

آذر نسفی

آذر نسفی (azar-e.na.safe)، ملا عبدالخالق، سده های یازدهم و دوازدهم هجری، شاعر تاجیک. از زندگانی وی آگاهی چندانی در دست نیست. دیوان اشعاری تدوین کرده که نسخه ای از آن به شماره ۲/۱۳۰ (۶۵ - ۱۱۴ ب) در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگهداری می شود.

منبع: فهرست دست نویس های شرق فرهنگستان علوم ازبکستان.

قبادیانی

Озари Насафӣ

Озари Насафӣ, Мулло Абдулхолик, садаҳои ҷздаҳум ва дувоздаҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Аз зиндагонии вай огоҳии чандоне дар даст нест. Девони ашъоре тадвин карда, ки нусхае аз он ба шумораи 2/130 (65-1146) дар Пажуҳишгоҳи шарқшиносии Фарҳангистони улуми Ёзбекистон ниғаҳдорӣ мешавад.

Манбаъ: Феҳристи дастнависҳои шарқи Фарҳангистони улуми Ёзбекистон, 138/1.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Тоҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 6.

منبع: فهرست دست‌نویس‌های شرق فرهنگستان علوم ازبکستان،

۲۹۰/۲

قیادبانی

آذر نسفی (a.zar-e.nasafi)، ملا عبدالخالق، سده‌های یازدهم و دوازدهم هجری، شاعر تاجیک. از زندگانی وی آگاهی چندانی در دست نیست. دیوان اشعاری تدوین کرده که نسخه‌ای از آن به شماره ۱۳۰/۲ (۶۵ - ۱۱۴ ب) در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگهداری می‌شود.

ابوالبرکه بخارایی

ابوالبرکه بخارایی (a.bol.ba.ra.ke-ye.bo.xa.ra.i)، محمد وقایت الله، سده سیزدهم هجری، شاعر، خوش نویس، مهرکن و زرگر تاجیک. در خط نستعلیق استادی داشت. از نمونه خط او دیوان منتخب قاری رحمت الله واضح است که به شماره ۱۶۷۰ در پژوهشگاه خاورشناسی تاشکند نگهداری می شود.

منابع : دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۸ - ۲۹؛ فهرست دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان ، ۱/۱۳۸.

قبادیانی

Абуалбаракаи Бухорӣ

Абуалбаракаи Бухорӣ, Муҳаммад Вақоятулло, садаи сиздахуми ҳиҷрӣ, шоир, хушнавис, муҳркун ва зарғари тоҷик. Дар хати настаълиқ устодӣ дошт. Аз намунаи хати ӯ девони мунтахаби Қорӣ Раҳматулло Возеҳ аст, ки ба шумораи 1670 дар Пажӯҳишгоҳи шарқшиносии Тошканд нигоҳдорӣ мешавад.

Манбаъҳо: Доират-ул-маорифи адабиёт ва санъати тоҷик, 29-28/1; Феҳристи дастнависҳои шарқи Фарҳангистони улуми Ёзбекистон, 138/1.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 25.

منابع : دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۲۸/۱ - ۲۹ - فهرست

دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان ، ۱۳۸/۱ .

قبادیانی

ابوالبركة بخارايسى (a.bol.ba.ra.ke-ye.ba.xâ.râ.i) ، محمد

وقایت الله ، سده سیزدهم هجری ، شاعر ، خوش نویس ، مہرکن

و زرگر تاجیک . در خط نستعلیق استادی داشت . از نمونه خط

او دیوان منتخب قاری رحمت الله واضح است کہ به شماره

۱۶۷۰ در پژوهشگاه خاورشناسی تاشکند نگه داری می شود .

ابوالشرف بلغاری بخارایی

ابوالشرف بلغاری بخارایی (a.bos.sa.raf-e.bol.qa.ri-ye.bo.xa.ra)، محمد حسین فرزند عمر فرغانی، سده نوزدهم میلادی شاعر، عالم و نسخه بردار تاجیک. وی زندگینامه و برگزیده اشعار بسیاری از شاعران را فراهم کرده و نیز آثار بسیاری از آنان را به خط خود نوشته است. مرصد التصانیف بیاض بزرگ او است که در آن نمونه هایی از اشعار شعرایی چون عماد خجندی، عطارد، عراقی، همام، امیر کرمانی، سلمان، کمال خجندی، بساطی، حسامی، معین، نظام، اصفی، حاذق، عماد اصفهانی، ازرقی، حسن غزنوی، معزی، مختاری، بدرچاچی، بسحق، شهیدی و زمانی یزدی را از دیوانشان آورده است. دو نسخه دست نویس از این کتاب که بلغاری آنها را در ۱۸۵۰ و ۱۸۵۳م به خط خود نوشته، به شماره های ۱۵۹ و ۲۳۸ در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگه داری می شود. از آثاری که به خط محمد حسین بلغاری باقی مانده دیوان فرخی، دیوان مسلودسله، دیوان ارزقی هروی، دیوان سید حسن غزنوی، دیوان سنایی غزنوی، دیوان مختاری غزنوی، دیوان انوری، دیوان اثیرالدین اومانی و دیوان خواجه شهاب الدین عطارد را می توان یاد کرد.

منابع: فهرست دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان، ۲/۳۸۱؛ مجموعه نسخه های خطی فارسی فرهنگستان علوم جمهوری ازبکستان، ۶۲، ۶۳، ۶۵، ۶۶، ۷۳، ۱۲۷.

Абушараф Булғории Бухорой

Абулшараф Булғории Бухорой, Муҳаммад Ҳусейн фарзанди Умари Фарғонӣ, садаи нуздаҳуми мелодӣ, шоир, олим ва нусхабардори тоҷик. Вай зиндагинома ва баргузидаи ашъори бисёре аз шоиронро фароҳам карда ва низ осори бисёре ононро ба хати худ навиштааст. “Мурсад ут-тасониф” баёзи бузурги ӯ аст, ки дар он намунаҳое аз ашъори шуарое, чун Имоди Хучандӣ, Аторада, Ироқӣ, Ҳамом, Амири Кирмонӣ, Салмон, Камоли Хучандӣ, Бисотӣ, Ҳисомӣ, Муин, Низом, Асафӣ, Ҳозик, Имоди Исфохонӣ, Азракӣ, Ҳасан Ғазнавӣ, Муиззӣ, Мухторӣ, Бадри Чочӣ, Басҳақ, Шаҳидӣ ва замоне Яздиро аз девонашон овардааст. Ду нусхаи дастнавис аз ин китоб, ки Булғорӣ онҳоро дар 1850 ва 1853 ба хати худ навишта, ба шумораҳои 159 ва 238 дар Пажӯҳишгоҳи шарқшиносии Фарҳангистони улуми Ёзбекистон ниғаҳдорӣ мешавад. Аз осоре, ки ба хати Муҳаммад Ҳусейн Булғорӣ боқӣ монда, Девони Фарруҳӣ, Девони Маслудасла, Девони Арзақии Ҳаравӣ, Девони Сайид Ҳусейн Ғазнавӣ, Девони Санои Ғазнавӣ, Девони Мухтории Ғазнавӣ, Девони Анварӣ, Девони Асираддин Умонӣ ва Девони Хоҷа Шаҳобиддин Аторадро метавон ёд кард.

Манбаъҳо: Феҳристи дастнависҳои шарқи Фарҳангистони улуми Ёзбекистон, 381/2; Маҷмуаи нусхаҳои хатии форсии Фарҳангистони улуми Ҷумҳурии Ёзбекистон, 62, 63, 65, 66, 73, 127.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 27.

است که در آن نمونه‌هایی از اشعار شعرایی چون عماد خجندی، عطارد، هراقی، همام، امیر کرمانی، سلمان، کمال خجندی، بساطی، حسامی، معین، نظام، آصفی، حاذق، عماد اصفهانی، آزرقی، حسن غزنوی، معزی، مختاری، بدرچاچی، بسحق، شهیدی و زمانی یزدی را از دیوانشان آورده است. دو نسخه دست‌نویس از این کتاب که بلغاری آن‌ها را در ۱۸۵۰ و ۱۸۵۳م به خط خود نوشته، به شماره‌های ۱۵۹ و ۲۳۸ در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگهداری می‌شود. از آثار که به خط محمد حسین بلغاری باقی مانده دیوان فرخی، دیوان مسلودسله، دیوان ارزقی هروی، دیوان سید حسن غزنوی، دیوان سنایی غزنوی، دیوان مختاری غزنوی، دیوان اتوری، دیوان ابوالدین اومانی و دیوان خواجه شهاب الدین عطارد را می‌توان یاد کرد.

منابع: فهرست دست‌نویس‌های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان.

۱۳۸۱/۲ مجموعه نسخه‌های خطی فارسی فرهنگستان علوم جمهوری

ازبکستان، ۶۲، ۶۳، ۶۵، ۶۶، ۷۳، ۱۲۷.

قبادپانی

ابوالشرف بلغاری بخارایی (a.hosain.raf-e-bol.qa.rj-ye.bo.xd.ra)

(د)، محمد حسین فوزند عمر قرغانی، سده نوزدهم میلادی،

شاعر، عالم و نسخه‌بردار تاجیک. وی زندگینامه و برگزیده

اشعار بسیاری از شاعران را فراهم کرده و نیز آثار بسیاری از آنان

را به خط خود نوشته است. مرصد التماثیف بیاخر بزرگ او

ابو نصر

ابو نصر (a.bu.nasr)، انور بیگ، روستای ورزکنده در ناحیه پنجکنت از استان خجند، ۱۹۴۷م - ، شاعر تاجیکستانی. دانشگاه خجند را در رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی به پایان رساند. در مدرسه زادگاهش به تدریس پرداخت. اشعارش در روزنامه های تاجیکستان به چاپ رسیده است. ابونصر دو کتاب شعر به نام های رسید ایام تابستان (۱۹۹۱م) و امید سبز (۱۹۹۴م) دارد. منبع: امید سبز، دوشنبه ۱۹۹۴م.

قبادیانی

Абунаср

Абунаср, Анварбек, рустои Варзканда дар ноҳияи Панҷикант аз устони Хучанд, 1947 - ..., шоири тоҷикистонӣ. Донишгоҳи Хучандро дар риштаи забон ва адабиёти форсии тоҷикӣ ба поён расонд. Дар мактаби зодгоҳаш ба тадрис пардохт. Ашъораш дар рӯзномаҳои Тоҷикистон ба чоп расидааст. Абӯнаср ду китоби шеър ба номҳои “Расид айёми тобистон” (1991) ва “Умеди сабз” (1994) дорад.

Манбаъ: Умеди сабз, Душанбе 1994.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 49.

ابونصر (a.bu.nasr) ، انور بیگ ، روستای ورزکنده در ناحیه
پنجکنت از استان خجند ، ۱۹۴۷م - شاعر
تاجیکستانی . دانشگاه خجند را در رشته زبان و ادبیات فارسی
تاجیکی به پایان رساند . در مدرسه زادگاهش به تدریس
پرداخت . اشعارش در روزنامه های تاجیکستان به چاپ رسیده
است . ابونصر دو کتاب شعر به نام های رسید ایام تابستان
(۱۹۹۱م) و امید سبز (۱۹۹۴م) دارد .

منبع : امید سبز ، دوشنبه ۱۹۹۴م .

عبادبانی

ابونصر بخارایی

ابونصر بخارایی (a.bu.nasr-e.bo.xa.ra.i)، میرزا ابونصر، سده نوزدهم میلادی، عالم و شاعر تاجیک. در بخارا دانش آموخت. در ۱۲۸۸ / ۱۸۷۱م بیاضی تدوین کرد و آن را به امیر مظفر منغیتی (۱۲۷۷ / ۱۸۶۰ - ۱۳۰۳ ق / ۱۸۸۶م) اهدا کرد. وی در بیاض خود نمونه هایی از غزلیات، مخمس، مسدس، مسبع و ترجیع بند میرزاعزیز نثاری، عبدالرحمان جامی، هلالی، کرامی، مضطر، محی، دادخواه، امیرخسرو، مقبل، حاذق، ادا، واقف، حیدر، وحشی، امیر و سیدا را جای داده است. ابونصر در آغاز بیاض، زندگینامه این شاعران را در قالب مثنوی آورده است. نسخهای دست نویس از بیاض ابونصر بخارایی به شماره ۲/۲۴۵ (۱۷ - ۱۳۰ب) در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگه داری می شود. منبع: فهرست دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان، - ۲۲۳

۲۲۲/۱۱

قبادیانی

Абунастри Бухорой

Абунастри Бухорой, Мирзо Абунастр, садаи нуздаҳуми мелодӣ, олим ва шоири тоҷик. Дар Бухоро дониш омӯхт. Дар 1871/1288 Баёзе тадвин кард ва онро ба Амир Музаффари Манғитӣ (1860/1277-1886-1303) эҳдо кард. Вай дар Баёзи худ намунаҳое аз ғазалиёт, мухаммас, мусаддас, мусаббаъ ва тарҷеъбанди Мирзоазиз Нисорӣ, Абдурахмон Ҷомӣ, Ҳилолӣ, Киромӣ, Музаффар, Мухайё, Додхудо, Амир Хусрав, Муқбил, Ҳозик, Адо, Воқиф, Ҳайдар, Ваҳшӣ, Амир ва Сайидоро ҷой додааст. Абунастр дар оғози Баёз, зиндагиномаи ин шоиронро дар қолаби маснавӣ овардааст. Нусхае дастанвис аз баёзи Абунастри Бухорой ба шумораи 2/245 (17-1306) дар Пажӯҳишгоҳи шарқшиносии Фарҳангистони улуми Ёзбекистон ниғаҳдорӣ мешавад.

Манбаъ: Феҳристи дастнависҳои шарқии Фарҳангистони улуми Ўзбекистон, 223-222/11

Қубодиёнӣ

*Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 49.*

ادا، واقف، حیدر، وحشی، امیر و سیدا را جای داده است. ابونصر در آغاز بیاض، زندگینامه این شاعران را در قالب مثنوی آورده است. نسخه‌ای دست‌نویس از بیاض ابونصر بخارایی به شماره ۲۴۵/۲ (۱۷۰۰ - ۱۳۰۰) در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگهداری می‌شود.

منبع: فهرست دست‌نویس‌های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان.

۲۲۲/۱۱ - ۲۲۳.

قبادیانی

ابونصر بخارایی (Abu-nasr-e-bo.xā.rā.)، میرزا ابونصر، سده نوزدهم میلادی، عالم و شاعر تاجیک. در بخارا دانش آموخت. در ۱۲۸۸ ق / ۱۸۷۱ م بیاضی تدوین کرد و آنرا به امیر مظفر منفیتی (۱۲۷۷ / ۱۸۶۰ - ۱۳۰۳ ق / ۱۸۸۶ م) اهدا کرد. وی در بیاض خود نمونه‌هایی از غزلیات، مخلص، مسدس، مسبع و ترجیع‌بند میرزا عزیز نثاری، عبدالرحمان جامی، هلالی، کرامی، مضطر، محی، دادخواه، امیر خسرو، مقبل، حاذق،

احمد خجندی

احمد خجندی (ah.mad-e,xo.jan.di)، سده یازدهم میلادی، شاعر تاجیک. در زادگاهش کسب کمال کرد و به درجه بلندی از فضل و دانش رسید. در تنگدستی روزگار می گذراند و از این رو به هند رفت. شاعری توانا بود. نسخه ای از دیوان اشعار او در موزه ملی دهلی نگه داری می شود.

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۱۴ – ۲۱۵؛ دردانه های مدنیت تاجیکستان در گنجینه های هندوستان: احرار مختاروف، دوشنبه، ۱۹۸۴.

قبادیانی

Аҳмади Хучандӣ

Аҳмади Хучандӣ, садаи ёздаҳуми мелодӣ, шоири тоҷик. Дар зодгоҳаш касби камол кард ва ба дараҷаи баланде аз ғазлу дониш расид. Дар тангдастӣ рӯзгор мегузаронд ва аз ин рӯ ба Ҳинд рафт. Шоире тавоно буд. Нусхае аз девони ашъори ӯ дар Музеи миллии Деҳлӣ нигоҳдорӣ мешавад.

Манбаъҳо: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/214; Дурдонаҳои маданияти Тоҷикистон дар ганҷинаҳои Ҳиндустон: Аҳрор Мухторов, Душанбе, 1984.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 60.

هند رفت . شاعری توانا بود . نسخه‌ای از دیوان اشعار او در موزه ملی دهلی نگهداری می‌شود .

منابع : دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱/ ۲۱۲ - ۲۱۵ ؛
دُرّه‌های سذیت تاجیکستان در گنجینه‌های هندوستان ، احرار
مختاروف ، دوشنبه ، ۱۹۸۲ .

قبادبانی

احمد خجندی (ah.mad-c.xo.jaa.di) ، سده یازدهم میلادی ، شاعر
تاجیک . در زادگاهش کسب کمال کرد و به درجه بلندی از فضل
و دانش رسید . در تنگدستی روزگار می‌گذراند و از این رو به

احمدی

احمدی (ahmadi)، قاری احمد فانوس ساز، - ۱۳۱۴ق، شاعر تاجیک. از زندگی او آگاهی چندانی در دست نیست. به گفته محترم، اشعار او «چون عشق پروانه بی گزاف و چون تن شمع چرب و نرم است». اما صدر ضیاء او را شاعری بی اهمیت و شعرش را مهمل می خواند. از سروده های او تنها ابیات احوال اکابر بلخ پراکنده ای در تذکره ها به یادگار مانده است.

منابع: تذکره الشعراء محترم، ۱۹ - ۲۰؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۱۶؛ گنج زرافشان، ۸۶ - ۸۷؛ نوادر ضیائیة.

قبادیانی

Аҳмади

Аҳмади Хучандӣ, Қорӣ Аҳмади Фонуссоz, - 1314 қ., шоири тоҷик. Аз зиндагии ӯ огоҳии чандоне дар даст нест. Ба гуфтаи Муҳтарам ашъори ӯ “чун ишқи парвона бегазоф ва чун тани шамъ чарбу нарм аст”. Аммо Садри Зиё ӯро шоире беаҳамият ва шеърашро муҳмил меҳонд. Аз сурудаҳои ӯ танҳо абёти парокандае дар тазкираҳо ба ёдгор мондааст.

Манбаъҳо: “Тазкират-уш-шуаро”-и Муҳтарам, 19-20; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/216; Ганҷи Зарафшон, 86-87; Наводири зиёи, 132.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 63-64.

احمدی (ah.madī) ، قاری احمد فانوس ساز ، - ۱۳۱۴ ق ، شاعر
 تاجیک . از زندگی او آگاهی چندانی در دست نیست . به گفته
 محترم ، اشعار او « چون عشق پروانه بی گزاف و چون تن شمع
 چرب و نرم است . » اما صدر ضیاء او را شاعری بی اهمیت و
 شعرش را مهمل می خوانند . از سروده های او تنها ابیات

پراکنده‌ای در تذکره‌ها به‌یادگار مانده است .

منابع : تذکره الشعراء محترم ، ۱۹ - ۲۰ ، دایرة المعارف ادبیات و

صنعت ناصحک ، ۱/ ۲۱۶ گنج زرافشان ، ۸۶ - ۸۷ ، نوادر صبیانه ،

۱۳۲ .

فیادپانی

اخگر سمرقندی

اخگر سمرقندی (ax.gar-e.sa.mar.qan.di)، میرزامحمد، سده یازدهم هجری، شاعر تاجیک. خط را نیکو می نوشت و در انواع آن دستی چیره داشت. با ملیحای سمرقندی آشنایی داشت و به گفته ملیح در ۱۱۰۰ / ۱۶۸۸ م کم تر از بیست سال داشته است. شماری از شعرهایش در تذکره ها دیده می شود.

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۰۲؛ سخنوران صیقل روی زمین ، ۱۲۸ - ۱۲۹؛ مذكر الاصحاب، زیر «اخگر سمرقندی».

قبادیانی

Ахгари Самарқандӣ

Ахгари Самарқандӣ, Мирзомуҳаммад, садаи ҷздаҳуми ҳичрӣ, шоири тоҷик. Хатро некӯ менавишт ва дар анвои он дасти чира дошт. Бо Малехои Самарқандӣ ошноӣ дошт ва ба гуфтаи Малехо дар соли 1100/1688 камтар аз 20 сол доштааст. Шуморе аз шеърҳои ӯ дар тазкираҳо дида мешавад.

Манбаъҳо: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/202; Суханварони сайқали рӯи замин, 128-129; Музаққар-ул-саҳоб, зери “Ахгари Самарқандӣ”.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 67.

اخگر سمرقندی (ax.gar-e-sa.mar.qan.di) ، میرزا محمد ، سده
یازدهم هجری ، شاهر تاجیک . خط را نیکو می‌نوشت و در
انواع آن دستی چیره داشت . با ملیحای سمرقندی آشنایی داشت
و به گفته ملیح در ۱۱۰۰ ق / ۱۶۸۸ م کم‌تر از بیست سال داشته
است . شماری از شعرهایش در تذکره‌ها دیده می‌شود .

منابع : دایرةالمعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۲۰۲/۱ : سخنوران
سیقل روی زمین ، ۱۲۸۰ - ۱۲۹۰ : مذكر الاصحاب ، زیره اخگر
سمرقندی .

فیادبانی

ادبیات جدید (a.da.bi.yat-e ja.di.de)، دوره ای در ادبیات فارسی تاجیکی که میان سالهای ۱۹۰۰ و ۱۹۲۰م در پی ادبیات معارف پروری در فرارود پیدا شد. از آغاز سده بیستم میلادی در خاک بخارا و عموماً در منطقه فرارود دو نیروی توانای اجتماعی در برابر یکدیگر عرض اندام کردند و رفته رفته هر دو نیرو بالیدند: یکی نیروی ارتجاعی متعصب و خرافه پرست که هوادار سنتهای کهن بود و ریشه های بسیار نیرومند در منطقه داشت و دیگری نیروی روشنفکر جوان که می خواست مردم هر چه زودتر و بیشتر با سواد و بیدار شوند، در مکتب خانه ها و مدارس، افزون بر علوم دینی، دانش های دنیوی نیز تدریس کند، حکومت به ساختن کارخانه ها و پیشرفت فنی توجه بیشتری کند و مناسبات بازرگانی، اقتصادی و فرهنگی با کشورهای دیگر برقرار سازد. پیروان جریان روشن اندیشی که از جنبش نرگرایی تاتارستان در اواخر سده نوزدهم الهام گرفته بودند، پس از انقلاب ۹۰۵م روسیه رشد بیشتری کردند و در دامن زدن به جنبش بیدارگری در منطقه فرارود تاتارها را نیز پشت سر گذاشتند و نیروی اول از قشر متعصب جامعه، به ویژه بخشی از علما و حکمای روحانی تشکیل می گردید و امیر بخارا نیز از آنها پشتیبانی می کرد. نیروی دوم جوانانی بودند که در پی کوشش های معارت پروان پیدا شده بودند و فعالیت های بیدارگرانه کسانی چون احمد دانش، شاهین*، سودا* واضح" و دیگران در پیدایی آنها مؤثر بوده است. این نیرو با پیوستن جوانانی که در بیرون و درون کشور درس خوانده بودند، مسافرت هایی

که به خارج انجام می گرفت و آشنایی با مطبوعاتی که به تازگی در شرق به چاپ می رسیدند، رفته رفته افزایش می یافت. روزنامه ها و ماهنامه هایی چون ترجمان سراج الاخبار، وقت، شورا، ملا نصر الدین، ثریا، حبل المین خورشید، آسیا و شهرت که در افغانستان، هندوستان، آذربایجان، مصر و کریمه به چاپ می رسیدند، گاهی آشکارا و گاهی پنهانی در بخارا نیز دست به دست می شدند و بر اندیشه های مردم اثر می گذاشتند، در پیروی از این نشریه ها، اهل ادب تاجیک نیز نشریاتی برای پراکندن اندیشه های خود در میان مردم دایر کردند که از آن شمارند: سمرقند (۱۹۰۴-۱۹۰۷م)، بخارای شریف (۱۹۱۳-۱۹۱۳م)، آیه (۱۹۱۴-۱۹۱۵م)، صدای فرغانه (۱۹۱۲-۱۹۱۴م) و صدای ترکستان (۱۹۱۴م). نمایندگان این جریان را جوان بخاریان می نامیدند. آنها به زودی آوازه ای بلند یافتند و نفوذی فراوان در میان توده مردم، به ویژه اهل بخارا به دست آوردند. در پایان دهه بیست، جوان بخاریان را به خاطر اندیشه های نوی که در سر داشتند، جدید نیز می گفتند و آنها با همین دو نام قدم به عرصه تاریخ نهادند. شاعران، نویسندگان و دانشمندانی چون نطرت بخارایی (۱۸۸۶-۱۹۳۷م)، مبرز سراج حکیم بخارایی (۱۸۷۷-۱۹۱۴م)، عجزی سمرقندی (۱۸۶۵-۱۹۲۶م)، تاش خواجه اسیری خجندی (۱۸۶۴-۱۹۱۶م)، صدرالدین عینی بخارایی (۱۸۷۸-۱۹۵۴م)، محمود خواجه بهبودی سمرقندی (۱۸۷۵-۱۹۱۹م)، و صلی سمرقندی (۱۸۷۰-۱۹۳۸م)، داملا اکرامچه بخارایی (۱۸۴۷-۱۹۲۵م)، سیدرضا علی زاده سمرقندی (۱۸۸۷-۱۹۳۸م)، سیدجان مخدوم نظمی بخارایی (- ۱۹۱۸م)،

عبدالواحد منظم بخارایی (۱۸۷۷ - ۱۹۳۴م)، ملا احمد خواجه مهری (- ۱۹۱۸م)، میرزا هیت / عید صهبای وابکندی (۱۸۵۰ - ۱۹۱۸م)، حمزه حکیم زاده نسبازی (۱۸۸۹ - ۱۹۲۹م) و بحرالدین عزیزی استروشنی (۱۸۹۴ - ۱۹۴۴م) در شمار جوان بخاریان بلند آوازه و صاحب قلم بودند. این ادیبان و نویسندگان با سرودن اشعار و نوشتن داستان، سفرنامه، خبر و مقاله و مانند آنها مردم را به بیداری و هوشیاری فرامی خواندند و روزگار مردم پیشرفته جهان را به آنها نشان می دادند. این ادیبان و نویسندگان که ملت پرور و میهن دوست بودند، در پی آن بودند تا ملت و کشور خویش را از بند نادانی و خرافه و تعصب برهانند و از آنها مردمی چون دیگر مردمان پیشرفته جهان بسازند. نوشته های فطرت به نامهای مناظره و بیانات سیاح هندی، عجزی به نامهای انجمن ارواح ، مرآت عبرت ، گنجینه حکمت و عین الادب، ورزاسراج به نام سفرنامه تحف اهل بخارا، وصلی سمرقندی به نام ارمغان دوستان (سمرقند، ۱۹۰۹م) و تحفه الاحباب (ناشکند ، ۱۹۱۲م)، داملا اکرامچه به نام بیداری خفتگان و آگاهی ناآگاهان (۱۹۱۰م) ، بهبودی به نام پدرکش ، عینی به نام تهذیب الصبیان (۱۹۰۹ ، ۱۹۱۰ ، ۱۹۱۷م) و عزیزی به نام شکوفه نو یا خود ادبیات ملی (تاشکند، ۱۹۱۷م) خدمات ارزنده ای به بیداری ملی و سیاسی و فرهنگی مردم کرده اند عملکرد نوجویانه و نوگرایانه ادیبان جریان جدید و عمدتاً جوان بخاریان واکنش شدیدی در میان دولتیان برانگیخت . امیر عالم خان منفیت (۱۹۱۰ - ۱۹۲۰م) و ملایان متعصب در برابر جنبش جوان بخاریان بسیج شدند و مخالفان خود را کافر خواندند . نیروهای

ارتجاعی در سالهای ۱۹۱۷ - ۱۹۱۸م دست به قتل عام گسترده روشنفکران زدند و کشتاری از آنان کردند که مانند آن در تاریخ کمتر روی داده است. این واقعه پروحشت را صدرالدین عینی در قصه مشهور جلادان بخارا (۱۹۲۰م) با بیانی چنان واقعگرایانه و پرجاذبه به قلم آورده که به گفته معروف از هر صفحه آن خون به دماغ خواننده می دمد. آماری از شمار کشتگان این ماجرا در دست نیست، اما گمان می رود این شمار از ده ها هزار تن بیشتر باشد. در آتش این فتنه هزاران تن از اهل علم و هنر و پیشه و حرف، جان خود را از دست دادند، چنانکه احمد خواجه مهری را در ریگستان بخارا بردار کردند، میرزا هیت صهبای وایکندی را وحشیانه در قبادیان به قتل آوردند، سیدجان مخدوم نظمی بخارایی را در زندان بلجوان کشتند، محمود خواجه بهبودی را در قرشی به قتل آوردند و خواجه سراج الدین را در بخارا کشتند، صدرالدین عینی را پس از زدن هفتاد و پنج ضربه چوب به زندان افکندند و انقلابیان روس پیکر نیم مرده او را از زندان بیرون آوردند. اگر حاجی نعمت الله محترم بخارایی، مؤلف تذکره الشعرا در ۱۹۱۸م از تیغ امیر جان به در برد، در ۱۹۲۰م به همان انهام آزادی خواهی به دست بولشویک ها کشته شد باساز اکرامچه را در زندان کشتند و خودش را از بخارا بیرون راندند منیر کشمیری، نماینده و خبرنگار حبل المتین را در ۱۹۰۴م به صوابدید نماینده سیاسی حکومت پادشاهی روسیه از بخارا به مشهد تبعید کردند، حکومت وحشتی که امیر در برابر جنبش جوان بخاریان برپا کرده بود، ضربه جانگاهی به نهاد ملت و کشور زد. در ۱۹۲۰م که پولشویک ها به بخارا حمله آوردند. امیر که تاب ایستادن

در برابر آنان را نداشت از بخارا گریخت و این شهر که میان مردم آن به قبه الاسلام آوازه داشت، بسیار آسان به دست بولشویک ها افتاد. امیر که از نیروی توانای فرهنگی و روشنفکری بی بهره بود و مردم عادی وی را فرر گذاشته بودند، برای همیشه از صحنه سیاست آسیای مرکزی بیرون رفت. ادیبانی از جریان جدید از قبیل عینی، منظم، حمدی، فطرت، حمزه و اوحدی که از بیداد و استبداد امیر منغیت به جان آمده و در شعارهای فقرا پرورانه بولشویک ها (مانند «زمین از آن کسی است که روی آن کار می کند، «حکومت از آن شوراها» و «کسی که کار نمی کند نمی خورد») آرمانهای خود را یافته بودند، کاغذ و قلم را بکسر در خدمت انقلاب سوسیالیستی در آوردند. با این همه در محافل سیاسی و مطبوعات شوروی اعتنای چندانی به ادبیات جدیده نمی کردند و نمایندگان آن را «ناسیونالیست» و «بورژوا» می خواندند دانشمند تاجیک پروفیسور خالق میرزازاده سمرقندی (۱۹۱۱ - ۱۹۹۲م) رنج فراوان کشید و فشار زیادی تحمل کرد تا دولت شوروی را رادارد که در ادبیات و فرهنگ، مقام و مرقع جدیدها را چنانکه سزاوار است ارزیابی کند.

منابع: انقلاب سالهای ۱۹۰۵ - ۱۹۰۷م در ترکستان، ا. و پیاسکرفسکی (به روسی)؛ تاریخ انقلاب بخارا، صدرالدین عینی، دوشنبه ۱۹۸۷م؛ جلادان بخارا، جلد چهارم از کلیات عینی؛ جمهوری خلقی شوروی بخارا، ا. ا. ایشانوف، تاشکند، ۱۹۶۹م (به روسی)؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱۰۰۱ - ۱۰۱؛ دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۱/۶۶؛ گنج زرافشان، دوشنبه، ۱۹۹۱م؛ نمونه ادبیات تاجیک،

مسکو، ۱۹۲۶، ۳۹۲ - ۳۹۶، ۴۷۸ - ۴۸۰، ۴۹۴ - ۴۹۵؛ رحيم مسلمانين قباديانى،
 «ادبيات نوناجيكى» كيهان فرهنگى، سال نهم، شماره ۱۰، صص ۲۶ - ۲۸؛
 خالن ميرزازه، ادبيات جديده دموكراتى»، صدای شرق، ۱۹۶۹م، شماره ۹؛
 م.غ. وهابوف، «راجع به هيئت اجتماعى جديده آسيای ميانه و تحولات آن در
 انقلاب كبير اكثير»، مجله تاريخ اتحاد جماهير شوروى (مسكو)، ۱۹۶۳م، شماره
 ۲ (به روسى).

قباديانى

“Адабиёти чадида”

Адабиёти чадида, даврае дар адабиёти форсӣ-тоҷикӣ, ки дар байни солҳои 1900-1920 дар пайи адабиёти маорифпарварӣ дар Фароруд пайдо шуд. Аз оғози асри XX мелодӣ дар хоки Бухоро ва умуман дар минтақаи Фароруд ду неруи тавоноӣ иҷтимоӣ дар баробари якдигар арзи андом карданд ва рафта-рафта ҳарду нерӯ болиданд: яке нерӯи иртиқои мутаассиб ва хурофотпараст, ки ҳаводори суннатҳои куҳан буд ва решаҳои бисёр неруманд дар минтақа дошт ва дигарӣ неруи рӯшанфигри ҷавон, ки меҳост мардум ҳарчи зудтар ва бештар босаводу бедор шаванд, дар мактабу мадрасаҳо, афзун бар илмҳои динӣ, донишҳои дунявӣ низ тадрис шавад, ҳукумат ба сохтани корхонаҳо ва пешрафти фаннӣ таваҷҷуҳи бештаре кунад ва муносибатҳои бозаргонӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ бо кишварҳои дигар барқарор созад. Пайравони ҷараёни равшанандешӣ, ки аз ҷунбиши навгароии Тотористон дар авохирӣ садаи XIX илҳом гирифта буданд, пас аз инқилоби 1905 Русия рушди бештаре карданд ва дар доман задан ба ҷунбиши бедоргарӣ дар минтақаи Фароруд тоторҳоро низ пушти сар гузоштанд ва неруи аввал аз қишри мутаассиби ҷомеа, бавежа бахше аз уламо ва ҳукамои руҳонӣ ташкил мегардид ва Амири Бухоро низ аз онҳо пуштибонӣ мекард.

Нерӯи дувум ҷавононе буданд, ки дар пайи кушишҳои маорифпарварон пайдо шуда буданд ва фаъолиятҳои бедоргаронаи касоне, чун Аҳмади Дониш, Шохин, Савдо, Возех ва дигарон дар пайдоии онҳо муассир будааст. Ин нерӯ бо пайвастанӣ ҷавононе, ки дар берун ва даруни

кишвар дарс хонда буданд, мусофиратхое, ки ба хориҷ анҷом мегирифт ва ошноӣ бо матбуоте, ки ба тозагӣ дар Шарқ ба чоп мерасиданд, рафта-рафта афзоиш меёфт. Рӯзнамаҳо ва моҳномаҳои, чун “тарҷумони Сироч-ул-ахбор”, “Шӯро”, “Мулло Насриддин”, “Сурайё”, “Ҳабал-ул-матин”, “Хуршед”, “Осиё” ва “Шӯҳрат”, ки дар Афғонистон, Ҳиндустон, Озарбойҷон, Миср ва Крим ба чоп мерасиданд, гоҳе ошкоро ва гоҳе пинҳонӣ дар Бухоро низ даст ба даст мешуданд ва бар андешаҳои мардум асар мегузоштанд, дар пайравӣ аз ин нашрияҳо, аҳли адаби тоҷик низ нашриёте барои парокандани андешаҳои худ дар миёни мардум доир карданд, ки аз он шуморанд: “Самарқанд” (1904-1907), “Бухорои шариф” (1913-1913), “Оя” (1914-1915), “Садои Фарғона” (1912-1914) ва “Садои Туркистон” (1914). Намояндагони ин ҷараёно чавони бухороӣён меномиданд. Онҳо ба зудӣ овозае баландӣ ёфтанд ва нуфузе фаровон дар миёни тӯдаи мардум, бавежа аҳли Бухоро ба даст оварданд. Дар поёни даҳаи бист, чавони бухороӣёнро ба хотири андешаҳои наво, ки дар сар доштанд, ҷадид низ мегуфтанд ва онҳо бо ҳамин ду ном қадам ба арсаи таърих ниҳоданд. Шоирон, нависандагон ва донишмандоне чун Фитрати Бухорӣ (1886-1937), Мирзо Сироч Ҳакими Бухорӣ (1877-1914), Аҷзии Самарқандӣ (1865-1926), Тошҳоҷа Асирии Хучандӣ (1864-1916), Садриддин Айнии Бухорӣ (1878-1954), Маҳмудҳоҷа Бехбудии Самарқандӣ (1875-1919), Васлии Самарқандӣ (1870-1938), Домулло Иқромчаи Бухорӣ (1847-1925), Сайидризо Ализодаи Самарқандӣ (1887-1938), Сайидҷон Маҳдуми Назмии Бухорӣ (вафот 1918), Абдувоҳид Мунзими Бухорӣ (1877-1934), Муллоаҳмад Ҳоҷа Меҳрӣ (... - 1918), Мирзо Ҳайит / Саҳбой Вобқандӣ (1850-1918), Ҳамза Ҳакимзода Ниёзӣ (1889-1929) ва Баҳриддин Азизии Уструшанӣ (1894-1944) дар шумори чавонони бухороӣён баландовоза ва соҳибқалам буданд. Ин адибону нависандагон бо сурудани ашъор ва навиштани дoston, сафарнома, хабару мақола ва монанди инҳо мардумро ба бедорӣ ва хушёрӣ фаро меҳонданд ва рӯзгори мардуми пешрафтаи ҷаҳонро ба онҳо нишон медоданд. Ин адибону нависандагон, ки миллатпарвару меҳандуст буданд, дар пайи он буданд, то миллату кишвари хешро аз банди нодонӣ ва хурофот ва таассуб бираҳонанд ва аз онҳо мардуме чун дигаро мардумони пешрафтаи ҷаҳон бисозанд. Навиштаҳои Фитрат ба номҳои “Мунозира” ва “Баёноти сайёҳи ҳиндӣ”, Аҷзӣ ба номҳои “Анҷумани арвоҳ”, “Мирёти-ул-ибрат”, “Ганҷинаи ҳикмат” ва “Айн-ул-одоб” ва Мирзо Сироч ба номи “Сафарномаи туҳафи аҳли Бухоро”, Васлии Самарқандӣ ба номи “Армуғони дустон” (Самарқанд,

1909) ва “Тухфат-ул-хубоб” (Тошканд, 1912), Домулло Икромча ба номи “Бедории хуфтагон ва огоҳии ноогоҳон” (1910), Бехбудӣ ба номи “Падаркуш”, Айнӣ ба номи “Таҳзиб-ус-сибён” (1909, 1910, 1917) ва Азизӣ ба номи “Шукуфаи нав ё худ адабиёти миллӣ” (Тошканд, 1917) хадамоти арзандае ба бедории миллӣ ва сиёсӣ ва фарҳангии мардум кардаанд. Амалкарди навҷӯёна ва навгароёнаи адибони ҷараёни ҷадида ва умдатан ҷавони бухороиён вокуниши шадиде дар миёни давлатиён барангехт. Амир Олимхони Манғит (1910-1920) ва муллоёни мутаассиб дар баробари ҷунбиши ҷавони бухороиён басиҷ шуданд ва мухолифони худро кофир хонданд. Неруҳои иртиқоӣ дар солҳои 1917-1918 даст ба қатли оми густардаи рӯшанфикрон заданд ва кушторе аз онон карданд, ки монанди он дар таърих камтар рӯй додааст. Ин воқеаи пурвахшатро Садриддин Айнӣ дар қиссаи машҳури “Ҷаллодони Бухоро” (1920) бо баёни ҷунон воқеъгароёна ва пурҷозиб ба қалам оварда, ки ба гуфтаи маъруф аз ҳар саҳифаи он хун ба димоғи хонанда меамад. Оморе аз куштагони ин мочаро дар даст нест, аммо гумон меравад ин шумор аз даҳҳо ҳазор тан бештар бошад. Дар оташи ин фитна ҳазорон тан аз аҳли илму ҳунар ва пеша ва ҳарф, ҷони худро аз даст доданд, ҷунонки Аҳмадхоҷа Меҳриро дар Регистони Бухоро бар дор карданд, Мирзо Ҳайит Саҳбои Вобкандиро ваҳшиёна дар Қубодиён ба қатл оварданд, Сайидҷон Маҳдуми Назмии Бухороиро дар зиндони Балҷувон куштанд, Маҳмудхоҷа Бехбудиро дар Қаршӣ ба қатл расонданд ва Ҳоҷа Сирочиддинро дар Бухоро куштанд, Садриддин Айниро пас аз задани ҳафтоду панҷ зарбаи ҷуб ба зиндон афканданд ва инқилобиёни рус пайкари ниммурдаи ўро аз зиндон берун оварданд. Агар Ҳоҷӣ Неъматуллои Муҳтарами Бухорой, муаллифи “Тазкират-уш-шуаро” дар 1918 аз теғи Амир ҷон ба дар бурд, дар 1920 ба ҳамон иттиҳоми озодихоҳӣ ба дасти болшевикҳо кушта шуд. Писари Домулло Икромчаро дар зиндон куштанд ва худахро аз Бухоро берун ронданд. Мунир Кашмирӣ намоянда ва хабарнигори “Ҳабал-ул-матин”-ро дар 1904 ба савобдиди намояндаи сиёсии ҳукумати подшоҳии Русия аз Бухоро ба Машҳад бадарға карданд. Ҳукумати ваҳшате, ки Амир дар баробари ҷунбиши Ҷавонбухороиён барпо карда буд, зарбаи ҷонкоҳе ба ниҳоди миллату кишвар зад. Дар 1920, ки болшевикҳо ба Бухоро ҳамла карданд, Амир ки тоби истодан дар баробари онҳоро надошт, аз Бухоро гурехт ва ин шаҳр, ки миёни мардуми он ба Қуббат-ул-ислом овоза дошт, бисёр осон ба дасти болшевикҳо афтод. Амир, ки аз нуруи тавоноии фарҳангию равшанфикрӣ бебаҳра буд ва мардуми оддӣ вайро фуру гузошта буданд, барои ҳамеша аз саҳифи сиёсати Осиёи

Марказӣ берун рафт. Адибон аз ҷараёни ҷадида, аз қабили айнӣ, мунзим, Ҳамдӣ, Фитрат, Ҳамза ва Авҳадӣ, ки аз бедоду истибдоди амири манғит ба ҷон омада ва дар шиорҳои фуқаропарваронаи болшевикҳо (монанди “замин азони касест, ки рӯи он кор мекунад”, “ҳукумат азони Шӯроҳо” ва “касе ки ор намекунад, намехурад”) ормонҳои худро ёфта буданд, коғазу қаламро яқсара дар хидмати инқилоби сотсиалистӣ дароварданд. Бо ин ҳама, дар маҳфилҳои сиёсӣ ва матбуоти шӯравӣ эътиноӣ чандоне ба адабиёти ҷадида намекарданд ва намоёндагони онро “насионалист” ва “буржуа” мехонданд. Донишманди тоҷик профессор Холиқ Мирзозодаи Самарқандӣ (1911-1992) ранҷи фаровон кашид ва фишори зиёде таҳаммул кард, то давлати шӯравиро водорад, ки дар адабиёту фарҳанг, мақому мавқеи ҷадидҳоро ҷуноне ки сазовор аст, арзёбӣ кунад.

Манбаъҳо: Инқилоби солҳои 1905-1907 дар Туркистон, А.В. Пясковский, (ба русӣ); “Таърихи инқилоби Бухоро”, Садриддин Айнӣ, Душанбе, 1987; “Қаллодони Бухоро”, ҷ. 4 аз Куллии Айнӣ; Ҷумҳурии Халқии Шӯравии Бухоро, А.А. Эшонӣ, Тошканд, 1969, (ба русӣ); Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 100/1-101; Энциклопедияи шӯравии тоҷик, 1/66; “Ганҷи Заарфшон”, Душанбе, 1991; “Намунаи адабиёти тоҷик”, Москва, 1926, 392-396, 478-480, 494-495; Раҳим Мусулмонӣ Қубодиёнӣ, “Адабиёти нави тоҷикӣ”, Кайҳони фарҳангӣ, соли 9, шумораи 10, саҳ. 26-28; Холиқ Мирзозода, “Адабиёти ҷадидаи демократӣ”, Садои Шарқ, 1969, шумораи 9; М.Ғ. Ваҳобов, “Роҷеъ ба ҳаёати иҷтимоии ҷадидияи Осиёи Миёна ва таҳаввулотии он дар инқилоби қабири Октябр”, маҷаллаи “Таърихи Иттиҳоди Ҷамоҳири Шӯравӣ” (Москва), 1963, шумораи 2, (ба русӣ).

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 69-71.

ادبیات سوویتی

ادبیات سوویتی (a.da.bi.yāt-e.sa.vi.ye.ti)، مجله مصور یهودیان تاجیک زبان آسیای میانه که از ۱۹۳۱ تا ۱۹۴۱ م به فارسی تاجیکی در تاشکند به چاپ می رسید. شماری از آثار عینی، لاهوتی و دیگر ادیبان تاجیک و ترجمه آثار پوشکین، چخوف، مایاکوفسکی، گورکی و جز آنها در کنار مقاله های گوناگون ادبی و فرهنگی در ادبیات سوویتی منتشر می شد.

منابع: ادبیات سوویتی؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۰۶۸

قبادیانی

“Адабиёти советӣ”

“Адабиёти советӣ”, маҷаллаи мусаввари яҳудиёни тоҷикзабони Осиёи Миёна, ки аз 1931 то 1941 ба форсӣ-тоҷикӣ дар Тошканд ба чоп мерасид. Шуморе аз осори Айнӣ, Лоҳутӣ ва дигар адибони тоҷик ва тарҷумаи осори Пушкин, Чехов, Маяковский, Горкий ва ҷуз онҳо дар канори мақолаҳои гуногуни адабӣ ва фарҳангӣ дар “Адабиёти советӣ” мунташир мешуд.

Манбаъ: Адабиёти советӣ; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 68/1.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 77.

ادبیات سوویتی (a.d.a.bl.yat-e-so.vi.ye.ti) ، مجلهٔ مصوریهودیان
 تاجیک زبان آسیای میانه که از ۱۹۳۱ تا ۱۹۴۱م به فارسی
 تاجیکی در تاشکند به چاپ می رسید . شماری از آثار عبیتی ،
 لاهوتی و دیگر ادیبان تاجیک و ترجمهٔ آثار پوشکین ،
 چخوف ، مایاکوفسکی ، گورکی و جز آنها در کنار مقاله های
 گوناگون ادبی و فرهنگی در ادبیات سوویتی منتشر می شد .
 منابع : ادبیات سوویتی : دایرة المعارف ادبیات و صنعت ، تاجیک ،
 ۶۸/۱

ادبیات فارسی و سه شاخه آن

ادبیات فارسی و سه شاخه آن (a.da.bi.yat-e.far.si.va.se.sh.kha-ye.an)، کتابی به فارسی در ادبیات شناسی نوشته خدای نظر عصازاده که در ۱۹۹۱م در دوشنبه به چاپ رسیده است. مطالب کتاب در یک پیش گفتار، دو فصل و هر فصل در چهاربخش به این ترتیب فراهم آمده است: فصل نخست شامل چهار مقاله «برای ادبیات و فرهنگ مرز سیاسی گذاشتن نارواست»، «انواع نثر نو فارسی و تاجیکی و دری»، «نثر عشقی و ماجراپسندی و داستانهای محمد امان وارسته» و «دو چهره ادبی: محمداکرم عثمان و اسدالله حبیب»؛ فصل دوم شامل چهار مقاله «روند بازسازی و ادبیات»، «اندیشه ای چند راجع به نقد نثر»، «دو سخنور برادر خوانده: میرزا تورسون زاده و باقی رحیم زاده»، «واستعداد را قدر باید کرد» درباره آدیسته هاشم آواز خوان نامی تاجیکستان. نویسنده در این اثر به بررسی ادبیات ایران، افغانستان و تاجیکستان و ویژگیهای آثار برخی از ادیبان تاجیکستانی و افغانستانی می پردازد و شماری از آثار ادبی و انتقادی سخنوران فارس و تاجیک را از دیدگاه بازسازی (پروستریکا) گورباچف بررسی میکند. وی رفتار ناشایست حکومت کمونیستی را با نویسندگانی چون میرزا تورسون زاده، ساتم اولوغ زاده، جمعه آدینه و گل رخسار نیز نکوهیده است.

منبع: ادبیات فارسی و سه شاخه آن، سرسخن، دوشنبه، ۱۹۹۱م.

قبادیانی

“Адабиёти форсӣ ва се шоҳаи он”

“Адабиёти форсӣ ва се шоҳаи он”, китобе ба форсӣ дар адабиётшиносӣ навиштаи Худойназар Асозода, ки дар 1991 дар Душанбе ба чоп расидааст. Матолиби китоб дар як пешгуфтор, ду фасл ва ҳар фасл дар чаҳор бахш ба ин тартиб фароҳам омадааст: фасли нахуст шомили чаҳор мақолаи “Барои адабиёт ва фарҳанг марзи сиёсӣ гузоштан норавост”, “Анвоъи насри нави форсӣ ва тоҷикӣ ва дарӣ”, “Насри ишқӣ ва мочарописандӣ ва дostonҳои Муҳаммад Амон Вораста” ва “Ду чехраи адабӣ: Муҳаммадакрам Усмон ва Асадулло Ҳабиб”; фасли дувум шомили чаҳор мақола “Раванди бозсозӣ ва адабиёт”, “Андешае чанд роҷеъ ба нақди наср”, “Ду суҳанвари бародархонда: Мирзо Турсунзода ва Боқӣ Раҳимзода” ва “Истеъдодро қадр бояд кард” дар бораи Одина Ҳошим овозхони номии Тоҷикистон ва вежагиҳои осори бархе аз адибони тоҷикистонӣ ва афғонистонӣ мепардозад ва шуморе аз осори адабӣ ва интиқодии суҳанварони форсу тоҷикро аз дидгоҳи бозсозии (перестройка) Горбачев баррасӣ мекунад. Вай рафтори ношоистаи Ҳукумати камунистиро бо нависандагоне чун Мирзо Турсунзода, Сотим Улуғзода, Ҷумъа Одина ва Гулрухсор низ нақӯҳидааст.

Манбаъ: “Адабиёти форсӣ ва се шоҳаи он”, Сарсухан, Душанбе, 1991.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 89.

ادبیات فارسی و سه شاخه آن (a.d.a.b.i.yāt-e.fārsī.vā.se.šā.xe-)

(yeān) ، کتابی به فارسی در ادبیات‌شناسی نوشته خدای‌نظر
عصازاده که در ۱۹۹۱م در دوشنبه به چاپ رسیده است . مطالب
کتاب در یک پیش‌گفتار ، دو فصل و هر فصل در چهاربخش به
این ترتیب فراهم آمده است : فصل نخست شامل چهار مقاله
«برای ادبیات و فرهنگ مرز سیاسی گذاشتن نارواست» ، «انواع
نثر نو فارسی و تاجیکی و دری» ، «نثر عشقی و ماجراپسندی و
داستان‌های محمد امان وارسته» و «دو چهره ادبی : محمد اکرم
عثمان و اسدالله حبیب» ؛ فصل دوم شامل چهار مقاله «روند
بازسازی و ادبیات» ، «اندیشه‌ای چند راجع به نقد نثر» ، «دو
سخنور برادر خوانده : میرزا تورسون‌زاده و باقی رحیم‌زاده» ،
«استعداد را قدر باید کرد» درباره آدینه هاشم آوازخوان نامی
تاجیکستان . نویسنده در این اثر به بررسی ادبیات ایران ،
افغانستان و تاجیکستان و ویژگی‌های آثار برخی از ادیبان
تاجیکستانی و افغانستانی می‌پردازد و شماری از آثار ادبی و
انتقادی سخنوران فارس و تاجیک را از دیدگاه بازسازی
(پروستریکا) گوریاچف بررسی می‌کند . وی رفتار ناشایست
حکومت کمونیستی را با نویسندگانی چون میرزا تورسون‌زاده ،
ساتم اولوغ‌زاده ، جمعه آدینه و گل‌رخسار نیز نکوهیده است .

منبع : ادبیات فارسی و سه شاخه آن ، سرسختن ، دوشنبه ، ۱۹۹۱م .

قیادپانی

ادبیات و نقد ادبی (a.da.biyat.va.naqd-e.a.da.bi)، کتابی به فارسی تألیف عبدالخالق نبی زاده. این کتاب در دو فصل تدوین یافته است. در فصل نخست که «جستجوها در ادبیات معاصر» نام دارد، مقاله های زیر آمده است: «پستی و بلندی رمان»، «اقتدار معنوی انسان» (درباره آثار او لوغ زاده)، «گوهری سخن» (در همان موضوع)، «نظر عبرت بینی نویسنده» (درباره رمان جمعه آدینه، گذشت ایام)، «زندگی سربه سر سودا است» (درباره کتاب کوهزاد به نام یک سر و صد خیال)، «منان حلال نویسنده» (مروری به روزگار و آثار محی الدین خواجه یوف)، «تدقیق دنیای معنوی انسان» (پژوهشی در نشر معاصر تاجیک)، «مسأله های نشر معاصر» و «در جمعیت مباحثه های نشر». در فصل دوم با نام «بعضی مسأله های علم ادب تاجیک» این مقاله ها جای گرفته است: «نخست اثر ادبیات شناسی شوروی تاجیک» (نمونه ادبیات تاجیک عینی)، «افکار انتقادی نویسنده و آغاز نقد ادبی تاجیک» (در همان موضوع)، «طلب زمان و امر وجدان» (مقام ادیبان در تشکل نقد ادبی در دهه های بیست و سی بیستم میلادی)، «آثار استاد عینی از نگاه پژوهشگر امریکایی»، «نظریه بدیعی شخص و عننه و نوآوری» (نقدی بر کتاب عثمان اوا)، «در راه خودشناسی نقده (نقدی بر کتاب محمدجان شکوری)، اندیشه های ماهیت جو» (نقدی بر کتاب دیگر محمدجان شکوری)، «افقهای شعرانسان» (نقدی بر کتاب عسکر حکیموف)، «عالم پرکاره (مروری بر آثار

عطاخان سيف الله يوف) و «مسئوليت نويسنده و منتقد» (نقدی بر کتاب جوړه

خان بقازاده). ادبيات و نقد ادبی در ۱۹۹۳م در دوشنبه منتشر شده است.

منبع: ادبيات و نقد ادبی.

قبادبائی

“Адабиёт ва нақди адабӣ”

“Адабиёт ва нақди адабӣ”, китобе ба форсӣ таълифи Абдухолиқ Набизода. Ин китоб дар ду фасл тадвин ёфтааст. Дар фасли нахуст, ки “Қустучуҳо дар адабиёти муосир” ном дорад, мақолаҳои зер омадааст: “Пастӣ ва баландии роман”, “Иқтидори маънавии инсон” (дар бораи осори Улуғзода), “Гавҳари сухан” (дар ҳамон мавзӯ), “Назари ибратбинии нависанда” (дар бораи романи Қумъа Одина “Гузашти айём”), “Зиндагӣ сар ба сари савдо аст” (дар бораи китоби Кӯҳзод ба номи “Як сару сад хаёл”), “Нони ҳалоли нависанда” (муруре ба рӯзгору осори Мухиддин Хоҷаев), “Тадқиқи дунёи маънавии инсон” (пажӯҳише дар насри муосири тоҷик), “Масъалаҳои насри муосир” ва “Дар ҷамъбасти мубоҳисаҳои наср”.

Дар фасли дувум бо номи “Баъзе масъалаҳои илми адаби тоҷик” ин мақолаҳо ҷой гирифтаанд: “Нахустасари адабиётшиносии шуравии тоҷик” (“Намунаи адабиёти тоҷик”-и С. Айнӣ), “Афкори интиқодии нависанда ва оғози нақди адабии тоҷик” (дар ҳамон мавзӯ), “Талаби замон ва амри вичдон” (мақоми адибон дар ташаккули нақди адабӣ дар даҳаҳои бистум ва сивуми асри бистум), “Осори устод Айнӣ аз нигоҳи пажӯҳишгари америкӣ”, “Назарияи бадеии шахс ва анъана ва навоарӣ” (нақде бар китоби Усмонова), “Дар роҳи худшиносии нақд” (нақде бар китоби Муҳаммадҷон Шакурӣ), “Андешаҳои моҳиятҷу” (нақде бар китоби дигари Муҳаммадҷон Шакурӣ), “Уфукҳои шеърӣ инсон” (нақде бар китоби Аскар Ҳаким), “Олими пуркор” (муруре бар осори Атоҳон Сайфуллоев) ва “Масъулияти нависанда ва мунаққид” (нақде бар китоби Ҷураҳон Бақозода).

“Адабиёт ва нақди адабӣ” дар 1993 дар Душанбе мунташир шудааст.

Манбаъ: “Адабиёт ва нақди адабӣ”.

Қубодиёнӣ

*Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 90-91.*

ادبیات و نقد ادبی (a.da.bi.yāt va naqd-e.a.da.bi)، کتابی به فارسی تألیف عبدالخالق نبی زاده. این کتاب در دو فصل تدوین یافته است. در فصل نخست که «جستجوها در ادبیات معاصر» نام دارد، مقاله‌های زیر آمده است: «پستی و بلندی رمان»، «اقتدار معنوی انسان» (درباره آثار اولوغ زاده)، «گوهری سخن» (در همان موضوع)، «نظر عبرت‌بینی نویسنده» (درباره رمان جمعه آدینه، گذشت ایام)، «زندگی سربه‌سر سودا است» (درباره کتاب کوهزاد به نام یک سر و صد خیال)، «نان حلال نویسنده» (مروری به روزگار و آثار محی‌الدین خواجه یوف)،

«تذقیق دنیای معنوی انسان» (پژوهشی در نثر معاصر تاجیک) ، «مسأله‌های نثر معاصر» و «در جست‌وجو مباحثه‌های نثر» . در فصل دوم با نام «بعضی مسأله‌های علم ادب تاجیک» این مقاله‌ها جای گرفته است : «نخست اثر ادبیات‌شناسی شوروی تاجیک» (نمونه ادبیات تاجیک صینی) ، «افکار انتقادی نویسندگان و آغاز نقد ادبی تاجیک» (در همان موضوع) ، «طلب زمان و امر وجدان» (مقام ادیبان در تشکل نقد ادبی در دهه‌های بیست و سی سده بیستم میلادی) ، «آثار استاد صینی از نگاه پژوهشگر امریکایی» ، «نظریه بدیعی شخص و عنعنه و نوآوری» (نقدی بر کتاب عثمان اوا) ، «در راه خودشناسی نقد» (نقدی بر کتاب محمدجان شکوری) ، «اندیشه‌های ماهیت‌جو» (نقدی بر کتاب دیگر محمدجان شکوری) ، «افق‌های شعر انسان» (نقدی بر کتاب عسکر حکیم‌وف) ، «عالم پرکار» (مروری بر آثار عطاخان سیف‌الله‌وف) و «... مسئولیت نویسندگان و منتقد» (نقدی بر کتاب جورخان بقازاده) .

ادبیات و نقد ادبی در ۱۹۹۳م در دوشنبه منتشر شده است .

منبع : ادبیات و نقد ادبی .

قبادبانی

از قعر خزر تا اوج زحل

از قعر خزر تا اوج زحل (azqafr-exa.zar.ti.owj-e.zo.hal) کتابی درباره پیوندهای فارسی تاجیکی و آذری نوشته دکتر ولی صمد. این کتاب که با پیش گفتاری از ولی صمد آغاز می شود، در پنج باب تدوین یافته است. باب یکم «از قعر خزر تا اوج زحل»، باب دوم «هوا خواهند کل اهل شروانش»، باب سوم «درد و آرمان تاجیکان در ملانصرالدین تفلیس»، باب چهارم ادیب آذری، باغبان نهال تمدن تاجیک» و باب پنجم «قفقاز مرا به جای جان خواهد بود» نام دارد. کتاب بر پایه اسناد و مدارک فراوانی نوشته شده و نتایج علمی جالبی گرفته است. از قعر خزر تا اوج زحل در ۱۹۹۲م در دوشنبه به چاپ رسیده است.

قبادیانی

“Аз қаъри Хазар то авчи Зуҳал”

“Аз қаъри Хазар то авчи Зуҳал” китобе дар бораи пайвандҳои форсӣ-тоҷикӣ ва озарӣ, навиштаи Валӣ Самад. Ин китоб, ки бо пешгуфторе аз Валӣ Самад оғоз мешавад, дар панҷ боб тадвин ёфтааст. Боби якум “Аз қаъри Хазар то авчи Зуҳал”, боби дувум “Ҳаво хоҳанд кулли аҳли шарвонаш”, боби сеум “Дарду ормони тоҷикон дар Мулло Насриддини Тифлис”, боби чорум “Адиби озарӣ, боғбони ниҳоли тамаддуни тоҷик” ва боби панҷум “Қафқоз маро ба ҷои ҷон хоҳад буд” ном дорад. Китоб бар пояи аснод ва мадорики фаровоне навишта шуда ва натоиҷи илмӣ ҷолибе гирифтааст. “Аз қаъри Хазар то авчи Зуҳал” дар 1992 дар Душанбе ба ҷоп расидааст.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 98.

از قمر خزر تا اوج زحل (az.qaFr-exa.zar.ta.owj-e.zo.hal) ،
 کتابی درباره پیوندهای فارسی تاجیکی و آذری نوشته دکتر ولی
 صمد . این کتاب که با پیش گفتاری از ولی صمد آغاز می شود ،
 در پنج باب تدوین یافته است . باب یکم «از قمر خزر تا اوج
 زحل» ، باب دوم «هرا خواهند کل اهل شروانش» ، باب سوم
 «درد و آرمان تاجیکان در ملانصرالدین تفلیس» ، باب چهارم
 «ادیب آذری ، باغبان نهال تمدن تاجیک» و باب پنجم «قفقاز مرا
 به جای جان خواهد بوده نام دارد . کتاب بر پایه اسناد و مدارک
 فراوانی نوشته شده و نتایج علمی جالبی گرفته است . از قمر خزر
 تا اوج زحل در ۱۹۹۲م در دوشنبه به چاپ رسیده است .
 قبادبانی

اسد بخارایی

اسد بخارایی (a.sad-e.bo.xa.ra.i)، اسد گل زاده بخارایی، فرزند گل، روستای شوگان ناحیه پیشکوه بخارا ۱۹۳۷م - شاعر تاجیکستانی. در ۱۹۵۴م دوره دبیرستان را در روستای زادگاه خود به پایان رساند. در ۱۹۵۸م رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی را در دانشگاه آموزگاری دوشنبه به پایان برد و تا ۱۹۶۸م در دبیرستانهای بخارا در رشته خود به تدریس پرداخت. پس از آن، در بخش تاجیکی رادیوی محلی سرگرم کار شد. بیشتر برای کودکان شعر سروده است. اشعارش در مطبوعات تاجیکستان و ازبکستان منتشر شده است. از آثارش: مرغابی چه میکاوی؛ لفظ شیرین.

منابع: ادیان بخارای شریف، ۷ - ۱۴؛ گلزار جاویدان، ۱/۹۲؛ اسدگل زاده، «درد شعر»، بخارای شریف، پنجم جولای ۱۹۹۳م.

قبادیانی

Асади Бухорӣ

Асади Бухорӣ, Асадгулзодаи Бухорӣ, фарзанди Гул, рустои Шугони ноҳияи Пешкӯҳи Бухоро 1937 - , шоири тоҷикистонӣ. Дар 1954 давраи дабиристонро дар Донишгоҳи омӯзгории Душанбе ба поён бурд ва то 1968 дар дабиристонҳои Бухоро дар риштаи худ ба тадрис пардохт. Пас аз он дар бахши тоҷикии радиои маҳаллӣ саргарми кор шуд. Бештар барои кӯдакон шеър сурудааст. Ашъораш дар матбуоти Тоҷикистон ва Ёзбекистон мунташир шудааст. Аз осораш: “Мурғобӣ чӣ мековӣ?”, “Лафзи ширин”.

Манбаъҳо: “Адибони Бухорои шариф”, 7-14; “Гулзори ҷовидон”, 91/1; Асадгулзода, “Дарди шеър”, Бухорои шариф, 5 июли 1993.

Қубодиёни

*Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 101.*

اسد بخارایی (asad-baxarai) ، اسد گل زاده بخارایی ، فرزند گل ، روستای شوگان ناحیه پیشکوه بخارا ۱۹۳۷م - ، شاعر تاجیکستانی . در ۱۹۵۴م دوره دبیرستان را در روستای زادگاه خود به پایان رساند . در ۱۹۵۸م رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی را در دانشگاه آموزگاری دوشنبه به پایان برد و تا ۱۹۶۸م در دبیرستان های بخارا در رشته خود به تدریس پرداخت . پس از آن ، در بخش تاجیکی رادیوی محلی سرگرم کار شد . بیشتر برای کودکان شعر سروده است . اشعارش در مطبوعات تاجیکستان و ازبکستان منتشر شده است . از آثارش : مرغابی چه می کاوی ؛ لفظ شیرین .

مابع : ادیان بخارای شریف ، ۷ - ۱۲ ، گلزار جاویدان ، ۱۹۲/۱

اسدگل زاده ، « درد شعر » ، بخارای شریف ، پنجم جولای ۱۹۹۳م .

قبادبانی

اصیل الدین سمرقندی

اصیل الدین سمرقندی (a.si.lod.din-e.sa.marqandi)، اواخر سده ششم و نیمه یکم سده هفتم هجری، شاعر ایرانی، در شعر چنان پایگاهی داشت که عوفی با اینکه وی شاعری جوان بود، او را ستوده است. عوفی دو رباعی شهر آشوب از او در باب الالباب نقل کرده است.

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱/۱۸۳؛ سخنوران صیقل روی زمین، ۴۶؛ باب الالباب، ۲/۰۸۸۳

قبادیانی

Асилиддин Самарқандӣ

Асилиддин Самарқандӣ, авохири садаи шашум ва нимаи якуми садаи ҳафтуми ҳиҷрӣ, шоири эронӣ, дар шеър чунон пойгоҳе дошт, ки Авфӣ бо ин ки вай шоире ҷавон буд, ӯро сутудааст. Авфӣ дар рубоии Шахрошӯб аз ӯ дар Лубоб-ул-албоб нақл кардааст.

Манбаъҳо: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 183/1; Суханварони сайқали рӯи замин, 46; Лубоб-ул-албоб.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 112.

اصیل الدین سمرقندی (asiloddin-esammarqandi) ، اواخر
 سده ششم و نیمه یکم سده هفتم هجری ، شاعر ایرانی . در شعر
 چنان پایگاهی داشت که عوفی با این که وی شاعری جوان بود ،
 او را ستوده است . عوفی دو رباعی شهر آشوب از او در باب
 الاطرب نقل کرده است .

منابع : دائرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱۸۳/۱ ، سحران
 صیقل روی زمین ، ۴۶ ، ذاب الاطرب ، ۸۸۳/۲ .

فادابانی

اعرج بخارایی

اعرج بخارایی (ag.raj-e.bo.xa.ra.i)، ملاعبداالاحد خواجه، سده نوزدهم میلادی، شاعر تاجیکستانی. شاعری توانا بود. با اینکه فضل و کمال فراوان داشت، در تنگدستی روزگار می گذراند. رحمت الله واضح مؤلف تذکره تحفه الاحباب (- ۱۳۱۱ ق) که با وی دوستی داشت، هنر شاعری وی را می ستاید. از اعرج اشعاری پراکنده در تذکرها و بیاض ها به یادگار مانده است.

منابع: تحفه الاحباب، ۲۲ - ۲۴؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۱۰؛ فهرست دست نویس های شرقی در آکادمی علوم تاجیکستان، ۲/۵۳۲؛ گنج زرافشان، ۸۳ - ۸۴.

قبادیانی

Аърачи Бухорой

Аърачи Бухорой, Мулло Абдулахадхоҷа, садаи нуздаҳуми мелодӣ, шоири тоҷикистонӣ. Шоире тавоно буд. Бо ин ки фазлу камоли фаровон дошт, дар тангдастӣ рӯзгор мегузаронд. Раҳматуллоҳ Возеҳ муаллифи тазкираи “Тухфат-ул-хубоб” (1311- ...), ки бо вай дӯстӣ дошт, ҳунари шоирии вайро меситояд. Аз Аъраҷ ашъоре пароканда дар тазкираҳо ва баёзҳо ба ёдгор мондааст.

Манбаъҳо: Тухфат-ул-хубоб, 22-24; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/210; Феҳристи дастнависҳои шарқии Академияи илмҳои Тоҷикистон, 2/532; “Ганҷи Зарафшон”, 83-84.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 113.

اعرج بخارایی (aE.raj-e.baxā.rā.i) ، ملا عبدالاحد خواجه ، سده
 نوزدهم میلادی ، شاعر تاجیکستانی . شاعری توانا بود . با این که
 فضل و کمال فراوان داشت ، در تنگدستی روزگار می گذراند .
 رحمت الله واضح مؤلف تذکره تحفة الاحباب (- ۱۳۱۱ ق) که با
 وی دوستی داشت ، هنر شاعری وی را می ستاید . لز اعرج
 اشعاری پراکنده در تذکرها و بیاضها به یادگار مانده است .
 منابع : تحفة الاحباب ، ۲۲ - ۲۴ ، دایرة المعارف ادبیات و صنعت
 تاجیک ، ۱/ ۲۱۰ ، فهرست دست نویس های شرقی در آکادمی علوم
 تاجیکستان ، ۵۳۲/۲ ، گنج زرافشان ، ۸۳ - ۸۴ .

قبادبانی

اکبر علی

اکبر علی (akbar.ali)، سمرقند ۱۹۵۱م - ، شاعر تاجیک. دانشگاه دولتی سمرقند را در رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی به پایان رساند. اشعارش در معارف و مدنیت حقیقت ازبکستان، پیانیر تاجیکستان و جوانان تاجیکستان چاپ شده است: گلدسته سمرقند، ۱۲۸ - ۱۳۱.

قبادیانی

Акбар Алӣ

Акбар Алӣ, Самарқанд 1951 - , шоири тоҷик. Донишгоҳи давлатии Самарқандро дар риштаи забону адабиёти форсии тоҷикӣ ба поён расонд. Ашъораш дар “Маориф ва маданият”, “Ҳақиқати Ёзбекистон”, “Пионери Тоҷикистон” ва “Қавонони Тоҷикистон” chop шудааст: “Гулдастай Самарқанд”, 128-131.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва ирриоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 119.

اکبر علی (akbar.ali) ، سمرقند ۱۹۵۱م - ، شاعر
 تاجیک . دانشگاه دولتی سمرقند را در رشته زبان و ادبیات
 فارسی تاجیکی به پایان رساند . اشعارش در معارف و مدیت ،
 حقیقت ازبکستان ، پیانیر تاجیکستان و جوانان تاجیکستان چاپ
 شده است .

منبع : گلستان سمرقند ، ۱۲۸ - ۱۳۱ .

نهادبانی

اکابر

اکابر (aka.ber)، جانی بیگ، روستای روشن (شهرستان کومسومول آباد) ۱۹۵۲م - ، نویسنده تاجیکستانی. در ۱۹۸۰م رشته تاریخ دانشگاه دولتی تاجیکستان را به پایان رساند. از ۱۹۷۱ تا ۱۹۷۸م ویراستار نشریه عرفان، از ۱۹۷۸ تا ۱۹۸۰م خبرنگار خبرگزاری تاجیک، از ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۳م خبرنگار روزنامه مدنیت تاجیکستان / ادبیات و صنعت و از آن پس سردبیر ماهنامه فرهنگ بوده است. وی در ۱۹۸۴م به عضویت کانون نویسندگان شوروی درآمد. نخستین مجموعه داستان وی به نام فرزند در ۱۹۷۶م چاپ شد. وی زندگی مردم کوه نشین و مسائل اخلاقی را دست مایه آثار خود قرار می دهد. اکابر از نخستین کسانی است که آثار شوکشین را از روسی به فارسی تاجیکی برگردانده است. شماری از آثارش به زبانهای روسی، اوکرائینی و جز آنها ترجمه شده است. از آثارش: مجموعه دنیا به امید (۱۹۸۳م)؛ مجموعه خرمن ستاره (۱۹۸۵م)؛ کوهستانی (۱۹۸۷م)؛ مجموعه داستانهای پزماني (۱۹۹۲م).

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۳۱؛ دایرة المعارف

شوروی تاجیک، ۸/۰۵۱۷

قبادیانی

Акобир

Акобир Ҷонибек, рустои Рӯшан (шаҳристони Комсомолобод) 1952 - , нависандаи тоҷикистонӣ. Дар 1980 риштаи таърихи Донишгоҳи давлатии Тоҷикистонро ба поён расонд. Аз 1971 то 1978 хабарнигори рӯзномаи

“Маданияти Тоҷикистон”, “Адабиёт ва санъат” ва аз он пас сардабири моҳномаи “Фарҳанг” будааст. Вай дар 1984 ба узвияти Иттиҳодияи нависандагони шӯравӣ даромад. Нахустин маҷмуаи достони вай ба номи “Фарзанд” дар 1976 чоп шуд. Вай зиндагии мардуми кӯҳистон ва масоили ахлоқиро дастмояи осори худ қарор медиҳад. Ақиб аз нахустин касоне аст, ки осори Шукшинро аз русӣ ба форсии тоҷикӣ баргардондааст. Шуморе аз осораи ба забонҳои русӣ, украинӣ ва ҷуз онҳо тарҷума шудааст. Аз осораи: маҷмуаи “Дунё ба умед” (1983), маҷмуаи “Хирмани ситора” (1985), “Кӯҳистонӣ” (1987), маҷмуаи “Достонҳои пазмонӣ” (1992).

Манбаъ: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 131/1; Энциклопедияи шӯравии тоҷик 517/8.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 117.

پس سردبیر ماهنامه فرهنگ بوده است. وی در ۱۹۸۴م به عضویت کانون نویسندگان شوروی درآمد. نخستین مجموعه داستان وی به نام فرزند در ۱۹۷۶م چاپ شد. وی زندگی مردم کوهنشین و مسائل اخلاقی را دست مایه آثار خود قرار می دهد. اکابر از نخستین کسانی است که آثار شوکشین را از روسی به فارسی تاجیکی برگردانده است. شماری از آثارش به زبان های روسی، اوکرائینی و جز آن ها ترجمه شده است. از آثارش: مجموعه دنیا به امید (۱۹۸۳م)؛ مجموعه خرمن ستاره (۱۹۸۵م)؛ کوهستانی (۱۹۸۷م)؛ مجموعه داستان های پرمانی (۱۹۹۲م).

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۳۱؛

دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۵۱۷/۸.

قبادیانی

اکابر (akaber)، جانی بیگ، روستای روشن (شهرستان کومسومول آباد) ۱۹۵۲م -، نویسنده تاجیکستانی. در ۱۹۸۰م رشته تاریخ دانشگاه دولتی تاجیکستان را به پایان رساند. از ۱۹۷۱ تا ۱۹۷۸م ویراستار نشریه عرفان، از ۱۹۷۸ تا ۱۹۸۰م خبرنگار خبرگزاری تاجیک، از ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۳م خبرنگار روزنامه مدیت تاجیکستان / ادبیات و صنعت و از آن

املح بخارایی

املح بخارایی (aml.iah-e.bo.x.ra.i)، ملا میر عظیم، - بخارا ۱۳۱۲ق، شاعر تاجیک. به گفته واضح و محترم در شاعری طبع بلندی داشته است. نمونه هایی از اشعارش در تذکرهها و بیاضها به جا مانده است.

منابع: تحفه الأحاب، ۳۰ - ۳۲؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۵۰؛ فهرست دست نویس های شرقی در آکادمی علوم تاجیکستان، ۲/۵۰۵؛ فهرست نسخ خطی فارسی انستیتوی آثار خطی تاجیکستان، ۱/۱۷۱؛ گنج زرافشان، ۵۲ - ۵۵.

قبادیانی

Амлаҳи Бухорӣ

Амлаҳи Бухорӣ, Мулло Миразим, Бухоро 1312 қ., шоири тоҷик. Ба гуфтаи Возеҳ ва Мухтарам дар шоирӣ таъби баланде доштааст. Намунаҳое аз ашъораш дар тазкираҳо ва баёзҳо ба ҷо мондааст.

Манбаъ: Тӯҳфат-ул-хубоб, 30-32; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 150/1; Феҳристи нусхаҳои хатии форсии Институти осори хатии Тоҷикистон, 171/1; “Ганҷи Зарафшон”, 52-55.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 131.

املىخ بخارايى (am.lah-e.bo.xā.rā.i) ، مىلا مىر عظيم ، - بخارا
 ۱۳۱۲ق ، شاعر تاجىک . به گفته واضع و محترم در شاعرى
 طبع بلندی داشته است . نمونه هاى از اشعارش در تذکرها و
 بیاض ها به جا مانده است .

منابع : تحفة الاحباب ، ۳۰-۳۲ ، دائرة المعارف ادبیات و صنعت

تاجىک ، ۱/۱۵۰ فهرست دست نویس هاى شرقى در آکادمى علوم

تاجىکستان ، ۲/۵۰۵ : فهرست نسخ خطى فارسى استبوى آثار خطى

تاجىکستان ، ۱/۱۷۱ گنج ذوالفشان ، ۵۲-۵۵ .

قياد يانی

امیر حاجی سمرقندی

امیر حاجی سمرقندی (a.mir.ha.ji-ye.sa.mar.qan.di)، سده یازدهم هجری، شاعر تاجیک. واصفی در بدایع الوقایع از او یاد کرده است. وی از شاعران نامی زمان خود بود و چند شعر از شاعران پیشین را جواب گفته است.

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۵۰؛ سخنوران سیقل روی زمین،

۰۸۷

قبادیانی

Амир Ҳочӣ Самарқандӣ

Амир Ҳочӣ Самарқандӣ, садаи ӯздаҳуми ҳичрӣ, шоири тоҷик. Восифӣ дар “Бадоеъ ул вақоеъ” аз ӯ ёд кардааст. Вай аз шоирони номии замони худ буд ва чанд шеър аз шоирони пешинро ҷавоб гуфтааст.

Манбаъ: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 150/1; Суханварони сайқали рӯи замин, 87.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 133.

یازدهم هجری، شاعر تاجیک. واصفی در بدایع الوقایع از او یاد کرده است. وی از شاعران نامی زمان خود بود و چند شعر از شاعران پیشین را جواب گفته است.

منابع: دائرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۵۰، سخنوران

میقل روی زمین، ۸۷.

قبادیانی

امیری بدخشانی

امیری بدخشانی (a.miri-ye.ba.dax.sa.ni)، ضیاءالدین یوسف، بدخشان حه ۸۹۶ق، شاعر و نویسنده دو زبانه تاجیک. در هرات در دربار شاهرخ تیموری (۸۰۷ - ۸۵۰) می زیست و قصایدی در مدح او و فرزندانش از جمله بایسنقر سروده است. چون درگذشت پیکرش را در ارهنگ بدخشان به خاک سپردند. در غزل پیرو کمال خجندی بود. مثنوی ده نامه، مناظره بنگ و باده و ابیاتی در قالب قصیده و مثنوی از او باقی است. تخصص او در شعر ترکی است. وی در اشعارش با زبانی ساده، تصویری از عشق و مسائل گوناگون فلسفی فراهم می آورد. نسخه ای از دیوانی که از آن شاعری به نام امیری است به شماره ۹۸۲۶ Or در کتابخانه موزه بریتانیا نگه داری می شود که احتمالاً متعلق به او است.

منابع: اوزبیک شاعر لری، ۱۰۹ - ۱۱۲؛ تاریخ نظم و نثر، ۳۰۳؛ تذکره الشعراء، ۳۳۲ - ۳۳۳؛ دایره المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۴۹؛ دایره المعارف شوروی تاجیک، ۱/۱۶۱؛ الذریعه، ۹/۹۸ - ۹۹؛ روز روشن، ۸۲؛ فهرست نسخه های خطی فارسی، ۳/۲۲۳۴؛ مجالس النفائس، ۱۸ - ۱۹، ۱۹۳؛ مخزن الغرائب، ۱/۱۵۲ - ۱۵۴.

قبادبانی

Амирии Бадахшонӣ

Амирии Бадахшонӣ, Зиёиддин Юсуф, Бадахшон 896 қ., шоир ва нависандаи дузабонаи тоҷик. Дар Ҳирот дар дарбори Шохрухи Темурӣ (807-850) мезист ва қасидаҳое дар мадҳи ӯ ва фарзандонаш, аз ҷумла Бойсанқар сурудааст. Чун даргузашт, пайкарашро дар Арҳанги Бадахшон

ба хок супориданд. Дар ғазал пайрави Камоли Хучандӣ буд. Маснавии “Даҳнома”, мунозираи “Бангу бода” ва байтҳое дар қолаби қасида ва маснавӣ аз ӯ боқӣ аст. Тахассуси ӯ дар шеърӣ туркӣ аст. Вай дар ашъораш бо забоне сода, тасвире аз ишқу масоили гуногуни фалсафӣ фароҳам меоварад. Нусхае аз девоне, ки аз он шоире ба номи Амирӣ аст, ба шумораи 9826 аз дар китобхонаи Музеи Британия нигоҳдорӣ мешавад, ки эҳтимолан мутааллиқ ба ӯ аст.

Манбаъҳо: Ўзбек шоирлари, 109-112; Таърихи назму наср, 303;; Тазкират-ул-шуаро, 332-333; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/149; Энциклопедияи шуравии тоҷик, 1/161; Ал-Зареъа, 99-9/98; Рӯзи равшан, 82; Феҳристи нусхаҳои хаттии форсӣ, 3/2234; Маҷолис-ун-нафоис, 18 – 19, 193; Махзан-ул-ғароиб, 1/152-154.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 133-134.

امیری بدخشانی (a.mlri-ye.badaxšāni) ، ضیاءالدین یوسف ،
 - بدخشان - ۸۹۶ق ، شاعر و نویسنده دو زبانه تاجیک . در
 هرات در دربار شاهرخ تیموری (۸۰۷ - ۸۵۰ق) می زیست و
 قصایدی در مدح او و فرزندانش از جمله بایستقر سروده است .
 چون درگذشت پیکرش را در ارهنگ بدخشان به خاک سپردند .
 در غزل پیرو کمال خجندی بود . مثنوی ده نامه ، مناظره سنگ و
 باده و ابیاتی در قالب قصیده و مثنوی از او باقی است . تخصص
 او در شعر ترکی است . وی در اشعارش با زبانی ساده ، تصویری

از عشق و مسائل گوناگون فلسفی فراهم می‌آورد. نسخه‌ای از دیوانی که از آن شاعری به نام امیری است به شماره 9826 در کتابخانه موزه بریتانیا نگهداری می‌شود که احتمالاً متعلق به او است.

منابع: اوزبیک شاعر (۱۰۹ - ۱۱۲) تاریخ نظم و نثر، ۱۳۰۳

تذکره الشعراء، ۳۳۲-۳۳۳، دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک،

۱۳۹/۱، دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۱۶۱/۱، الذریعه، ۹۸/۹.

۱۹۹ روز روشن، ۱۸۲ فهرست نسخه‌های خطی فارسی، ۲۲۳۲/۳ |

مجالس الثقات، ۱۸ - ۱۹، ۱۹۳، مخزن التراث، ۱۵۲/۱ - ۱۵۲.

فبادهانی

амини сمرқандӣ

амини сمرқандӣ (amini-ye.sa.mar.qan.di), سده دهم هجری، شاعر تاجیک. از زندگی وی آگاهی چندانی در دست نیست. به گفته مطربی صاحب طبع سلیم و ذهنی تیز بوده و در میان مردم اشعار شاعران دیگر را همراه با قصه هایی عجیب با لحنی گیرا می خوانده است. اmini قصیده ای در مدح سلیمان یکم عثمانی (۹۲۶ – ۹۷۴ق) سرود و سه هزار آقچه عثمانی پاداش گرفت و با این سرمایه به تجارت پرداخت. در پایان عمر به بلخ رفت و در آن دیار تخلص خود را به موجی بگردانید.

منابع: تذکره الشعراى مطربى، در صفحات فراوان؛ دائرة المعارف ادبیات و

صنعت تاجیک، ۱/۱۴۶؛ الذریعه، ۹/۱۰۵؛ سخنوران صیقل روی زمین، ۹۰ – ۹۱؛ مجالس النفائس، ۴۰۶ – ۴۰۷؛ نسخه زیبای جهانگیر، ۲۰۶ – ۲۰۷.

قبادیانی

Аминии Самарқандӣ

Аминии Самарқандӣ, садаи даҳуми хиҷрӣ, шоири тоҷик. Аз зиндагии вай огоҳии чандоне дар даст нест. Ба гуфтаи Мутрибӣ соҳиби табъи салим ва зеҳни тез буда ва дар миёни мардум ашъори шоирони дигарро ҳамроҳ бо қиссаҳои ҷаиб бо лаҳни гиро меҳондааст. Аминӣ қасидае дар мадҳи Сулаймони якуми усмонӣ (926-974 қ.) суруд ва се ҳазор оқчаи усмонӣ подош гирифт ва бо ин сармоя ба тичорат пардохт. Дар поёни умр ба Балх рафт ва дар он диёр таҳаллуси худро ба Мавҷӣ бигардонид.

Манбаъҳо: “Тазкират-уш-шуаро”-и Мутрибӣ, дар саҳифаҳои фаровон; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/146; Ал-Зареъа, 9/105; Суханварони сайқали рӯи замин, 90-91; Маҷолис-ун-нафоис, 406–407; нусхаи зебои Ҷаҳонгир, 206-207.

Қубодиёнӣ

*Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 135.*

امینی سمرقندی (a.mi.ni-ye.samar.qan.di)، سده دهم هجری،
 شاعر تاجیک. از زندگی وی آگاهی چندانی در دست نیست. به
 گفته مطربی صاحب طبع سلیم و ذهنی تیز بوده و در میان مردم
 اشعار شاعران دیگر را همراه با قصه‌هایی عجیب با لحنی گیرا
 می‌خوانده است. امینی قصیده‌ای در مدح سلیمان یکم عثمانی
 (۹۲۶-۹۷۴ ق) سرود و سه هزار آقچه عثمانی پادشاه گرفت و
 با این سرمایه به تجارت پرداخت. در پایان عمر به بلخ رفت و
 در آن دیار تخلص خود را به موجی بگردانید.

منابع: تذکره الشعراء مطربی، در صفحات فراوان، دایرة المعارف

ادبیات و صنعت تاجیک، ۱۳۶/۱، الذریعه، ۱۰۵/۹، سخنوران

صیقل روی زمین، ۹۰-۹۱، مجالس الفغان، ۳۰۶-۳۰۷، نسخه

زیای جهانگیر، ۲۰۶-۲۰۷.

قبادیانی

انساب السلاطين و تواریخ الخواکین

انساب السلاطين و تواریخ الخواکین (an.sa.bos.su.la.tin.va)
کتابی در تاریخ فرغانه از سده نهم هجری تا تصرف آن
به دست ارتش روسیه در ۱۲۹۳ / ۱۸۷۶م، تألیف میرزا عالم فرزند داملا میرزا
رحیم تاشکندی. نسخه دست نویس این کتاب به خط مؤلف به شماره ۱/۱۳۱۴
(آپ - ۱۷۹پ) در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگه داری
می شود.

منابع: فهرست دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان، ۱/۹۰ - ۹۱؛
میراث اسلامی ایران، ۱/۵۴۹.

قبادیانی

“Ансоб ус-салотин ва таворих ул-хавоқин”

“Ансоб ус-салотин ва таворих ал-хавоқин”, китобе дар таърихи
Фарғона аз садаи нӯхуми ҳиҷрӣ то тасарруфи он ба дасти артиши Русия дар
1293/1876, таълифи Мирзо Олим, фарзанди домолло Мирзо Раҳими
Тошкандӣ. Нусхаи дастнависи ин китоб ба хати муаллиф ба шумораи 1314/1
(АП-179П) дар Пажӯҳишгоҳи шарқшиносии Фарҳангистони улуми
Ўзбекистон нигоҳдорӣ мешавад.

Манбаъ: Феҳристи дастнависҳои шарқии Фарҳангистони улуми
Ўзбекистон, 91-90/1; Мероси исломии Эрон, 549/1.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 139.

منابع: فهرست دست‌نویس‌های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان،
۹۰/۱ - ۹۱، میراث اسلامی ایران، ۵۳۹/۱.

فادایانی

انساب السلاطین و تواریخ الخواقین (anas.sasalat.in.va. ta.vā.rīxolxa.vā.qin) کتابی در تاریخ فرغانه از سده نهم
هجری تا تصرف آن به دست ارتش روسیه در ۱۲۹۳ ق /
۱۸۷۶ م، تألیف میرزا عالم فرزند داملا میرزا رحیم تاشکندی.
نسخه دست‌نویس این کتاب به خط مؤلف به شماره ۱۳۱۲/۱
(۱۷۹ پ) در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم
ازبکستان نگهداری می‌شود.

اوتوگراف

اوتوگراف (a.to.ge.rif)، واژه ای در زبان اروپایی (autograph) به معنی امضا و دست نویس، اما در اصطلاح زبان فارسی تاجیکی در دو معنی به کار می رود: یکی به معنی یاد و خاطره ای است که مؤلف برای زنده نگه داشتن آن در گوشه ای از کتابی که خود نوشته، یادداشت میکند و دیگر متنی است که دست نوشته خود مؤلف باشد. دست نوشته های مؤلفان همیشه موثق ترین و معتمدترین اسناد درباره نوشته های آنها است و هرگاه درباره درستی مطالب چاپ شده آنها میان پژوهندگان اختلاف رود، به او توگراف که همان دست نویس اصلی مؤلف است، رجوع میکنند. از این روی، این دست نوشته ها را در جایی که در دسترس همگان باشد، مانند موزه ها و کتابخانه ها، نگه می دارند. مثلاً دست نوشته های صدرالدین عینی در موزه ای که از خانه او ساخته اند و دست نوشته های تورسون زاده نیز در خانه او که به موزه مبدل شده، نگهداری می شود.

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۴۸؛ فرهنگ اصطلاحات ادبیات

شناسی ۷.

قبادیانی

Автограф

Автограф, вожае дар забони аврупой ба маънии имзо ва дастнавис, аммо дар истилоҳи забони форсии тоҷикӣ дар ду маънӣ ба қор меравад: яке ба маънии ёду хотираест, ки муаллиф барои зинда ниғаҳ доштани он дар гӯшае аз китобе, ки худ навишта, ёддошт мекунад ва дигар матнест, ки дастнавиштаи ҳуди муаллиф бошад. Дастнавиштаҳои муаллифон ҳамеша муваззақтарин ва муътамадтарин аснод дар бораи навиштаҳои онҳо аст ва

ҳар гоҳ дар бораи дурустии матолиби чопшудаи онҳо миёни пажӯҳандагон ихтилоф равад, ба автограф, ки ҳамон дастнависи аслии муаллиф аст, ручуъ мекунанд. Аз ин рӯ, ин дастнавиштаҳоро дар ҷое ки дар дастраси ҳамагон бошад, монанди музейҳо ва китобхонаҳо, ниғаҳ медоранд. Масалан, дастнавиштаҳои Садриддин Айнӣ дар музейе, ки аз хонаи ӯ сохтаанд ва дастнавиштаҳои М. Турсунзода низ дар хонаи ӯ, ки ба музей мубаддал шуда, ниғаҳдорӣ мешавад.

Манбаъ: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/48; Фарҳанги истилоҳоти адабиётшиносӣ 7.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 144.

اوتوگراف (o.to.ge.raḡ)، واژه‌ای در زبان اروپایی (autograph) به معنی امضا و دست‌نویس، اما در اصطلاح زبان فارسی تاجیکی در دو معنی به کار می‌رود: یکی به معنی یاد و خاطره‌ای است که مؤلف برای زنده نگه‌داشتن آن در گوشه‌ای از کتابی که خود نوشته، یادداشت می‌کند و دیگر متنی است که دست‌نوشته خود مؤلف باشد. دست‌نوشته‌های مؤلفان همیشه موثق‌ترین و معتدترین اسناد درباره نوشته‌های آن‌ها است و هرگاه درباره درستی مطالب چاپ شده آن‌ها میان پژوهندگان اختلاف رود، به اوتوگراف که همان دست‌نویس اصلی مؤلف است، رجوع می‌کنند. از این روی، این دست‌نوشته‌ها را در جایی که در دسترس همگان باشد، مانند موزه‌ها و کتابخانه‌ها، نگه می‌دارند. مثلاً دست‌نوشته‌های صدرالدین عینی در موزه‌ای که از خانه او ساخته‌اند و دست‌نوشته‌های تورسون‌زاده نیز در خانه او که به موزه مبدل شده، نگه‌داری می‌شود.

منابع: دایرةالمعارف ادبیات و صنعت، تاجیک، ۴۸/۱، فرهنگ

اصطلاحات ادبیات‌شناسی، ۷.

فہادیانی

۱۳۹۵

اوجی بخارایی

اوجی بخارایی (ow.ji-ye.bo.xa.rai)، ۱۰۱۳ ق ، شاعر تاجیک. در بخارا زاده شد و در همان جا از نثاری بخارایی دانش آموخت. از روی تنگدستی به بلخ کوچید . مطربی سمرقندی شعر وی را ستوده است. نمونه هایی از شعرهای اوجی در تذکره ها و بیاضها مانده است . اوجی نخست سمنی تخلص میکرد.

منابع: تذکره الشعراء مطربی ، ۲۰۷ - ۲۰۸ ؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۵۱؛ نسخه زیبای جهانگیر، ۲۰۶.

قبادیانی

Авҷии Бухорӣ

Авҷии Бухорӣ, 1013 қ., шоири тоҷик. Дар Бухоро зода шуд ва дар ҳамон ҷо аз Нисории Бухорӣ дониш омӯхт. Аз рӯи тангдастӣ ба Балх кӯчид. Муғрибии Самарқандӣ сугудааст. Намунаҳое аз шеърҳои Авҷӣ дар таъкираҳо ва баёзҳо мондааст. Авҷӣ нахуст Суманӣ тахаллус мекард.

Манбаъҳо: Таъкират-уш-шуарои Муғрибӣ, 207-208; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/51; Нусхаи зебои Ҷаҳонгир 206.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Тоҳрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 145.

اوجی بخارایی (ow.ji-ye.baxqar.ir)، ز ۱۳۰۱ ق، شاعر تاجیک .
 در بخارا زاده شد و در همان جا از نثاری بخارایی دانش آموخت .
 از روی تنگدستی به بلخ کوچید . مطربی سمرقندی شعری را
 ستوده است . نمونه‌هایی از شعرهای اوجی در تذکرها و
 بیاض‌ها مانده است . اوجی نخست سمنی تخلص می‌کرد .
 منابع : تذکرة الشعراء مطربی ، ۲۰۷ - ۲۰۸ ؛ دایرة المعارف ادبیات و
 صنعت تاجیک ، ۱/۱۵۱ نسخه زیای جهانگیر ، ۲۰۶ .

قبادیانی

www.ji-ye.baxqar.ir

اوراق

أوراق (ow.raq)، عنوانی رسمی در بخارا در روزگار دولت منغیتیان بخارا (۱۱۷۰ – ۱۳۲۹ق) است. این عنوان به تواناترین و بانفوذترین دانشمند داده می شد. هر که این عنوان را داشت، به دربار آمد و شد میکرد و امیر درباره علم و ادب با او رای می زد. احمد مخدوم دانش از اوراق بود.

قبادیانی

Авроқ

Авроқ, унвоне расмӣ дар Бухоро дар рӯзгори давлати манғитиёни Бухоро (1170-1329) аст. Ин унвон ба тавонотарин ва бонуфузтарин донишманд дода мешуд. Ҳар кӣ ин унвонро дошт, ба дарбор омаду шуд мекард ва амир дар бораи илму адаб бо ӯ раъй мезад. Аҳмад Маҳдуми Дониш аз Авроқ буд.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 146.

اوراق (ow.rāq) ، عنوانی رسمی در بخارا در روزگار دولت
منفیتیان بخارا (۱۱۷۰ - ۱۳۲۹ ق) است . این عنوان به
تواناترین و بانفوذترین دانشمندان داده می شد . هر که این عنوان را
داشت ، به دربار آمد و شد می کرد و امیر درباره علم و ادب با او
رای می زد . احمد مخدوم دانش از اوراق بود .

قبادیانی

ایوبزاد (ayyub,zad)، سلیم، روستای هدیشهر از شهرستان مسجا در وادی زرافشان ۱۹۶۰م - ، روزنامه نگار تاجیکستانی. در ۱۹۸۳م رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی دانشگاه دولتی تاجیکستان را به پایان برد و در روزنامه‌های جوانان تاجیکستان، چراغ روز، هفته نامه ادبیات و صنعت سرگرم کار شد. چندی مترجم سربازان روس در افغانستان بود. بعدها به فاش کردن خرابی‌هایی پرداخت که ارتش شوروی در افغانستان بالا آورده بود. در مقاله‌هایی که در روزنامه چراغ روز به چاپ می‌رساند، فساد مالی، اخلاقی و دیگر کاستی‌های جامعه را نکوهش می‌کرد. شماری از داستانهایش در روزنامه‌های یاد شده، ماهنامه صدای شرق و چندین جنگ ادبی به چاپ رسیده است. ایوبزاد در ۱۹۸۸م به عضویت کانون روزنامه نگاران اتحاد جماهیر شوروی درآمد. وی در رادیوی اروپای آزاد به کار سرگرم است. از آثارش: حماسه پیکان (دوشنبه، ۱۹۸۸م)؛ دروازه‌های کابل (۱۹۹۲م).

منابع: حماسه پیکان، سرسخن؛ نونهالان باغ ادبیات، ۸۷.

Аюбзод Салим

Аюбзод, Салим, рустои Ҳадишаҳр аз шаҳристонҳои Масчо дар водии Зарафшон, 1960 - ..., рӯзноманигори тоҷикистонӣ. Дар 1983 риштаи забону адабиёти форсии тоҷикии Донишгоҳи давлатии Тоҷикистонро ба поён бурд ва дар рӯзномаҳои “Ҷавонони Тоҷикистон”, “Ҷароғи рӯз”, ҳафтаномаи “Адабиёт ва санъат” саргарми кор шуд. Чанде мутарҷими сарбозони рус дар Афғонистон буд. Баъдҳо ба ҷош кардани харобихое пардохт, ки артиши

шӯравӣ дар Афғонистон боло оварда буд. Дар мақолаҳое, ки дар рӯномаи “Чароғи рӯз” ба чоп мерасонд, ғасоди молӣ, ахлоқӣ ва игар кистҳои ҷомеаро накуҳиш мекард. Шуморе аз дostonҳояш дар рӯзномашҳои ёдшуда, моҳномаи “Садои Шарқ” ва чанди ҷунги адабӣ ба чоп расидааст. Аюбзод дар 1988 ба узвияти Иттифоқи рӯзноманигорони Иттифоқи Советӣ даромад. Вай дар радиои Аврупои озод ба кор саргарм аст. Аз осораи “Ҳамосаи пайкон” (1988); “Дарвозаҳои Кобул” (1992).

Манбаъҳо: Ҳамосаи пайкон, сарсухан; Навниҳолони боғи адабиёт, 87.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди ислomӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 155.

ایوبزاد (ay.yub.zad) ، سلیم ، روستای هدیشهر از شهرستان مسچا در وادی زرافشان ۱۹۶۰م - ، نویسنده و روزنامه‌نگار تاجیکستانی . در ۱۹۸۳م رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی دانشگاه دولتی تاجیکستان را به پایان برد و در روزنامه‌های جوانان تاجیکستان ، چراغ روز ، هفته‌نامه ادبیات و صنعت سرگرم کار شد . چندی مترجم سریازن روس در افغانستان بود . بعدها به فاش کردن خرابی‌هایی پرداخت که ارتش شوروی در افغانستان بالا آورده بود . در مقاله‌هایی که در روزنامه چراغ روز به چاپ می‌رساند ، فساد مالی ، اخلاقی و دیگر کاستی‌های جامعه را نکوهش می‌کرد . شماری از داستان‌هایش در روزنامه‌های یاد شده ، ماهنامه صدای شرق و چندین جنگ ادبی به چاپ رسیده است . ایوبزاد در ۱۹۸۸م به عضویت کانون روزنامه‌نگاران اتحاد جماهیر شوروی درآمد . وی در رادیوی اروپای آزاد به کار سرگرم است . از آثارش : حماسه پیکان (دوشنبه ، ۱۹۸۸م) ؛ دروازه‌های کابل (۱۹۹۲م) .

منابع : حماسه پیکان ، سرسخت ؛ نونهالان باغ ادبیات ، ۸۷ .

قیادبانی

ايوبى

ايوبى (ayyubi)، صفر محمد، كولا ب (در خستلان) ۱۹۴۵م - ، شاعر تاجيكستانى، در ۱۹۷۶م دانشگاه آموزگارى كولا ب به نام رودكى را به پايان برد . پس از آن خبرنگار روزنامه راه لنين شد. نخستين اشعارش در سالهاى نخست دهه هفتاد به چاپ رسيده است. چند كتاب شعر به نامهاى گل گندم (۱۹۸۱م)، راه سفر (۱۹۸۳م) و شاخه برق (۱۹۸۶م) به چاپ رسانده است . منظومههايى به نامهاى گندم سراجى (۱۹۸۳م) و خاك تشنه (۱۹۸۶م) سروده است. ايوبى اشعار چندي از نيكولاى دوريزو، روبرت روژدستونسكى، ماكسيم گيتويوف، ميرتيمور و ديگران را از روسى به فارسى تاجيكى ترجمه كرده است. وي در ۱۹۸۶م به عضويت اتحاديّه نويسندگان شوروى درآمد.

منبع: دایره المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۱۰ - ۲۱۱.

قباديانی

Аюбӣ

Аюбӣ, Сафармуҳаммад, Кӯлоб (Хатлон) 1945 - ..., шоири тоҷикистонӣ, дар 1976 Донишгоҳи омӯзгории Кӯлоб ба номи Рӯдакиро ба поён бурд. Пас аз он хабарнигори рӯзномаи “Роҳи Ленин” шуд. Нахустин ашъораш дар солҳои нахусти даҳаи ҳафтод ба чоп расидааст. Чанд китоби шеър ба номҳои “Гули гандум” (1981), “Роҳи сафар” (1983) ва “Шоҳаи барқ” (1986) ба чоп расондааст. Манзумаҳое ба номҳои “Гандуми сирочӣ” (1983), ва “Ҳоки ташна” (1986) сурудааст. Аюбӣ ашъори чанде аз Николай Доризо, Роберт Рождественский, Максим Геттуев, Миртемур ва дигаронро аз русӣ ба форсии тоҷикӣ тарҷума кардааст. Вай дар 1986 ба узвияти Иттифоқи нависандагони Советӣ даромад.

Манбаъ: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/210-211;

Қубодиёнӣ

*Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 115.*

ایوبی (ay.yu.bi)، صفر محمد، کولاب (در ختلان) ۱۹۴۵م -
 ، شاعر تاجیکستانی، در ۱۹۷۶م دانشگاه آموزگاری
 کولاب به نام رودکی را به پایان برد. پس از آن خبرنگار روزنامه
 راه لنین شد. نخستین اشعارش در سال‌های نخست دهه هفتاد
 به چاپ رسیده است. چند کتاب شعر به نام‌های گل گندم
 (۱۹۸۱م)، راه سفر (۱۹۸۳م) و شاخه برق (۱۹۸۶م) به چاپ
 رسانده است. منظومه‌هایی به نام‌های گندم سراجی (۱۹۸۳م)
 و خاک تشنه (۱۹۸۶م) سروده است. ایوبی اشعار چندی از
 نیکولای دوریزو، روبرت روزدستونسکی، ماکسیم گتویوف،
 میرنیمور و دیگران را از روسی به فارسی تاجیکی ترجمه کرده
 است. وی در ۱۹۸۶م به عضویت اتحادیه نویسندگان شوروی
 درآمد.

منبع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/ ۲۱۰-۲۱۱.

قبادیانی

ба امر وجدان

ба امر وجدان (baamr-e.vej.dan)، قصه ای از روزگار صدرالدین عینی، نوشته رحیم هاشم و رادی فیش. نویسندگان در این کتاب به بررسی رویدادهای سیاسی و اجتماعی روزگار عینی - می پردازند. با امر وجدان در ۱۹۷۸م به زبان روسی در دوشنبه و در ۱۹۷۹م به فارسی تاجیکی به چاپ رسیده است.

منابع: ادیبان تاجیکستان، ۴۸۷؛ با امر وجدان، سرسخن؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۹۵، دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۶/۲۲۸.

قبادیانی

“Бо амри вичдон”

“Бо амри вичдон”，қиссае аз рӯзгори Садриддин Айнӣ，навиштаи Раҳим Ҳошим ва Роди Фиш. Нависандагон дар ин китоб ба баррасии рӯйдодҳои сиёсӣ ва иҷтимоии рӯзгори Айнӣ мепардозанд.

“Бо амри вичдон” дар 1978 ба забони русӣ дар Душанбе ва дар 1979 ба форсии тоҷикӣ ба чоп расидааст.

Манбаъҳо: Адибони Тоҷикистон，487；“Бо амри вичдон”，Сарсухан；Энсиклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик，1/95；Энсиклопедияи шӯравии тоҷик，6/228.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ，1380，ҷ. 1，саҳ. 157.

با امر وجدان (*ba'amar-e-vedān*) ، قصه‌ای از روزگار صدرالدین عینی ، نوشته رحیم‌هاشم و رادی‌فیش . نویسندگان در این کتاب به بررسی رویدادهای سیاسی و اجتماعی روزگار عینی می‌پردازند . با امر وجدان در ۱۹۷۸م به زبان روسی در دوشنبه و در ۱۹۷۹م به فارسی تاجیکی به چاپ رسیده است .

منابع : ادیبان تاجیکستان ، ۲۸۷ ، با امر وجدان ، سرسخت ۱
دایرةالمعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۹۵/۱ ، دایرةالمعارف
شوروی تاجیک ، ۲۲۸/۶ .

قیادیانی

بابایونس

بابایونس (ba.ba.yu.nes)، خدای دادزاده، روستای کاسه تراش در ولایت ختلان ۱۸۷۰م - روستای چلچله (در همان ناحیه) ۱۹۴۵م، شاعر تاجیکستانی. وی به مدرسه نرفت. سرودن شعر را از میرزا قربان شاعر مردمی آموخت. از دست حکمران بلجوان گریخت و چندی در خجند، فرغانه، خوقند، تاشکند و سمرقند به سر برد. در ۱۹۱۶م برای مردکاری (کار اجباری در پشت جبهه) به روسیه فرستاده شد و در ۱۹۱۹م به زادگاهش بازگشت و به کشاورزی پرداخت و شعر هم می سرود. او اشعار عامیانه بسیاری سرود که در مطبوعات به نشر می رسید. بابایونس در برخوانی حماسه مردمی کوراوغلی چیره دست بود و آن را به بیست و پنج شاعر دیگر آموخت که صادق رازق، حق نظر کبود و قربان علی رجب از آنانند. از اشعار عامیانه او شعر و داستانها (۱۹۴۱م)، بهادران میدان جنگ میهنی (۱۹۴۳م)، محبت خلق (۱۹۵۱م) و سرودهای حافظ (۱۹۶۷م) را می توان یاد کرد. وی در ۱۹۴۱م به عضویت کانون نویسندگان شوروی درآمد.

منابع: ادیبان تاجیکستان، ۱۱۰-۱۱۳؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۸۴؛ دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۸/۳۴ - ۳۵؛ سخنوران دیار واسع، ۳۰ -

- ۳۲

قبادیانی

Бобоюнус

Бобоюнус, Худои Додзода, рустои Косатарош дар вилояти Хатлон 1870 – рустои Чилчила 1945, шоири тоҷикистонӣ. Вай ба мадраса нарафт. Сурудани шеърро аз Мирзо Қурбон шоири мардумӣ омӯхт. аз дасти ҳукмрони Балҷувон гурехт ва чанде дар Хучанд, Фарғона, Хуканд, Тошканд ва Самарқанд басар бурд. Дар 1916 барои мардикорӣ ба Русия фиристода шуд ва дар 1919 ба зодгоҳаш бозгашт ва ба кишоварзӣ пардохт ва шеър ҳам месуруд. Вай ашъри омиёнаи бисёре суруд, ки дар матбуот ба нашр мерасид. Бобоюнус дар бархонии ҳамосаи мардумии Гуруғлӣ чирадаст буд ва онро ба бисту панҷ шоири дигар омӯхт, ки Содиқ Розик, Ҳақназар Кабуд ва Қурбоналӣ Рачаб аз ононанд. Аз ашъори омиёнаи ӯ шеърҳои дostonҳо (1941), Баҳодурони майдони ҷанги меҳанӣ (1943), Муҳаббати халқ (1951) ва сурудҳои Ҳофиз (1967)-ро метавон ёд кард. Вай дар 1941 ба узвияти Иттифоқи нависандагонии шӯравӣ даромад.

Манбаъҳо: Адибони Тоҷикистон, 110-113; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/284; Энциклопедияи шӯравии тоҷик, 8/34-35; Суханварони диёри Восеъ, 30-32.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди ислomӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 158.

بابایونس (ba.bā.yu.nes) ، خدای دادزاده ، روستای کاسه تراش در ولایت ختلان ۱۸۷۰م - روستای چلچله (در همان ناحیه) ۱۹۴۵م ، شاعر تاجیکستانی . وی به مدرسه نرفت . سرودن شعر را از میرزا قربان شاعر مردمی آموخت . از دست حکمران بلجوان گریخت و چندی در خجند ، فرغانه ، خوقند ، تاشکند و سمرقند به سر برد . در ۱۹۱۶م برای مزدکاری (کار اجباری در پشت جبهه) به روسیه فرستاده شد و در ۱۹۱۹م به زادگاهش بازگشت و به کشاورزی پرداخت و شعر هم می سرود . او اشعار عامیانه بسیاری سرود که در مطبوعات به نشر می رسید . بابایونس در برخوانی حماسه مردمی کورادغلی چیره دست بود و آنها به بیست و پنج شاعر دیگر آموخت که صادق رازق ، حق نظر کیود و قربان علی رجب از آنانند . از اشعار عامیانه او شعر و داستانها (۱۹۴۱م) ، بهادران میدان جنگ میهنی (۱۹۴۳م) ، محبت خلق (۱۹۵۱م) و سرودهای حافظ (۱۹۶۷م) را می توان یاد کرد . وی در ۱۹۴۱م به عضویت کانون نویسندگان شوروی درآمد .

منابع : ادیان تاجیکستان ، ۱۱۰ - ۱۱۳ دایرة المعارف ادبیات و

صفت تاجیک ، ۱/۲۸۲ دایرة المعارف شوروی تاجیک ، ۳۲/۸ -

۳۵ سخنوران دیار واسع ، ۳۰ - ۳۲ .

فیادپاتی

باقی کاسانی

باقی کاسانی (ba.qi-ye.ka.sa.ni)، امیر، سده دهم هجری، شاعر تاجیک. از سادات کاسان فرارود (ماوراءالنهر) بود. از زندگی وی آگاهی چندانی در دست نیست؛ جز آن که غزل را نیکو می سرود و قصیده ای به پیروی از قصیده کاتبی با ردیف گل سروده است. اشعاری از وی در تذکرهها باقی مانده است.

منابع: تاریخ نظم و نثر، ۱/۶۳۸؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۴۷؛ ریاض العارفین، ۱/۱۰۳؛ مذكر احباب، ۴۸۳ –

قبادیانی

Боқии Косонӣ

Боқии Косонӣ, Амир, садаи даҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Дар Содоти Косон (Мовароуннаҳр) буд. Аз зиндагии вай огоҳии чандоне дар даст нест; ҷуз он ки ғазалро некӯ месурӯд ва қасидае ба пайравӣ аз қасидаи Котибӣ бо радифи гул сурудааст. Ашоре аз вай дар тазкираҳо боқӣ мондааст.

Манбаъҳо: Таърихи назму наср, 1/638; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/147; Риёз-ул-орифин, 1/103; Музаққар Аҳбоб, 483.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 163.

باقی کاسانی (bā.qi-ye.kā.sā.nī) ، امیر ، سدهٔ دهم هجری ، شاعر
 تاجیک . از سادات کاسان فرارود (ماوراءالنهر) بود . از زندگی
 وی آگاهی چندانی در دست نیست ؛ جز آنکه غزل را نیکو
 می‌سرود و قصیده‌ای به پیروی از قصیدهٔ کاتبی با ردیف گل
 سروده است . اشعاری از وی در تذکرها باقی مانده است .

منابع . تاریخ نظم و نثر ، ۱/۱۶۳۸ دایرة المعارف ادبیات و صنعت

تاجیک ، ۱/۱۲۷ ریاض العارفین ، ۱/۱۰۳ ، مذكر احباب ، ۲۸۳ .

. ۲۸۲

قبادیانی

باهری

باهری (ba.he.ri)، ناظر جان، کان بادام ۱۹۴۰م -، شاعر تاجیکستانی - در ۱۹۶۴م رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی را در دانشگاه دولتی تاجیکستان به پایان رساند و به روزنامه نگاری پرداخت و بعدها رئیس بنیاد روزنامه نگاران تاجیکستان شد اشعار و آچرکهای وی در نشریات تاجیکستان منتشر شده است. از آثارش: کتابهای شعر اندیشه ها (۱۹۷۵م)؛ تلاش (۱۹۹۰م)؛ آچرک دانش طلب و بزرگی آموز (۱۹۸۸م).

قبادیانی

Боҳирӣ

Боҳирӣ, Нозирҷон, Конибодом 1940 - , шоири тоҷикистонӣ. Дар 1964 риштаи забону адабиёти форсии тоҷикиро дар Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон ба поён расонд ва ба рӯзманигорӣ пардохт ва баъдҳо Райиси Бунёди рӯзманигорони Тоҷикистон шуд. Ашъор ва очеркҳои вай дар нашриёти Тоҷикистон мунташир шудааст. Аз осораш: китобҳои шеърӣ “Андешаҳо” (1975); “Талош” (1990); очерки “Дониш талабу бузургӣ омӯз” (1988).

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 167.

باهری (bā.he.ri)، ناظر جان، کان بادم ۱۹۴۰م - ، شاعر
تاجیکستانی. در ۱۹۶۴م رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی را
در دانشگاه دولتی تاجیکستان به پایان رساند و به روزنامه‌نگاری
پرداخت و بعدها رئیس بنیاد روزنامه‌نگاران تاجیکستان شد.
اشعار و آچرک‌های وی در نشریات تاجیکستان منتشر شده
است. از آثارش: کتاب‌های شعر اندیشه‌ها (۱۹۷۵م) ۱ تلاش
(۱۹۹۰م) ۲ آچرک دانش طلب و بزرگی آموز (۱۹۸۸م).

قبادیانی

بدري سمرقندی

بدري سمرقندی (bad.ri-ye.sa.mar.qan.di)، امير پولاد خواجه فرزند ديوانه خواجه، سده دهم هجري، شاعر تاجيك. در سمرقند به كسب كمال پرداخت. در علوم متداول زمان خود دست داشت. در ۱۰۱۴ق حاكم يكي از نواحى NSF بود. در سرودن غزل و رباعى توانابود. ابيات پراكنده اى از اشعارش در تذكره ها و بياض ها به جا مانده است.

منابع: تذكرة الشعراء مطربى، ۲۴۱؛ دائرة المعارف ادبيات و صنعت تاجيك، ۱/۲۲۸؛ نسخه زیبای جهانگیر، ۲۱۵.

قباديانی

Бадрии Самарқандӣ

Бадрии Самарқандӣ, Амир Пӯлодхоча фарзанди Девонахоча, садаи даҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Дар Самарқанд ба касби камол пардохт. Дар улуми мутадовили замони худ даст дошт. Дар 1014 қ. ҳокими яке аз навоҳии Насаф буд. Дар сурудани ғазал ва рубоӣ тавоно буд. Абёти парокандае аз ашъораш дар тазкираҳо ва баёзҳо баҳо мондааст.

Манбаъҳо: “Тазкират-уш-шуаро”-и Мутрибӣ, 241; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/228; Нусхаи зебои Ҷаҳонгир, 215.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 185.

بدری سمرقندی (badri-yeseamar.qandi) ، امیر پولاد خواجه
فرزند دیوانه خواجه ، سده دهم هجری ، شاعر تاجیک . در
سمرقند به کسب کمال پرداخت . در علوم متداول زمان خود
دست داشت . در ۱۰۱۴ق حاکم یکی از نواحی NSF بود . در
سرودن غزل و رباعی توانا بود . ابیات پراکنده‌ای از اشعارش در
تذکره‌ها و بیاض‌ها به جا مانده است .

منابع : تذکره الشعراء مطری ، ۱۲۲۱ دایرة المعارف ادبیات و صنعت
تاجیک ، ۲۲۸/۱ : نسخه زمای جهانگیر ، ۲۱۵ .

قبادیانی

برگ سبز

برگ سبز (barg-e-sabz)، کتابی در شرح حال و نمونه اشعار بیست بانوی شاعر تاجیکستانی، تألیف وهاب آدینه. سرسخن آن به قلم گلرخسار صفی اوا است. شاعرانی که زندگینامه آنها در کتاب آمده، راضیه آزاد، گلچهره سلیمانی، موجوده خجندی، آزاد امین زاده، گلرخسار صفی اوا، حدیثه، زلفیه، ناری نسا خجندی، ستاره، شهریه، گلبهار، فرزانه، رفاعت، بحرالنسا، مهرانسا، خاصیت، ماهتاب، صنوبر، نازک و محبوبه نعمت اوا هستند. برگ سبز در ۱۹۸۷م به همت انتشارات ادیب در دوشنبه به نشر رسیده است.

منبع: برگ سبز، دوشنبه، انتشارات ادیب، ۱۹۸۷م.

قبادیانی

“Барги сабз”

“Барги сабз” китобе дар шарҳи ҳол ва намунаи ашъори бист бонуи шоири тоҷикистонӣ, таълифи Ваҳҳоб Одина. Сарсухани он ба қалами Гулрухсор Сафиева аст. Шоироне, ки зиндагиномаи онҳо дар китоб омада, Розия Озод, Гулчеҳра Сулаймонӣ, Мавҷудаи Хучандӣ, Озод Аминзода, Гулрухсор Сафиева, Ҳадиса, Зулфия, Нориниссои Хучандӣ, Ситора, Шаҳрия, Гулбаҳор, Фарзона, Рафоат, Баҳриниссо, Меҳриниссо, Хосият, Моҳтоб, Санавбар, Нозук ва Маҳбуба Неъматова ҳастанд. “Барги сабз” дар 1987 ба ҳиммати интишороти “Адиб” дар Душанбе ба нашр расидааст.

Манбаъ: Барги сабз. Душанбе, интишороти “Адиб”, 1987.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 186.

برگ سبز (barg-esabz)، کتابی در شرح حال و نمونه اشعار
 بیست بانوی شاعر تاجیکستانی، تألیف، وهاب آدینه، سرمسخن
 آن به قلم گلرخسار صفی‌اوا است. شاعرانی که زندگینامه آنها
 در کتاب آمده، راضیه آزاد، گلچهره سلیمانی، موجوده
 خجندی، آزاد امین‌زاده، گلرخسار صفی‌اوا، حدیثه، زلفیه،
 ناری نسا خجندی، سناره، شهریه، گلبهار، فرزانه، رفاعت،
 بهرائنسا، مهرانسا، خاصیت، ماهتاب، صوبور، نازک و
 محبوبه نعمت‌اوا هستند. برگ سبز در ۱۹۸۷م به همت
 انتشارات ادیب در دوشنبه به نشر رسیده است.
 منبع: برگ سبز، دوشنبه، انتشارات ادیب، ۱۹۸۷م.

قبادیانی

бصیری سمرقندی

бصیری سمرقندی (ha.si.ri-ye.sa.mar.qan.di)، نورالدین، سدهٔ دهم هجری، شاعر تاجیک. نیای مادری مطربی سمرقندی است. به گفته مطربی، بصیری نابینا بوده و با وجود این، در حوزه ادبی سمرقند شاعری سرشناس بود. وی در هنگام خواب شعر می سروده و فرزندانش اشعار او را می نوشته اند. نمونه هایی از اشعارش در تذکره ها به یادگار مانده است.

منابع: خاطرات مطربی سمرقندی، زیر «بصیری»؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۴۴؛ روز روشن، ۱۱۳؛ سخنوران صیقل روی زمین، ۶۲؛ مخزن الغرائب، ۱/۳۰۵ - ۳۰۶.

قبادیانی

Басирии Самарқандӣ

Басирии Самарқандӣ, Нуриддин, садаи даҳуми ҳичрӣ, шоири тоҷик. Ниёи модарии Мутрибии Самарқандӣ аст. Ба гуфтаи Мутрибӣ, Басирӣ нобино буда ва бо вучуди ин, дар ҳавзаи адабии Самарқанд шоире саршинос буд. Вай дар ҳангоми ҳамаи шеър месуруда ва фарзандонаш ашъори ӯро менавиштаанд. Намунаҳое аз ашъораш дар таъриҳ ба ёдгори мондааст.

Манбаъҳо: Хотироти Мутрибии Самарқандӣ, зери “Басирӣ”; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/244; Рӯзи равшан, 113; Суханварони сайқали рӯи замин, 62; Махзан-ул-ғароиб, 1/305-306.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Тоҷикон:
Интишороти вазирати фарҳанг ва илмҳои ҷумҳурии Тоҷикистон, 1380, ҷ. 1, саҳ. 192-193.

بصیری سمرقندی (ba.sl.rl-ye.s.mar.qan.di) ، نورالدین ، سدهٔ دهم هجری ، شاعر تاجیک . نیای مادری مطربی سمرقندی است . به گفتهٔ مطربی ، بصیری نابینا بوده و با وجود این ، در حوزهٔ ادبی سمرقند شاعری سرشناس بود . وی در هنگام خواب شعر می‌سروده و فرزندانش اشعار او را می‌نوشتند . نمونه‌هایی از اشعارش در تذکرها به یادگار مانده است .

منابع : خاطرات مطربی سمرقندی ، زیر «بصیری» ، دایرةالمعارف

ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱/ ۲۲۲ روز روشن ، ۱۱۳ سخنوران

مبطل روی زمین ، ۱۶۲ مخزن الغائب ، ۱/ ۳۰۵ - ۳۰۶

قبادهانی

بقای بخارایی

بقای بخارایی (ba.qa-ye.bo.xa.ra.i)، میربقا خواجه میرکانی، سده سیزدهم هجری، شاعر تاجیک. در بخارا کسب دانش کرد. وی از عالمان زمان خود به شمار می رفت. به گفته واضح، در نسف، سمرقند، غزدوان و و بخارا منصب های مهم داشته است. بیشتر غزل، قصیده و مخمس می سرود. نمونه هایی از آثارش در تذکره ها و بیاضها به یادگار مانده است، ملا حامد مطوی پسر او بوده است.

منابع: ادبیات تاجیک در نیمه دوم عصر هجده و اول عصر نوزده، ۱۷۱؛ تحفه الأحاب، ۳۲ - ۳۳؛ تذکار اشعار، ۲۵۶ - ۲۵۷؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۴۶؛ فهرست نسخه ای خطی فارسی انستیتوی آثار خطی تاجیکستان، ۲/۶۷؛ گنج زرافشان، ۹۸ - ۹۴.

قبادیانی

Бақои Бухорӣ

Бақои Бухорӣ, Мирбақохоҷаи Мирконӣ, садаи саздахуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Дар Бухоро касби дониш кард. Вай аз олимони замони худ ба шумор мерафт. Ба гуфтаи Возеҳ дар Насаф, Самарқанд, Ғиждувон ва Бухоро мансабҳои муҳим доштааст. Бештар ғазал, қасида ва мухаммас месурӯд. Намунаҳои аз осораи дар тазкираҳо ва баёзҳо ба ёдгори мондааст. Мулло Ҳомиди Матӯй писари ӯ будааст.

Манбаъҳо: Адабиёти тоҷик дар нимаи дувуми асри XVIII ва аввали асри XIX, 171; “Тухфат-ул-хубоб”, 32-33; Тазкори ашъор, 256-257; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/246; Феҳристи нусхаҳои хаттии форсии Институти осори хаттии Тоҷикистон, 2/67; Ганҷи Зарафшон, 94-98;

Қубодиёнӣ

*Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 195.*

بقای بخارایی (ba.qā-ye.bo.xā.rā.i) ، میرقا خواجه میرکانی ،
 سده سیزدهم هجری ، شاعر تاجیک ، در بخارا کسب دانش کرد .
 وی از عالمان زمان خود به شمار می رفت . به گفته واضح ، در
 نسف ، سمرقند ، غردوان و بخارا منصب های مهم داشته است .
 بیشتر غزل ، قصیده و مخمس می سرود . نمونه هایی از آثارش
 در تذکرها و بیاض ها به یادگار مانده است . ملا حامد مطوی
 پسر او بوده است .

منابع : ادبیات تاجیک در نیمه دوم عصر مجدد و اول عصر نوزده ،
 ۱۷۱ صفحه الاحیاء ، ۳۲ - ۳۳ تذکار اشعار ، ۲۵۶ - ۲۵۷
 دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۲۲۶/۱ فهرست نسخه ای
 خطی فارسی استثنوی آثار خطی تاجیکستان ، ۱۶۷/۲ گنج ذراعتان ،
 ۹۸ - ۹۲ .

قبادیانی

بقای تماشای سمرقندی

بقای تماشای سمرقندی (ba.qa-ye.ta.ma.sa-ye.sa.mar.qandi)، فرزند قربان، سده یازدهم هجری، شاعر تاجیک. پیشه اصلی وی بازرگانی بود. سفری به حجاز کرد. در ۱۰۹۹ – ۱۱۰۰ ق به هندوستان رفت. وی از شاعران پرآوازه زمان خود شمرده می شد. خود را از شاگردان میرزا بدیع جمالستانی می دانست. با تخلص معانی نیز شعر سروده است. نمونه هایی از اشعارش در تذکره ها باقی است.

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۴۸؛ سخنوران صیقل روی زمین، ۱۳۵ – ۱۳۷.

قبادیانی

Бақои Тамошои Самарқандӣ

Бақои Тамошои Самарқандӣ, фарзанди Қурбон, садаи ӯздаҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Пешаи асосии вай бозаргонӣ буд. Сафаре ба Ҳиндустон кард. Дар 1099-1100 қ. ба Ҳиндустон рафт. Вай аз шоирони пуравозаи замони худ шумурда мешуд. Худро аз шогирдони Мирзо Бадеи Ҷамалистонӣ медонист. Бо тахаллуси Маонӣ низ шеър сурудааст. Намунаҳое аз ашъораш дар тазкираҳо боқӣ аст.

Манбаъҳо: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/248; Суханварони сайқали рӯи замин, 135-137;

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 195.

بقای تماشای سمرقندی (ha.qā-ye.ta.māshā-ye.sa.mar.qan.di)

فرزند قربان ، سده یازدهم هجری ، شاعر تاجیک . پیشه اصلی وی بازرگانی بود . سفری به حجاز کرد . در ۱۰۹۹ - ۱۱۰۰ ق به هندوستان رفت . وی از شاعران پرأولزه زمان خود شمرده می شد . خود را از شاگردان میرزا بدیع جمالستانی می دانست . با تخلص معانی نیز شعر سروده است . نمونه هایی از اشعارش در تذکرها باقی است .

منابع : دائرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱/ ۲۴۸ ، سخنوران

عیقل روی زمین ، ۱۳۵ - ۱۳۷ .

فیادپانی

بقایى سمرقندى

بقایى سمرقندى (ba.qa.i-ye,sa.mar.qan.di)، - ۹۲۸ / ۹۳۹ ق، شاعر تاجیک. در موسيقى و خوشنویسى دست داشت. صاحب مجالس النفائس وى را جامع فضایل و کمالات علمى و عملى دانسته است. در غزل دستى توانا داشت. دیوانى مرتب کرد؛ اما اکنون در دست نیست. نمونه هاى از اشعارش در تذکره ها به جا است. منابع: تاریخ نظم و نثر، ۳۴۳؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۴۸؛ الذریعه، ۹/۱۳۹؛ مجالى النفائس، ۳۷۹.

قبادیانى

Бақои Самарқандӣ

Бақои Самарқандӣ, 928/939 қ., шоири тоҷик. Дар мусиқӣ ва хушнависӣ даст дошт. Соҳиби “Маҷолис-ун-нафоис” вайро ҷомеи ғазоил ва камолоти илмӣ ва амалӣ донистааст. Дар ғазал дасте тавоно дошт. Девоне мураттаб кард; аммо акнун дар даст нест. Намунаҳое аз ашъораш дар тазкираҳо баҳо аст.

Манбаъҳо: Таърихи назму наср, 343; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/248; Ал-зария, 9/139; Маҷолис-ун нафоис, 379.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 195-196.

بقای سمرقندی (ba.qa.i-ye.samar.qan.di) ، - ۹۲۸ / ۹۲۹ ق ،
شاعر ناجیک . در موسیقی و خوش نویسی دست داشت .

صاحب مجالس الفانس وی را جامع فضایل و کمالات علمی و عملی دانسته است. در غزل دستی توانا داشت. دیوانی مرتب کرد؛ اما اکنون در دست نیست. نمونه‌هایی از اشعارش در تذکره‌ها به جا است.

منابع: تاریخ نظم و نثر، ۲۲۲؛ دایرةالمعارف ادبیات و صنعت

تاجیک، ۲۲۸/۱، الذریعه، ۱۳۹/۹، مجالس الفانس، ۲۷۹.

قبادیانی

بهار حصار

بهار حصار (ba.har-e.he-sar)، کتابی به فارسی در شرح احوال و نمونه آثار شماری از نویسندگان تاجیکستان، گرد آورده فتح الله عزیز. این اثر در دو بخش تدوین یافته است. بخش یکم که نظم نام دارد، زندگینامه و نمونه هایی از اشعار حکمت رحمت، صابر ذاکرزاده، نازک علی زاده، سیف الدین اکرم، همراه عثمان، خاصیت احمد جان، زبیدالله شریف زاده، شادی بیگ صابری، ایگم نذرالله، سعیدجان اوراقی، فتح الله عزیز، احمد مردان، صلاح صدرالدین، سلطان مرادی، محمدعلی قلندر، حسین نصرالدین، هدایت الله رحمانی، عنایت الله شریفی، شیرین بانوی حیت، میرزا نظر، شیرعلی تبر، ظهورابری، معروف نیازی، مقدس رحیم، سنگین مرادبابا، اکبر علی عظیم زاده، والله محمدشریفی، اسدالله دولت، حلیم قربان، حبیب الله ملک زاده، عبدالقادر بابایار، عبدالحلیم صالح و سیون تاش است. بخش دوم که نثر نام دارد، زندگینامه و یکی از داستانهای کوتاه عطا همدم، حکیم علی نظر علی، موسی مولوی، امام الدین رحیمی، جاوید مقیم، ظفر دوست، تاج الدین پیرنظر، هادی حلیم، شاه نظر بقازاده، علی جوهره، نصرالله یوسفیان، مؤمن مرادی، روزی بای شریفی، عبدالرزاق محمدی یف و گل اندام یعقوبی است.

بهار حصار در ۱۹۹۱م در دوشنبه به نشر رسیده است.

قبادیانی

“Баҳори Ҳисор”

“Баҳори Ҳисор”, китобе ба форсӣ дар шарҳи аҳвол ва намунаи осори шуморе аз нависандагони Тоҷикистон, гирдовардаи Фатҳулло Азиз. Ин асар дар ду бахш тадвин ёфтааст. Бахши якум, ки “Назм” ном дорад, зиндагиномава намунаҳое аз ашъори Ҳикмат Раҳмат, Собир Зокирзода, Нозук Ализода, Сайфиддин Акрам, Ҳамроҳ Усмон, Хосияти Аҳмадҷон, Зубайдулло Шарифзода, Шодибек Собирӣ, Эгам Назрулло, Саидҷон Авроқӣ, Фатҳулло Азиз, Аҳмад Мардон, Салоҳ Садриддин, Султон Муродӣ, Муҳаммадалӣ Қаландар, Ҳусейн Насриддин, Ҳидоятулло Раҳмонӣ, Иноятуллоҳ Шарифӣ, Ширинбонуи Ҳайит, Мирзо Назар, Шералӣ Табар, Зухур Абзорӣ, Маъруф Ниёзӣ, Муқаддас Раҳим, Сангинмурод Бобо, Акбаралӣ Азимзода, Валлоҳ Муҳаммадшарифӣ, Асадулло Давлат, Ҳалим Қурбон, Ҳабибулло Маликзода, Абдуқодир Бобоёр, Абдуҳалим Солеҳ ва Саюнтош аст.

Бахши дувум, ки “Наср” ном дорад, зиндагинома ва яке аз дostonҳои кӯтоҳи Ато Ҳамдам, Ҳакималӣ Назаралӣ, Мусо Мавлавӣ, Имомиддин Раҳимӣ, Ҷовид Муқим, Зафар Дӯст, Тоҷиддин Пирназар, Ҳодӣ Ҳалим, Шохназар Бақозода, Алӣ Ҷӯра, Насрулло Юсуфиён, Муъмин Муродӣ, Рӯзибой Шарифӣ, Абдураззоқ Махмадиев ва Гуландом Яъқубӣ аст.

“Баҳори Ҳисор” дар соли 1991 дар Душанбе ба нашр расидааст.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 205-206.

بهار حصار (ba.har-e.he.sār)، کتابی به فارسی در شرح احوال و نمونه آثار شماری از نویسندگان تاجیکستان، گرد آورده فتح‌الله عزیز. این اثر در دو بخش تدوین یافته است. بخش یکم که نظم نام دارد، زندگینامه و نمونه‌هایی از اشعار حکمت رحمت، صابر ذاکرزاده، نازک علی‌زاده، سیف‌الدین اکرم، همراه عثمان،

خاصیت احمد جان، زبیدالله شریفزاده، شادی بیگ صابری، ایگم نذرالله، سعیدجان اوراقی، فتحالله عزیز، احمد مردان، صلاح صدرالدین، سلطان مرادی، محمدعلی قلندر، حسین نصرالدین، هدایتالله رحمانی، صنايتالله شریفی، شیرین بانوی حیت، میرزا نظر، شیرعلی تبر، ظهورابری، معروف نیازی، مقدس رحیم، سنگین مرادبابا، اکبرعلی عظیمزاده، ولله محمدشریفی، اسدالله دولت، حلیم قربان، حبیبالله ملکزاده، عبدالقادر بابایار، عبدالحلیم صالح و سیون تاش است. بخش دوم که نشر نام دارد، زندگینامه و یکی از داستانهای کوتاه عطا همد، حکیم علی نظرعلی، موسی مولوی، امامالدین رحیمی، جاوید مقیم، ظفر دوست، تاجالدین پیرنظر، هادی حلیم، شاه نظر بقازاده، علی جوره، نصرالله یوسفیان، مؤمن مرادی، روزی بای شریفی، عبدالرزاق محمدی پف و گل اندام یعقوبی است. بهار حصار در ۱۹۹۱م در دوشنبه به نشر رسیده است.

فیادینی

بهار کابل

بهار کابل (ba.har-e.ka.bol)، کتابی به فارسی در شرح احوال و نمونه اشعار بیست و سه تن از شاعران افغانستان گردآورده سیف الله سعیدوف. این شاعران عبارتند از محمدابراهیم خلیل، محمد قاسم واجد، خلیل الله خلیلی، محمدابراهیم صفا، محمد علم غواص، یوسف آینه، محمد عثمان صدقی، عبدالحسین توفیق، عبدالرحمان پژواک، ضیا قاری زاده، مایل هروی، عبدالله بختانی، عبدالحق واله، محمدرحیم الهام، سلیمان لایق، سرشار شمالی، بارق شفیع، عبدالحکیم بهجت، عبدالقادر ابهر، عبدالحی آرین پور، محمود فارانی، پاییز حنیفی و اسدالله حبیب. بهار کابل در ۱۹۷۷م در دوشنبه به چاپ رسیده است.

قبادیانی

“Баҳори Кобул”

“Баҳори Кобул”, китобе ба форсӣ дар шарҳи аҳвол ва намунаи ашъори бисту се нафар аз шоирони Афғонистон, гирдовардаи Сайфулло Саидов. Ин шоирон иборатанд аз Муҳаммадиброҳим Халил, Муҳаммадқосим Воҳид, Халилуллоҳ Халилӣ, Муҳаммадиброҳим Сафо, Муҳаммадилм Ғаввос, Юсуф Ойна, Муҳаммадусмон Сиддиқӣ, Абдулҳусейн Тавфиқ, Абдурахмон Пажвок, Зиё Қоризода, Мойили Ҳаравӣ, Абдулло Бахтонӣ, Абдулҳақ Вола, Муҳаммадраҳим Илҳом, Сулаймон Лоиқ, Саршори Шимолӣ, Борақ Шафеъӣ, Абдуҳақим Бехчат, Абдуқодир Абҳар, Абдулҳай Оринпур, Маҳмуд Форонӣ, Пойиз Ҳанифӣ ва Асадулло Ҳабиб.

“Баҳори Кобул” дар соли 1977 дар Душанбе ба чоп расидааст.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва ирриоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 206.

بهار کابل (ba.hār-e.kābol)، کتابی به فارسی در شرح احوال و نمونه اشعار بیست و سه تن از شاعران افغانستان گردآورده سیف‌الله سعیدوف. این شاعران عبارتند از محمدابراهیم خلیل، محمد قاسم واجد، خلیل‌الله خلیلی، محمدابراهیم صفا، محمد علم غواص، یوسف آینه، محمد عثمان صدقی، عبدالحسین توفیق، عبدالرحمان پژواک، ضیا قاری‌زاده، مایل هروی، عبدالله بختانی، عبدالحق واله، محمدرحیم الهام، سلیمان لایق، سرشار شمالی، بارق شفیمی، عبدالحکیم بهجت، عبدالقادر ابهر، عبدالحی آرین‌پور، محمود فارابی، پاییز حنیفی و اسدالله حبیب. بهار کابل در ۱۹۷۷م در دوشنبه به چاپ رسیده است.

قبادیانی

بهجت بخارایی

بهجت بخارایی (bahjat-e.bo.xa.ra.i)، عبدالله، سده یازدهم هجری، شاعر تاجیک. در آفرینکند بخارا زاده شد. در بخارا دانش آموخت و در مدرسه میرعرب این شهر به تدریس علوم دینی پرداخت. چندی نیز قاضی بود. به گفته ملیحا، شاعری دانشمند، حاضر جواب، مجلس آرا و صاحب دیوان بود. وی از موسیقی به خوبی آگاهی داشت. بهجت در بخارا درگذشت.

منابع: تذکره ملیحای سمرقندی، ۲۸؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک،

۱/۲۵۸.

قبادیانی

Бехҷати Бухорой

Бехҷати Бухорой, Абдулло, садаи ёздаҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Дар Офринканди Бухоро зода шуд. Дар Бухоро дониш омӯхт ва дар мадрасаи “Мирараб”-и ин шаҳр ба тадриси улуми динӣ пардохт. Чанде низ қозӣ буд. Ба гуфтаи Малехо, шоире донишманд, ҳозирчавоб, маҷлисоро ва соҳибдеворон буд. Вай аз мусиқӣ ба ҳубӣ огоҳӣ дошт. Бехҷат дар Бухоро даргузашт.

Манбаъҳо: Тазкираи Малехои Самарқандӣ, 27; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/258.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Тоҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 207-208.

بهجت بخارایی (bahjat-e-bakharai) ، عبدالله ، سده یازدهم
هجری ، شاعر تاجیک . در آفرینکند بخارا زاده شد . در بخارا
دانش آموخت و در مدرسه میرعرب این شهر به تدریس علوم
دینی پرداخت . چندی نیز قاضی بود . به گفته ملیحا ، شاعری
دانشمند ، حاضر جواب ، مجلس آرا و صاحب دیوان بود . وی از

موسیقی به خوبی آگاهی داشت . بهجت در بخارا درگذشت .

منابع : تذکره : ملحقای سمرقندی ، ۲۸ ، دائرة المعارف ادبیات و صنعت

تاجیک ، ۲۵۸/۱ .

قیادیانی

بهجت خوقندی

بهجت خوقندی (bah.jat-e.xu.qan.di)، میرزا ایوب فرزند مشرف اسفهره ای، سده نوزدهم میلادی، شاعر تاجیک. در اسفهره، از نواحی خجند زاده شد. پدرش شاعر بود. دانش های ابتدایی را در زادگاهش آموخت؛ سپس به خوقند رفت و در مدرسه خان تحصیل کرد و در همان شهر به سرودن شعر پرداخت. در روزگار محمد عمر خان، خان خوقند (۱۸۰۹ - ۱۸۲۲ م) در کار خود بسیار پیشرفت کرد. فضلی نمگانی در مجموعه الشعراء، از وی همچون شاعر، دانشمند و خوشنویسی پرآوازه یاد کرده است. و با نسبت اسفهره ای نیز خوانده شده است، صد و شانزده غزل و قصیده و یک مخمس بهجت در تذکره های سید عمر سلطان نقل شده است.

منابع: تحفه الاحباب، ۳۶؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۵۸؛ دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۱/۴۴۱؛ گنج زرافشان، ۱۰۰ - ۱۰۱؛ مجموعه الشعراء فضلی نمگانی، زیر «بهجت»؛ نمونه ادبیات تاجیک، ۲۲۶ - ۲۲۷؛ یاد یار مهربان: ۴۵۱ - ۴۵۴.

قبادیانی

Бехчати Хукандӣ

Бехчати Хукандӣ, Мирзо Айюб, фарзанди Машрафи Исфараӣ, садаи нуздаҳуми мелодӣ, шоири тоҷик. Дар Исфара, аз навоҳии Хучанд зода шуд. Падараш шоир буд. Донишҳои ибтидоиро дар зодгоҳаш омӯхт; сипас ба Хуканд рафт ва дар мадрасаи “Хон” таҳсил кард ва дар ҳамон шаҳр ба сурудани шеър пардохт. Дар рӯзгори Муҳаммад Умархон, хони Хуканд (1809-1822) дар кори худ бисёр пешрафт кард. Фазли Намангонӣ дар “Маҷмӯа-ул-шуаро”, аз вай ҳамчун шоир, донишманд ва хушнависи пурувоза ёд кардааст. Ва бо нисбати Исфараӣ низ хонда шудааст, садӯшонздаҳ ғазал ва қасида ва як мухаммаси Бехчат дар тазкираҳои Сайид Умар Султон нақл шудааст.

Манбаъҳо: Тухфат-ул-албоб, 36; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/258; Энциклопедияи шӯравии тоҷик, 1/441; Ганҷи Зарафшон, 100-101;

“Маҷмуат-ул-шуаро”-и Фазлии Намангонӣ, зери “Беҳҷат”; Намунаи адабиёти тоҷик, 226-227; Ёди ёри меҳрубон, 451-454.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 208.

بهجت خوقندی (bab.jat-e.ku.qan.di) ، میرزا ایوب فرزند مشرف
اسفرهای ، سده نوزدهم میلادی ، شاعر تاجیک . در اسفند ، از
نواحی خجند زاده شد . پدرش شاعر بود . دانش‌های ابتدایی را
در زادگاهش آموخت ؛ سپس به خوقند رفت و در مدرسه خان
تحصیل کرد و در همان شهر به سرودن شعر پرداخت . در روزگار
محمد عمر خان ، خان خوقند (۱۸۰۹ - ۱۸۲۲ م) در کار خود
بسیار پیشرفت کرد . فضلی نمگانی در مجموعه الشعرا ، از وی
همچون شاعر ، دانشمند و خوش‌نویسی پرآوازه یاد کرده است .
او با نسبت اسفرهای نیز خوانده شده است . صد و شانزده غزل و
قصیده و یک مخمس بهجت در تذکرة‌های سید عمر سلطان نقل
شده است .

منابع : تحفة الاحباب ، ۳۶ ، دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ،

۲۵۸/۱ ، دایرة المعارف شوروی تاجیک ، ۲۲۱/۱ ، گنج زرافشان ،

۱۰۰ - ۱۰۱ ، مجموعه الشعرا فضلی نمگانی ، زیر « بهجت » ؛ نمونه

ادبیات تاجیک ، ۲۲۶ - ۲۲۷ ، یاد یار مهربان ، ۲۵۱ - ۲۵۲

بیانی ختایی

بیانی ختایی (ba.ya.ni-ye.xa.ta.i)، سده دهم هجری، شاعر تاجیک . وی بیشتر در خوارزم زیست و در خدمت شاهزاده محمد رحیم سلطان خوارزمی به سر می برد. علوم رسمی زمانش را آموخت. در شاعری مشهور بود. نمونه هایی از اشعارش در تذکره ها و بیاضها باقی است.

منابع: تذکره الشعراء مطربی، ۲۵۹؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۲۸.

قبادیانی

Баёнии Хатойӣ

Баёнии Хатойӣ, садаи даҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Вай бештар дар Хоразм зист ва дар хизмати шоҳзода Муҳаммад Раҳим Султони хоразмӣ басар мебурд. Улуми расмӣи замонашро омӯхт. Дар шоирӣ машҳур буд. Намунаҳое аз ашъораш дар тазкираҳо ва баёзҳо боқӣ аст.

Манбаъҳо: “Тазкират-уш-шуаро”-и Мутрибӣ, 259; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/228.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 222.

بیانی ختایی (ba.yā.ni-ye.xā.tā.i) ، سده دهم هجری ، شاعر
 تاجیک . وی بیشتر در خوارزم زیست و در خدمت شاهزاده
 محمد رحیم سلطان خوارزمی به سر می برد . علوم رسمی
 زمانش را آموخت . در شاعری مشهور بود . نمونه هایی از
 اشعارش در تذکرها و بیاض ها باقی است .

منابع : تذکره الشعراء مطربی ، ۱۲۵۹ دایرة المعارف ادبیات و صنعت

تاجیک ، ۲۲۸/۱ .

قبادیانی

بیانی خوارزمی

بیانی خوارزمی (bayani-ye.xa.raz.mi)، محمد یوسف فرزند باباجان بیگ، روستای بدرخان خیوه ۱۸۵۸ - خوارزم ۱۹۲۳م، شاعر فارسی گوی ازبک. به زبانهای فارسی و ترکی در قالبهای گوناگون نظم، شعر می سرود. وی اشعار خود را در دیوانی فراهم آورده که سه دست نویس از آن به شماره های ۱۱۲۰، ۷۴۲۱ و ۶/۶۶۶۶ در پژوهشگاه خاورشناسی تاشکند نگهداری می شود. بیانی در نثر نیز دست داشت؛ چنانکه در اثری به نام شجره خوارزم شاهی (۱۹۱۱ - ۱۹۱۴م)، به بیان تاریخ خوارزم از هنگام استیلای مغول تا آغاز سده بیست میلادی پرداخته است. از دیگر آثارش می توان از ترجمه تاریخ طبری و شیبانی نامه بنایی از فارسی به ترکی یاد کرد.

منابع: دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۱/۳۴۹؛ فهرست دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان، ۷/۲۰۷ - ۲۰۸؛ فهرست نسخه های خطی فارسی انستیتوی آثار خطی تاجیکستان، ۲/۵۱

قبادیانی

Баёнии Хоразмӣ

Баёнии Хоразмӣ, Муҳаммадҷусуф фарзанди Бобоҷонбек, рустои Бадрахони Хева 1858 – 1923 Хоразм, шоири форсигуи узбек. Ба забонҳои форсӣ ва туркӣ дар қолабҳои гуногуни назм шеър месурӯд. Вай ашъори худро дар девоне фароҳам оварда, ки се дастнавис аз он ба шумораҳои 1120, 7421 ва 6/6666 дар Пажӯҳишгоҳи шарқшиносии Тошканд нигоҳдорӣ мешавад. Баёний дар наср низ даст дошт; чунонки дар асаре ба номи “Шаҷараи Хоразмшоҳӣ” (1911-1914), ба баёни таърихи Хоразм аз ҳангоми истилои муғул то оғози садаи XX мелодӣ пардохтааст. Аз дигар осораи

метавон аз тарҷумаи “Таърихи Табарӣ” ва “Шайбонинома”-и Биноӣ аз форсӣ ба туркӣ ёд кард.

Манбаъҳо: Энциклопедияи шӯравии тоҷик, 1/349; Феҳристи дастнависҳои шарқии Фарҳангистони улуми Ёзбекистон, 7/207-208; Феҳристи нусхаҳои хаттии форсии Институти осори хаттии Тоҷикистон, 2/51.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 223.

بیانی خوارزمی (bayānī-ye-xā.rāz.mī) ، محمد یوسف فرزند باباجان بیگ ، روستای پدرخان خیوه ۱۸۵۸ - خوارزم ۱۹۲۲ م ، شاعر فارسی‌گوی ازبک . به زبان‌های فارسی و ترکی در قالب‌های گوناگون نظم ، شعر می‌سرود . وی اشعار خود را در دیوانی فراهم آورده که سه دست‌نویس از آن به شماره‌های ۱۱۲۰ ، ۷۳۲۱ و ۶۶۶۶/۶ در پژوهشگاه خاورشناسی تاشکند نگه‌داری می‌شود . بیانی در نثر نیز دست داشت ؛ چنان‌که در اثری به نام شجره خوارزم‌شاهی (۱۹۱۱ - ۱۹۱۴ م) ، به بیان تاریخ خوارزم از هنگام استیلای مغول تا آغاز سده بیست میلادی پرداخته است . از دیگر آثارش می‌توان از ترجمه تاریخ طبری و شیانی‌نامه بنایی از فارسی به ترکی یاد کرد .

منابع : دایرةالمعارف شوروی تاجیک ، ۱/۳۲۹ ، فهرست

دست‌نویس‌های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان ، ۷/۲۰۷ - ۲۰۸ ،

فهرست نسخه‌های خطی فارسی اسبوی آثار خطی تاجیکستان ،

۵۱/۲ .

قبادیانی

بی باک بخارایی

بی باک بخارایی (bi.bak-e.bo.xa.ra.i)، سید محمد خواجه، سده نوزدهم میلادی، شاعر تاجیک. در بخارا دانش آموخت و در مدارس همانجا به تدریس پرداخت. در شعر از بیدل پیروی میکرد؛ اما اشعار خوبی در این سبک نسوده است. بیشتر بیباک تخلص میکرد؛ اما در سالهای پایانی عمر، آن را به نظم بگردانید. دو دیوان داشته که در یکی بیباک و در دیگری نظم تخلص کرده است. نسخه های خطی این دو دیوان به شماره های ۸۵۹ و ۱۳۵۹ در گنجینه دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم تاجیکستان نگه داری می شود. برخی از سروده هایش در تذکره ها و بیاضها نیز آمده است.

منابع: ادبیات تاجیک در نیمه دوم عصر هجده و اول عصر نوزده، ۲۱؛ تذکره الشعراء عبدي، ۲۵۳ - ۲۵۶؛ تذکره الشعراء محترم، ۵۰؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۵۹؛ فهرست دست نویس های شرقی در آکادمی علوم تاجیکستان، ۲/۵۰۷؛ فهرست نسخه های خطی فارسی انستیتوی آثار خطی تاجیکستان، ۲/۴۸؛ گنج زرافشان، ۹۹ - ۱۰۰؛ یاد یار مهربان، ۵۸۹ - ۵۹۶.

قبادیانی

Бебоки Бухорой

Бебоки Бухорой, Сайидмуҳаммадхоҷа, садаи 19 мелодӣ, шоири тоҷик. Дар Бухоро дониш омухт ва дар мадарасҳои ҳамон ҷо ба тадрис пардохт. Дар шеър аз Бедил пайравӣ мекард; аммо ашъори хубе дар ин сабк насурудааст. Бештар Бебок таҳаллус мекард; аммо дар солҳои поёнии умр онро ба Назим бигардонд. Ду девон дошта, ки дар яке Бебок ва дигарӣ Назим таҳаллус кардааст. Нусхаҳои хаттии ин ду девон ба шумораҳои 859

ва 1359 дар Ганчинаи дастнависҳои шарқии Академияи илмҳои Тоҷикистон нигоҳдорӣ мешавад. Бархе аз сурудаҳои дар тазкираҳо ва баёзҳо низ омадааст.

Манбаҳо: Адабиёти тоҷик дар нимаи дувуми асри XVIII ва аввали асри XIX, 21; “Тазкират-уш-шуаро”-и Абдӣ, 253-256; “Тазкират-уш-шуаро”-и Мухтарам, 50; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/259; Феҳристи дастнависҳои шарқии Фарҳангистони улуми Тоҷикистон, 2/507; Феҳристи нусхаҳои хаттии форсии Институти осори хаттии Тоҷикистон, 2/48; Ганҷи Зарафшон, 99-100; Ёди ёри меҳрубон, 589-596.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 223.

بیرویی بخارایی

بیرویی بخارایی (bi.ru.i-ye.bo.xa.ra.i)، سده دهم هجری، شاعر تاجیک. در بخارا زاده شد، دانش آموخت و به سرودن شعر پرداخت. در انواع شعر دست داشت و در روزگار خویش شاعری پرآوازه بود. مثنویهایی در برابر یوسف و زلیخا و تحفه الاحرار جامی سرود. به گفته مطربی که شش ماه در نزد وی زیست، در کهنسالی درگذشت.

منابع: تذکره الشعراء مطربی، زیر بیرویی بخارایی؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱/۲۷۰.

قبادیانی

Беруии Бухорой

Беруии Бухорой, садаи даҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Дар Бухоро зода шуд, дониш омӯхт ва ба сурудани шеър пардохт. Дар анвоъи шеър даст дошт ва дар рӯзгори ҳеш шоире пуровоза буд. Маснавӣҳое дар баробари “Юсуф ва Зулайхо” ва “Тухфат-ул-аҳрор”-и Ҷомӣ суруд. Ба гуфтаи Мутрибӣ, ки шаш моҳ дар назди вай зист, дар куҳансолӣ даргузашт.

Манбаъҳо: “Тазкират-уш-шуаро”-и Мутрибӣ; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/270.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 224.

بیرویی بخارایی (hl.ru.i-ye.bo.xā.rā.i) ، سدهٔ دهم هجری ، شاعر
 تاجیک . در بخارا زاده شد ، دانش آموخت و به سرودن شعر
 پرداخت . در انواع شعر دست داشت و در روزگار خویش
 شاعری پرآوازه بود . مثنوی‌هایی در برابر یوسف و زلیخا و تحفة
 الاحرار جامی سرود . به گفتهٔ مطربی که شش ماه در نزد وی
 زیست ، در کهنسالی درگذشت .

منابع : تذکرة الشعراء مطربی ، زیر «بیرویی بخارایی»
 دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱/ ۲۷۰ .

فیادین

بیست و سه ادیبه (bis.to.se.a.di.be)، تذکره ای در شرح احوال بیست و سه بانوی شاعر فارسی گو، نوشته تاجی عثمان. مؤلف پس از آوردن دیباچه ای درباره تذکره ها و پاره ای کتاب های پژوهشی، سخنی درباره روزگار این بانوان شاعر می گوید؛ آنگاه به شرح زندگی آنها می پردازد و سرانجام نمونه ای از آثارشان را می آورد. این شاعران عبارتند از رابعه بلخی، عصمتی سمرقندی، عایشه سمرقندی، مهستی خجندی، سنی خانم، مطربه کاشغری، جهان خاتون، مهری هراتی، کامله بیگم دهلوی، نهانی، منیره مشفق، زیب النساء، زینت النساء، بزرگی کشمیری، نورجان بیگم، زهرامه لقای حیدرآبادی، لاله خاتون، عفتی اسفراینی، تاج الدوله، محزونه، نادره، فاطمه و طاهره.

بیست و سه ادیبه در ۱۹۵۷م به زبان فارسی تاجیکی و به خط سیریلیک در استالین آباد (دوشنبه) به چاپ رسیده است. با اینکه مؤلف نام کتابش را بیست و سه ادیبه گذاشته، بیست و چهار زندگینامه در کتاب آورده است.

قبادیانی

“Бисту се адиба”

“Бисту се адиба”, таъкирае дар шарҳи аҳволи бисту се бонуи шоири форсигу, навиштаи Тоҷӣ Усмон. Муаллиф пас аз овардани дебочае дар бораи таъкираҳо ва поре китобҳои паҷуҳишӣ суҳане дар бораи рӯзгори ин бонувони шоир меғӯяд; он гоҳ ба шарҳи зиндагии онҳо мебардозад ва саранҷом намунае аз осорашонро меоварад. Ин шоирон иборатанд аз Робияи Балхӣ, Исмати Самарқандӣ, Ойишаи Самақандӣ, Маҳастии Хуҷандӣ, Сити Хонум, Мтрибаи

Кошғарӣ, Ҷаҳон Хотун, Меҳрии Ҳиротӣ, Комила Бегим Дехлавӣ, Ниҳонӣ, Мунира Мушфиқӣ, Зебунниссо, Зинатунниссо, Бузургии Кашмирӣ, Нурҷаҳон Бегим, Заҳромалиқо Ҳайдарободӣ, Лола Хотун, Афтии Исфаройинӣ, Тоҷулдавла, Маҳзуна, Нодира, Фотима ва Тоҳира.

“Бисту се адиба” дар 1957 ба забони форсии тоҷикӣ ва ба хатти сирили дар Сталинобод (Душанбе) ба чоп расидааст. Бо ин ки муаллиф номи китобашро “Бисту се адиба” гузоштааст, бисту чор зиндагинома дар китобаш овардааст.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон:

Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 224-225.

بیست و سه ادیبه (bia.to.se.edi.be) ، تذکره‌ای در شرح احوال
بیست و سه بانوی شاعر فارسی‌گو ، نوشته تاجی عثمان .
مؤلف پس از آوردن دیباچه‌ای درباره تذکرها و پاره‌ای
کتاب‌های پژوهشی ، سخنی درباره روزگار این بانوان شاعر
می‌گوید ؛ آنگاه به شرح زندگی آن‌ها می‌پردازد و سرانجام
نمونه‌ای از آثارشان را می‌آورد . این شاعران عبارتند از رابعه
بلخی ، عصمتی سمرقندی ، عایشه سمرقندی ، مهستی
خجندی ، سنی خانم ، مطربه کاشغری ، جهان‌خاتون ، مهری
هراتی ، کامله بیگم دهلوی ، نهانی ، منیره مشفق ، زیب النساء ،
زینت النساء ، بزرگی کشمیری ، نورجان بیگم ، زهرامه لقای
حمیدرآبادی ، لاله‌خاتون ، عفتی اسفراینی ، تاج‌الدوله ،
محزونه ، نادره ، فاطمه و طاهره . بیست و سه ادیبه در ۱۹۵۷م به

زبان فارسی تاجیکی و به خط سیریلیک در استالین آباد
(دوشنبه) به چاپ رسیده است . با این که مؤلف نام کتابش را
یست و سه ادبیه گذاشته ، یست و چهار زندگینامه در کتاب
آورده است .

قبادیانی

آذر نسفی

آذر نسفی (azar-e.na.safe)، ملا عبدالخالق، سده های یازدهم و دوازدهم هجری، شاعر تاجیک. از زندگانی وی آگاهی چندانی در دست نیست. دیوان اشعاری تدوین کرده که نسخه ای از آن به شماره ۲/۱۳۰ (۶۵ - ۱۱۴ ب) در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگهداری می شود.

منبع: فهرست دست نویس های شرق فرهنگستان علوم ازبکستان.

قبادیانی

Озари Насафӣ

Озари Насафӣ, Мулло Абдулхолик, садаҳои ҷздаҳум ва дувоздаҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Аз зиндагонии вай огоҳии чандоне дар даст нест. Девони ашъоре тадвин карда, ки нусхае аз он ба шумораи 2/130 (65-1146) дар Пажуҳишгоҳи шарқшиносии Фарҳангистони улуми Ёзбекистон ниғаҳдорӣ мешавад.

Манбаъ: Феҳристи дастнависҳои шарқи Фарҳангистони улуми Ёзбекистон, 138/1.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Тоҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 6.

منبع: فهرست دست‌نویس‌های شرق فرهنگستان علوم ازبکستان،

۲۹۰/۲

قیادبانی

آذر نسفی (a.zar-e.nasafi)، ملا عبدالخالق، سده‌های یازدهم و دوازدهم هجری، شاعر تاجیک. از زندگانی وی آگاهی چندانی در دست نیست. دیوان اشعاری تدوین کرده که نسخه‌ای از آن به شماره ۱۳۰/۲ (۶۵ - ۱۱۴ ب) در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگهداری می‌شود.

ابوالبرکه بخارایی

ابوالبرکه بخارایی (a.bol.ba.ra.ke-ye.bo.xa.ra.i)، محمد وقایت الله، سده سیزدهم هجری، شاعر، خوش نویس، مهرکن و زرگر تاجیک. در خط نستعلیق استادی داشت. از نمونه خط او دیوان منتخب قاری رحمت الله واضح است که به شماره ۱۶۷۰ در پژوهشگاه خاورشناسی تاشکند نگهداری می شود.

منابع : دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۸ - ۲۹؛ فهرست دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان ، ۱/۱۳۸.

قبادیانی

Абулбаракаи Бухорӣ

Абулбаракаи Бухорӣ, Муҳаммад Вақоятулло, садаи сиздахуми ҳиҷрӣ, шоир, хушнавис, муҳркун ва зарғари тоҷик. Дар хати настаълиқ устодӣ дошт. Аз намунаи хати ӯ девони мунтахаби Қорӣ Раҳматулло Возеҳ аст, ки ба шумораи 1670 дар Пажӯҳишгоҳи шарқшиносии Тошканд нигоҳдорӣ мешавад.

Манбаъҳо: Доират-ул-маорифи адабиёт ва санъати тоҷик, 29-28/1; Феҳристи дастнависҳои шарқи Фарҳангистони улуми Ёзбекистон, 138/1.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 25.

منابع : دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۲۸/۱ - ۲۹ - فهرست
دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان ، ۱۳۸/۱ .

قبادیانی

ابوالبركة بخارايسى (a.bol.ba.ra.ke-ye.ba.xâ.râ.i) ، محمد
وقایت الله ، سده سیزدهم هجری ، شاعر ، خوش نویس ، مہرکن
و زرگر تاجیک . در خط نستعلیق استادی داشت . از نمونه خط
او دیوان منتخب قاری رحمت الله واضح است کہ به شماره
۱۶۷۰ در پژوهشگاه خاورشناسی تاشکند نگه داری می شود .

ابوالشرف بلغاری بخارایی

ابوالشرف بلغاری بخارایی (a.bos.sa.raf-e.bol.qa.ri-ye.bo.xa.ra)، محمد حسین فرزند عمر فرغانی، سده نوزدهم میلادی شاعر، عالم و نسخه بردار تاجیک. وی زندگینامه و برگزیده اشعار بسیاری از شاعران را فراهم کرده و نیز آثار بسیاری از آنان را به خط خود نوشته است. مرصد التصانیف بیاض بزرگ او است که در آن نمونه هایی از اشعار شعرایی چون عماد خجندی، عطارد، عراقی، همام، امیر کرمانی، سلمان، کمال خجندی، بساطی، حسامی، معین، نظام، اصفی، حاذق، عماد اصفهانی، ازرقی، حسن غزنوی، معزی، مختاری، بدرچاچی، بسحق، شهیدی و زمانی یزدی را از دیوانشان آورده است. دو نسخه دست نویس از این کتاب که بلغاری آنها را در ۱۸۵۰ و ۱۸۵۳م به خط خود نوشته، به شماره های ۱۵۹ و ۲۳۸ در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگه داری می شود. از آثاری که به خط محمد حسین بلغاری باقی مانده دیوان فرخی، دیوان مسلودسله، دیوان ارزقی هروی، دیوان سید حسن غزنوی، دیوان سنایی غزنوی، دیوان مختاری غزنوی، دیوان انوری، دیوان اثیرالدین اومانی و دیوان خواجه شهاب الدین عطارد را می توان یاد کرد.

منابع: فهرست دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان، ۲/۳۸۱؛ مجموعه نسخه های خطی فارسی فرهنگستان علوم جمهوری ازبکستان، ۶۲، ۶۳، ۶۵، ۶۶، ۷۳، ۱۲۷.

Абушараф Булғории Бухорой

Абулшараф Булғории Бухорой, Муҳаммад Ҳусейн фарзанди Умари Фарғонӣ, садаи нуздаҳуми мелодӣ, шоир, олим ва нусхабардори тоҷик. Вай зиндагинома ва баргузидаи ашъори бисёре аз шоиронро фароҳам карда ва низ осори бисёре ононро ба хати худ навиштааст. “Мурсад ут-тасониф” баёзи бузурги ӯ аст, ки дар он намунаҳое аз ашъори шуарое, чун Имоди Хучандӣ, Аторада, Ироқӣ, Ҳамом, Амири Кирмонӣ, Салмон, Камоли Хучандӣ, Бисотӣ, Ҳисомӣ, Муин, Низом, Асафӣ, Ҳозик, Имоди Исфаҳонӣ, Азракӣ, Ҳасан Ғазнавӣ, Муиззӣ, Мухторӣ, Бадри Чочӣ, Басҳақ, Шаҳидӣ ва замоне Яздиро аз девонашон овардааст. Ду нусхаи дастнавис аз ин китоб, ки Булғорӣ онҳоро дар 1850 ва 1853 ба хати худ навишта, ба шумораҳои 159 ва 238 дар Пажӯҳишгоҳи шарқшиносии Фарҳангистони улуми Ёзбекистон ниғаҳдорӣ мешавад. Аз осоре, ки ба хати Муҳаммад Ҳусейн Булғорӣ боқӣ монда, Девони Фарруҳӣ, Девони Маслудасла, Девони Арзақии Ҳаравӣ, Девони Сайид Ҳусейн Ғазнавӣ, Девони Санои Ғазнавӣ, Девони Мухтории Ғазнавӣ, Девони Анварӣ, Девони Асираддин Умонӣ ва Девони Хоҷа Шаҳобиддин Аторадро метавон ёд кард.

Манбаъҳо: Феҳристи дастнависҳои шарқи Фарҳангистони улуми Ёзбекистон, 381/2; Маҷмуаи нусхаҳои хатии форсии Фарҳангистони улуми Ҷумҳурии Ёзбекистон, 62, 63, 65, 66, 73, 127.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 27.

است که در آن نمونه‌هایی از اشعار شعرایی چون عماد خجندی، عطارد، هراقی، همام، امیر کرمانی، سلمان، کمال خجندی، بساطی، حسامی، معین، نظام، آصفی، حاذق، عماد اصفهانی، آزرقی، حسن غزنوی، معزی، مختاری، بدرچاچی، بسحق، شهیدی و زمانی یزدی را از دیوانشان آورده است. دو نسخه دست‌نویس از این کتاب که بلغاری آن‌ها را در ۱۸۵۰ و ۱۸۵۳م به خط خود نوشته، به شماره‌های ۱۵۹ و ۲۳۸ در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگهداری می‌شود. از آثار که به خط محمد حسین بلغاری باقی مانده دیوان فرخی، دیوان مسلودسله، دیوان ارزقی هروی، دیوان سید حسن غزنوی، دیوان سنایی غزنوی، دیوان مختاری غزنوی، دیوان اتوری، دیوان ابوالدین اومانی و دیوان خواجه شهاب الدین عطارد را می‌توان یاد کرد.

منابع: فهرست دست‌نویس‌های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان.

۱۳۸۱/۲ مجموعه نسخه‌های خطی فارسی فرهنگستان علوم جمهوری

ازبکستان، ۶۲، ۶۳، ۶۵، ۶۶، ۷۳، ۱۲۷.

قبادپانی

ابوالشرف بلغاری بخارایی (a.hosain.raf-e-bol.qa.rj-ye.bo.xd.ra)

(د.) محمد حسین فوزند عمر قرغانی، سده نوزدهم میلادی،

شاعر، عالم و نسخه‌بردار تاجیک. وی زندگینامه و برگزیده

اشعار بسیاری از شاعران را فراهم کرده و نیز آثار بسیاری از آنان

را به خط خود نوشته است. مرصد التماثیف بیاخر بزرگ او

ابو نصر

ابو نصر (a.bu.nasr)، انور بیگ، روستای ورزکنده در ناحیه پنجکنت از استان خجند، ۱۹۴۷م - ، شاعر تاجیکستانی. دانشگاه خجند را در رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی به پایان رساند. در مدرسه زادگاهش به تدریس پرداخت. اشعارش در روزنامه های تاجیکستان به چاپ رسیده است. ابونصر دو کتاب شعر به نام های رسید ایام تابستان (۱۹۹۱م) و امید سبز (۱۹۹۴م) دارد. منبع: امید سبز، دوشنبه ۱۹۹۴م.

قبادیانی

Абунаsr

Абунаsr, Анварбек, рустои Варзканда дар ноҳияи Панҷикант аз устони Хуҷанд, 1947 - ..., шоири тоҷикистонӣ. Донишгоҳи Хуҷандро дар риштаи забон ва адабиёти форсии тоҷикӣ ба поён расонд. Дар мактаби зодгоҳаш ба тадрис пардохт. Ашъораш дар рӯзномаҳои Тоҷикистон ба чоп расидааст. Абӯнаsr ду китоби шеър ба номҳои “Расид айёми тобистон” (1991) ва “Умеди сабз” (1994) дорад.

Манбаъ: Умеди сабз, Душанбе 1994.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 49.

ابونصر (a.bu.nasr) ، انور بیگ ، روستای ورزکنده در ناحیه
پنجکنت از استان خجند ، ۱۹۴۷م - شاعر
تاجیکستانی . دانشگاه خجند را در رشته زبان و ادبیات فارسی
تاجیکی به پایان رساند . در مدرسه زادگاهش به تدریس
پرداخت . اشعارش در روزنامه های تاجیکستان به چاپ رسیده
است . ابونصر دو کتاب شعر به نام های رسید ایام تابستان
(۱۹۹۱م) و امید سبز (۱۹۹۴م) دارد .

منبع : امید سبز ، دوشنبه ۱۹۹۴م .

عبادبانی

ابونصر بخارایی

ابونصر بخارایی (a.bu.nasr-e.bo.xa.ra.i)، میرزا ابونصر، سده نوزدهم میلادی، عالم و شاعر تاجیک. در بخارا دانش آموخت. در ۱۲۸۸ / ۱۸۷۱م بیاضی تدوین کرد و آن را به امیر مظفر منغیتی (۱۲۷۷ / ۱۸۶۰ - ۱۳۰۳ ق / ۱۸۸۶م) اهدا کرد. وی در بیاض خود نمونه هایی از غزلیات، مخمس، مسدس، مسبع و ترجیع بند میرزاعزیز نثاری، عبدالرحمان جامی، هلالی، کرامی، مضطر، محی، دادخواه، امیرخسرو، مقبل، حاذق، ادا، واقف، حیدر، وحشی، امیر و سیدا را جای داده است. ابونصر در آغاز بیاض، زندگینامه این شاعران را در قالب مثنوی آورده است. نسخهای دست نویس از بیاض ابونصر بخارایی به شماره ۲/۲۴۵ (۱۷ - ۱۳۰ب) در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگه داری می شود. منبع: فهرست دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان، - ۲۲۳

۲۲۲/۱۱

قبادیانی

Абунастри Бухорой

Абунастри Бухорой, Мирзо Абунастр, садаи нуздаҳуми мелодӣ, олим ва шоири тоҷик. Дар Бухоро дониш омӯхт. Дар 1871/1288 Баёзе тадвин кард ва онро ба Амир Музаффари Манғитӣ (1860/1277-1886-1303) эҳдо кард. Вай дар Баёзи худ намунаҳое аз ғазалиёт, мухаммас, мусаддас, мусаббаъ ва тарҷеъбанди Мирзоазиз Нисорӣ, Абдурахмон Ҷомӣ, Ҳилолӣ, Киромӣ, Музаффар, Мухайё, Додхудо, Амир Хусрав, Муқбил, Ҳозик, Адо, Воқиф, Ҳайдар, Ваҳшӣ, Амир ва Сайидоро ҷой додааст. Абунастр дар оғози Баёз, зиндагиномаи ин шоиронро дар қолаби маснавӣ овардааст. Нусхае дастанвис аз баёзи Абунастри Бухорой ба шумораи 2/245 (17-1306) дар Пажӯҳишгоҳи шарқшиносии Фарҳангистони улуми Ёзбекистон ниғаҳдорӣ мешавад.

Манбаъ: Феҳристи дастнависҳои шарқии Фарҳангистони улуми Ўзбекистон, 223-222/11

Қубодиёнӣ

*Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 49.*

ادا، واقف، حیدر، وحشی، امیر و سیدا را جای داده است. ابونصر در آغاز بیاض، زندگینامه این شاعران را در قالب مثنوی آورده است. نسخه‌ای دست‌نویس از بیاض ابونصر بخارایی به شماره ۲۴۵/۲ (۱۷۰۰ - ۱۳۰۰) در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگهداری می‌شود.

منبع: فهرست دست‌نویس‌های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان.

۲۲۲/۱۱ - ۲۲۳.

قبادیانی

ابونصر بخارایی (Abu-nasr-e-bo.xā.rā.)، میرزا ابونصر، سده نوزدهم میلادی، عالم و شاعر تاجیک. در بخارا دانش آموخت. در ۱۲۸۸ ق / ۱۸۷۱ م بیاضی تدوین کرد و آنرا به امیر مظفر منفیتی (۱۲۷۷ / ۱۸۶۰ - ۱۳۰۳ ق / ۱۸۸۶ م) اهدا کرد. وی در بیاض خود نمونه‌هایی از غزلیات، مخلص، مسدس، مسبع و ترجیع‌بند میرزا عزیز نثاری، عبدالرحمان جامی، هلالی، کرامی، مضطر، محی، دادخواه، امیر خسرو، مقبل، حاذق،

احمد خجندی

احمد خجندی (ah.mad-e,xo.jan.di)، سده یازدهم میلادی، شاعر تاجیک. در زادگاهش کسب کمال کرد و به درجه بلندی از فضل و دانش رسید. در تنگدستی روزگار می گذراند و از این رو به هند رفت. شاعری توانا بود. نسخه ای از دیوان اشعار او در موزه ملی دهلی نگه داری می شود.

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۱۴ – ۲۱۵؛ دردانه های مدنیت تاجیکستان در گنجینه های هندوستان: احرار مختاروف، دوشنبه، ۱۹۸۴.

قبادیانی

Аҳмади Хучандӣ

Аҳмади Хучандӣ, садаи ёздаҳуми мелодӣ, шоири тоҷик. Дар зодгоҳаш касби камол кард ва ба дараҷаи баланде аз ғазлу дониш расид. Дар тангдастӣ рӯзгор мегузаронд ва аз ин рӯ ба Ҳинд рафт. Шоире тавоно буд. Нусхае аз девони ашъори ӯ дар Музеи миллии Деҳлӣ нигоҳдорӣ мешавад.

Манбаъҳо: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/214; Дурдонаҳои маданияти Тоҷикистон дар ганҷинаҳои Ҳиндустон: Аҳроф Мухторов, Душанбе, 1984.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 60.

هند رفت . شاعری توانا بود . نسخه‌ای از دیوان اشعار او در موزه ملی دهلی نگهداری می‌شود .

منابع : دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱/ ۲۱۲ - ۲۱۵ ؛
دُرّه‌های سذیت تاجیکستان در گنجینه‌های هندوستان ، احرار
مختاروف ، دوشنبه ، ۱۹۸۲ .

قبادبانی

احمد خجندی (ah.mad-e.xo.jaa.di) ، سدهٔ یازدهم میلادی ، شاعر
تاجیک . در زادگاهش کسب کمال کرد و به درجهٔ بلندی از فضل
و دانش رسید . در تنگدستی روزگار می‌گذراند و از این رو به

احمدی

احمدی (ahmadi)، قاری احمد فانوس ساز، - ۱۳۱۴ق، شاعر تاجیک. از زندگی او آگاهی چندانی در دست نیست. به گفته محترم، اشعار او «چون عشق پروانه بی گزاف و چون تن شمع چرب و نرم است». اما صدر ضیاء او را شاعری بی اهمیت و شعرش را مهمل می خواند. از سروده های او تنها ابیات احوال اکابر بلخ پراکنده ای در تذکره ها به یادگار مانده است.

منابع: تذکرۃ الشعراء محترم، ۱۹ - ۲۰؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۱۶؛ گنج زرافشان، ۸۶ - ۸۷؛ نوادر ضیائیة.

قبادیانی

Аҳмади

Аҳмади Хучандӣ, Қорӣ Аҳмади Фонуссоz, - 1314 қ., шоири тоҷик. Аз зиндагии ӯ огоҳии чандоне дар даст нест. Ба гуфтаи Мухтарам ашъори ӯ “чун ишқи парвона бегазоф ва чун тани шамъ чарбу нарм аст”. Аммо Садри Зиё ӯро шоире беаҳамият ва шеърашро муҳмил меҳонд. Аз сурудаҳои ӯ танҳо абёти парокандае дар тазкираҳо ба ёдгор мондааст.

Манбаъҳо: “Тазкират-уш-шуаро”-и Мухтарам, 19-20; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/216; Ганҷи Зарафшон, 86-87; Наводири зиёи, 132.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 63-64.

احمدی (ah.madī) ، قاری احمد فانوس ساز ، - ۱۳۱۴ ق ، شاعر
 تاجیک . از زندگی او آگاهی چندانی در دست نیست . به گفته
 محترم ، اشعار او « چون عشق پروانه بی گزاف و چون تن شمع
 چرب و نرم است . » اما صدر ضیاء او را شاعری بی اهمیت و
 شعرش را مهمل می خوانند . از سروده های او تنها ابیات

پراکنده‌ای در تذکره‌ها به‌یادگار مانده است .

منابع : تذکره الشعراء محترم ، ۱۹ - ۲۰ ، دایرة المعارف ادبیات و

صنعت ناصحک ، ۱/ ۲۱۶ گنج زرافشان ، ۸۶ - ۸۷ ، نوادر صبیانه ،

۱۳۲ .

فیادپانی

اخگر سمرقندی

اخگر سمرقندی (ax.gar-e.sa.mar.qan.di)، میرزامحمد، سده یازدهم هجری، شاعر تاجیک. خط را نیکو می نوشت و در انواع آن دستی چیره داشت. با ملیحای سمرقندی آشنایی داشت و به گفته ملیح در ۱۱۰۰ / ۱۶۸۸ م کم تر از بیست سال داشته است. شماری از شعرهایش در تذکره ها دیده می شود.

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۰۲؛ سخنوران صیقل روی زمین ، ۱۲۸ - ۱۲۹؛ مذكر الاصحاب، زیر «اخگر سمرقندی».

قبادیانی

Ахгари Самарқандӣ

Ахгари Самарқандӣ, Мирзомуҳаммад, садаи ҷздаҳуми ҳичрӣ, шоири тоҷик. Хатро некӯ менавишт ва дар анвои он дасти чира дошт. Бо Малехои Самарқандӣ ошноӣ дошт ва ба гуфтаи Малехо дар соли 1100/1688 камтар аз 20 сол доштааст. Шуморе аз шеърҳои ӯ дар тазкираҳо дида мешавад.

Манбаъҳо: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/202; Суханварони сайқали рӯи замин, 128-129; Музаққар-ул-саҳоб, зери “Ахгари Самарқандӣ”.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 67.

اخگر سمرقندی (ax.gar-e-sa.mar.qan.di) ، میرزا محمد ، سدهٔ یازدهم هجری ، شاهر تاجیک . خط را نیکو می‌نوشت و در انواع آن دستی چیره داشت . با ملیحای سمرقندی آشنایی داشت و به گفتهٔ ملیح در ۱۱۰۰ ق / ۱۶۸۸ م کم‌تر از بیست سال داشته است . شماری از شعرهایش در تذکرها دیده می‌شود .

منابع : دائرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۲۰۲/۱ : سخنوران

سیقل روی زمین ، ۱۲۸ - ۱۲۹ : مذكر الاصحاب ، زیره اخگر

سمرقندی .

فبادهانی

ادبیات جدید (a.da.bi.yat-e ja.di.de)، دوره ای در ادبیات فارسی تاجیکی که میان سالهای ۱۹۰۰ و ۱۹۲۰م در پی ادبیات معارف پروری در فرارود پیدا شد. از آغاز سده بیستم میلادی در خاک بخارا و عموماً در منطقه فرارود دو نیروی توانای اجتماعی در برابر یکدیگر عرض اندام کردند و رفته رفته هر دو نیرو بالیدند: یکی نیروی ارتجاعی متعصب و خرافه پرست که هوادار سنتهای کهن بود و ریشه های بسیار نیرومند در منطقه داشت و دیگری نیروی روشنفکر جوان که می خواست مردم هر چه زودتر و بیشتر با سواد و بیدار شوند، در مکتب خانه ها و مدارس، افزون بر علوم دینی، دانش های دنیوی نیز تدریس کند، حکومت به ساختن کارخانه ها و پیشرفت فنی توجه بیشتری کند و مناسبات بازرگانی، اقتصادی و فرهنگی با کشورهای دیگر برقرار سازد. پیروان جریان روشن اندیشی که از جنبش نرگرایی تاتارستان در اواخر سده نوزدهم الهام گرفته بودند، پس از انقلاب ۹۰۵م روسیه رشد بیشتری کردند و در دامن زدن به جنبش بیدارگری در منطقه فرارود تاتارها را نیز پشت سر گذاشتند و نیروی اول از قشر متعصب جامعه، به ویژه بخشی از علما و حکمای روحانی تشکیل می گردید و امیر بخارا نیز از آنها پشتیبانی می کرد. نیروی دوم جوانانی بودند که در پی کوشش های معارت پروان پیدا شده بودند و فعالیت های بیدارگرانه کسانی چون احمد دانش، شاهین*، سودا* واضح" و دیگران در پیدایی آنها مؤثر بوده است. این نیرو با پیوستن جوانانی که در بیرون و درون کشور درس خوانده بودند، مسافرت هایی

که به خارج انجام می گرفت و آشنایی با مطبوعاتی که به تازگی در شرق به چاپ می رسیدند، رفته رفته افزایش می یافت. روزنامه ها و ماهنامه هایی چون ترجمان سراج الاخبار، وقت، شورا، ملا نصر الدین، ثریا، حبل المین خورشید، آسیا و شهرت که در افغانستان، هندوستان، آذربایجان، مصر و کریمه به چاپ می رسیدند، گاهی آشکارا و گاهی پنهانی در بخارا نیز دست به دست می شدند و بر اندیشه های مردم اثر می گذاشتند، در پیروی از این نشریه ها، اهل ادب تاجیک نیز نشریاتی برای پراکندن اندیشه های خود در میان مردم دایر کردند که از آن شمارند: سمرقند (۱۹۰۴-۱۹۰۷م)، بخارای شریف (۱۹۱۳-۱۹۱۳م)، آیه (۱۹۱۴-۱۹۱۵م)، صدای فرغانه (۱۹۱۲-۱۹۱۴م) و صدای ترکستان (۱۹۱۴م). نمایندگان این جریان را جوان بخاریان می نامیدند. آنها به زودی آوازه ای بلند یافتند و نفوذی فراوان در میان توده مردم، به ویژه اهل بخارا به دست آوردند. در پایان دهه بیست، جوان بخاریان را به خاطر اندیشه های نوی که در سر داشتند، جدید نیز می گفتند و آنها با همین دو نام قدم به عرصه تاریخ نهادند. شاعران، نویسندگان و دانشمندانی چون نطرت بخارایی (۱۸۸۶-۱۹۳۷م)، مبرزا سراج حکیم بخارایی (۱۸۷۷-۱۹۱۴م)، عجزی سمرقندی (۱۸۶۵-۱۹۲۶م)، تاش خواجه اسیری خجندی (۱۸۶۴-۱۹۱۶م)، صدرالدین عینی بخارایی (۱۸۷۸-۱۹۵۴م)، محمود خواجه بهبودی سمرقندی (۱۸۷۵-۱۹۱۹م)، و صلی سمرقندی (۱۸۷۰-۱۹۳۸م)، داملا اکرامچه بخارایی (۱۸۴۷-۱۹۲۵م)، سیدرضا علی زاده سمرقندی (۱۸۸۷-۱۹۳۸م)، سیدجان مخدوم نظمی بخارایی (- ۱۹۱۸م)،

عبدالواحد منظم بخارایی (۱۸۷۷ - ۱۹۳۴م)، ملا احمد خواجه مهری (- ۱۹۱۸م)، میرزا هیت / عید صهبای وابکندی (۱۸۵۰ - ۱۹۱۸م)، حمزه حکیم زاده نسبازی (۱۸۸۹ - ۱۹۲۹م) و بحرالدین عزیزی استروشنی (۱۸۹۴ - ۱۹۴۴م) در شمار جوان بخاریان بلند آوازه و صاحب قلم بودند. این ادیبان و نویسندگان با سرودن اشعار و نوشتن داستان، سفرنامه، خبر و مقاله و مانند آنها مردم را به بیداری و هوشیاری فرامی خواندند و روزگار مردم پیشرفته جهان را به آنها نشان می دادند. این ادیبان و نویسندگان که ملت پرور و میهن دوست بودند، در پی آن بودند تا ملت و کشور خویش را از بند نادانی و خرافه و تعصب برهانند و از آنها مردمی چون دیگر مردمان پیشرفته جهان بسازند. نوشته های فطرت به نامهای مناظره و بیانات سیاح هندی، عجزی به نامهای انجمن ارواح ، مرآت عبرت ، گنجینه حکمت و عین الادب، ورزاسراج به نام سفرنامه تحف أهل بخارا، وصلی سمرقندی به نام ارمغان دوستان (سمرقند، ۱۹۰۹م) و تحفة الأحباب (ناشکند ، ۱۹۱۲م)، داملا اکرامچه به نام بیداری خفتگان و آگاهی ناآگاهان (۱۹۱۰م) ، بهبودی به نام پدرکش ، عینی به نام تهذیب الصبیان (۱۹۰۹ ، ۱۹۱۰ ، ۱۹۱۷م) و عزیزی به نام شکوفه نو یا خود ادبیات ملی (تاشکند، ۱۹۱۷م) خدمات ارزنده ای به بیداری ملی و سیاسی و فرهنگی مردم کرده اند عملکرد نوجویانه و نوگرایانه ادیبان جریان جدید و عمدتاً جوان بخاریان واکنش شدیدی در میان دولتیان برانگیخت . امیر عالم خان منفیت (۱۹۱۰ - ۱۹۲۰م) و ملایان متعصب در برابر جنبش جوان بخاریان بسیج شدند و مخالفان خود را کافر خواندند . نیروهای

ارتجاعی در سالهای ۱۹۱۷ - ۱۹۱۸م دست به قتل عام گسترده روشنفکران زدند و کشتاری از آنان کردند که مانند آن در تاریخ کمتر روی داده است. این واقعه پروحشت را صدرالدین عینی در قصه مشهور جلادان بخارا (۱۹۲۰م) با بیانی چنان واقعگرایانه و پرجاذبه به قلم آورده که به گفته معروف از هر صفحه آن خون به دماغ خواننده می دمد. آماری از شمار کشتگان این ماجرا در دست نیست، اما گمان می رود این شمار از ده ها هزار تن بیشتر باشد. در آتش این فتنه هزاران تن از اهل علم و هنر و پیشه و حرف، جان خود را از دست دادند، چنانکه احمد خواجه مهری را در ریگستان بخارا بردار کردند، میرزا هیت صهبای وایکندی را وحشیانه در قبادیان به قتل آوردند، سیدجان مخدوم نظمی بخارایی را در زندان بلجوان کشتند، محمود خواجه بهبودی را در قرشی به قتل آوردند و خواجه سراج الدین را در بخارا کشتند، صدرالدین عینی را پس از زدن هفتاد و پنج ضربه چوب به زندان افکندند و انقلابیان روس پیکر نیم مرده او را از زندان بیرون آوردند. اگر حاجی نعمت الله محترم بخارایی، مؤلف تذکره الشعرا در ۱۹۱۸م از تیغ امیر جان به در برد، در ۱۹۲۰م به همان انهام آزادی خواهی به دست بولشویک ها کشته شد باساز اکرامچه را در زندان کشتند و خودش را از بخارا بیرون راندند منیر کشمیری، نماینده و خبرنگار حبل المتین را در ۱۹۰۴م به صوابدید نماینده سیاسی حکومت پادشاهی روسیه از بخارا به مشهد تبعید کردند، حکومت وحشتی که امیر در برابر جنبش جوان بخاریان برپا کرده بود، ضربه جانگاهی به نهاد ملت و کشور زد. در ۱۹۲۰م که پولشویک ها به بخارا حمله آوردند. امیر که تاب ایستادن

در برابر آنان را نداشت از بخارا گریخت و این شهر که میان مردم آن به قبه الاسلام آوازه داشت، بسیار آسان به دست بولشویک ها افتاد. امیر که از نیروی توانای فرهنگی و روشنفکری بی بهره بود و مردم عادی وی را فرر گذاشته بودند، برای همیشه از صحنه سیاست آسیای مرکزی بیرون رفت. ادیبانی از جریان جدید از قبیل عینی، منظم، حمدی، فطرت، حمزه و اوحدی که از بیداد و استبداد امیر منغیت به جان آمده و در شعارهای فقرا پرورانه بولشویک ها (مانند «زمین از آن کسی است که روی آن کار می کند، «حکومت از آن شوراها» و «کسی که کار نمی کند نمی خورد») آرمانهای خود را یافته بودند، کاغذ و قلم را بکسر در خدمت انقلاب سوسیالیستی در آوردند. با این همه در محافل سیاسی و مطبوعات شوروی اعتنای چندانی به ادبیات جدیده نمی کردند و نمایندگان آن را «ناسیونالیست» و «بورژوا» می خواندند دانشمند تاجیک پروفیسور خالق میرزازاده سمرقندی (۱۹۱۱ - ۱۹۹۲م) رنج فراوان کشید و فشار زیادی تحمل کرد تا دولت شوروی را رادارد که در ادبیات و فرهنگ، مقام و مرقع جدیدها را چنانکه سزاوار است ارزیابی کند.

منابع: انقلاب سالهای ۱۹۰۵ - ۱۹۰۷م در ترکستان، ا. و پیاسکرفسکی (به روسی)؛ تاریخ انقلاب بخارا، صدرالدین عینی، دوشنبه ۱۹۸۷م؛ جلادان بخارا، جلد چهارم از کلیات عینی؛ جمهوری خلقی شوروی بخارا، ا. ا. ایشانوف، تاشکند، ۱۹۶۹م (به روسی)؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱۰۰۱ - ۱۰۱؛ دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۱/۶۶؛ گنج زرافشان، دوشنبه، ۱۹۹۱م؛ نمونه ادبیات تاجیک،

مسکو، ۱۹۲۶، ۳۹۲ - ۳۹۶، ۴۷۸ - ۴۸۰، ۴۹۴ - ۴۹۵؛ رحيم مسلمانين قباديانى،
«ادبيات نوناجيكى» كيهان فرهنگى، سال نهم، شماره ۱۰، صص ۲۶ - ۲۸؛
خالن ميرزازه، ادبيات جديده دموكراتى، صدای شرق، ۱۹۶۹م، شماره ۹؛
م.غ. وهابوف، «راجع به هيئت اجتماعى جديده آسيای ميانه و تحولات آن در
انقلاب كبير اكثير»، مجله تاريخ اتحاد جماهير شوروى (مسكو)، ۱۹۶۳م، شماره
۲ (به روسى).

قباديانى

“Адабиёти чадида”

Адабиёти чадида, даврае дар адабиёти форсӣ-тоҷикӣ, ки дар байни солҳои 1900-1920 дар пайи адабиёти маорифпарварӣ дар Фароруд пайдо шуд. Аз оғози асри XX мелодӣ дар хоки Бухоро ва умуман дар минтақаи Фароруд ду неруи тавоноӣ иҷтимоӣ дар баробари якдигар арзи андом карданд ва рафта-рафта ҳарду нерӯ болиданд: яке нерӯи иртиқоӣ мутаассиб ва хурофотпараст, ки ҳаводори суннатҳои куҳан буд ва решаҳои бисёр неруманд дар минтақа дошт ва дигарӣ неруи рӯшанфироӣ ҷавон, ки меҳост мардум ҳарчи зудтар ва бештар босаводу бедор шаванд, дар мактабу мадрасаҳо, афзун бар илмҳои динӣ, донишҳои дунявӣ низ тадрис шавад, ҳукумат ба сохтани корхонаҳо ва пешрафти фанӣ таваҷҷуҳи бештаре кунад ва муносибатҳои бозаргонӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ бо кишварҳои дигар барқарор созад. Пайравони ҷараёни равшанандешӣ, ки аз ҷунбиши навгариҳои Тотористон дар авохирӣ садаи XIX илҳом гирифта буданд, пас аз инқилоби 1905 Русия рушди бештаре карданд ва дар доман задан ба ҷунбиши бедоргарӣ дар минтақаи Фароруд тоторҳоро низ пушти сар гузоштанд ва неруи аввал аз қишри мутаассиби ҷомеа, бавежа бахше аз уламо ва ҳукамои руҳонӣ ташкил мекардид ва Амири Бухоро низ аз онҳо пуштибонӣ мекард.

Нерӯи дувум ҷавононе буданд, ки дар пайи кушишҳои маорифпарварон пайдо шуда буданд ва фаъолиятҳои бедоргаронаи касоне, чун Аҳмади Дониш, Шохин, Савдо, Возех ва дигарон дар пайдоии онҳо муассир будааст. Ин нерӯ бо пайвастанӣ ҷавононе, ки дар берун ва даруни

кишвар дарс хонда буданд, мусофиратхое, ки ба хориҷ анҷом мегирифт ва ошноӣ бо матбуоте, ки ба тозагӣ дар Шарқ ба чоп мерасиданд, рафта-рафта афзоиш меёфт. Рӯзнамаҳо ва моҳномаҳои, чун “тарҷумони Сироч-ул-ахбор”, “Шӯро”, “Мулло Насриддин”, “Сурайё”, “Ҳабал-ул-матин”, “Хуршед”, “Осиё” ва “Шӯҳрат”, ки дар Афғонистон, Ҳиндустон, Озарбойҷон, Миср ва Крим ба чоп мерасиданд, гоҳе ошкоро ва гоҳе пинҳонӣ дар Бухоро низ даст ба даст мешуданд ва бар андешаҳои мардум асар мегузоштанд, дар пайравӣ аз ин нашрияҳо, аҳли адаби тоҷик низ нашриёте барои парокандани андешаҳои худ дар миёни мардум доир карданд, ки аз он шуморанд: “Самарқанд” (1904-1907), “Бухорои шариф” (1913-1913), “Оя” (1914-1915), “Садои Фарғона” (1912-1914) ва “Садои Туркистон” (1914). Намояндагони ин ҷараёно чавони бухороӣён меномиданд. Онҳо ба зудӣ овозае баландӣ ёфтанд ва нуфузе фаровон дар миёни тӯдаи мардум, бавежа аҳли Бухоро ба даст оварданд. Дар поёни даҳаи бист, чавони бухороӣёно ба хоҳири андешаҳои наво, ки дар сар доштанд, ҷадид низ мегуфтанд ва онҳо бо ҳамин ду ном қадам ба арсаи таърих ниҳоданд. Шоирон, нависандагон ва донишмандоне чун Фитрати Бухорӣ (1886-1937), Мирзо Сироч Ҳакими Бухорӣ (1877-1914), Аҷзии Самарқандӣ (1865-1926), Тошҳоҷа Асирии Хучандӣ (1864-1916), Садриддин Айнии Бухорӣ (1878-1954), Маҳмудҳоҷа Бехбудии Самарқандӣ (1875-1919), Васлии Самарқандӣ (1870-1938), Домулло Иқромчаи Бухорӣ (1847-1925), Сайидризо Ализодаи Самарқандӣ (1887-1938), Сайидҷон Маҳдуми Назмии Бухорӣ (вафот 1918), Абдувоҳид Мунзими Бухорӣ (1877-1934), Муллоаҳмад Ҳоҷа Меҳрӣ (... - 1918), Мирзо Ҳайит / Саҳбой Вобқандӣ (1850-1918), Ҳамза Ҳакимзода Ниёзӣ (1889-1929) ва Баҳриддин Азизии Уструшанӣ (1894-1944) дар шумори чавонони бухороӣёни баландовоза ва соҳибқалам буданд. Ин адибону нависандагон бо сурудани ашӯр ва навиштани достон, сафарнома, хабару мақола ва монанди инҳо мардумро ба бедорӣ ва хушёрӣ фаро меҳонданд ва рӯзгори мардуми пешрафтаи ҷаҳонро ба онҳо нишон медоданд. Ин адибону нависандагон, ки миллатпарвару меҳандуст буданд, дар пайи он буданд, то миллату кишвари хешро аз банди нодонӣ ва хурофот ва таассуб бираҳонанд ва аз онҳо мардуме чун дигаро мардумони пешрафтаи ҷаҳон бисозанд. Навиштаҳои Фитрат ба номҳои “Мунозира” ва “Баёноти сайёҳи ҳиндӣ”, Аҷзӣ ба номҳои “Анҷумани арвоҳ”, “Мирёти-ул-ибрат”, “Ганҷинаи ҳикмат” ва “Айн-ул-одоб” ва Мирзо Сироч ба номи “Сафарномаи тухафи аҳли Бухоро”, Васлии Самарқандӣ ба номи “Армуғони дустон” (Самарқанд,

1909) ва “Тухфат-ул-хубоб” (Тошканд, 1912), Домулло Икромча ба номи “Бедории хуфтагон ва огоҳии ноогоҳон” (1910), Бехбудӣ ба номи “Падаркуш”, Айнӣ ба номи “Таҳзиб-ус-сибён” (1909, 1910, 1917) ва Азизӣ ба номи “Шукуфаи нав ё худ адабиёти миллӣ” (Тошканд, 1917) хадамоти арзандае ба бедории миллӣ ва сиёсӣ ва фарҳангии мардум кардаанд. Амалкарди навҷӯёна ва навгароёнаи адибони ҷараёни ҷадида ва умдатан ҷавони бухороиён вокуниши шадиде дар миёни давлатиён барангехт. Амир Олимхони Манғит (1910-1920) ва муллоёни мутаассиб дар баробари ҷунбиши ҷавони бухороиён басиҷ шуданд ва мухолифони худро кофир хонданд. Неруҳои иртиқоӣ дар солҳои 1917-1918 даст ба қатли оми густардаи рӯшанфикрон заданд ва кушторе аз онон карданд, ки монанди он дар таърих камтар рӯй додааст. Ин воқеаи пурвахшатро Садриддин Айнӣ дар қиссаи машҳури “Ҷаллодони Бухоро” (1920) бо баёни ҷунон воқеъгароёна ва пурҷозӣ ба қалам оварда, ки ба гуфтаи маъруф аз ҳар саҳифаи он хун ба димоғи хонанда меамад. Оmore аз куштагони ин мочаро дар даст нест, аммо гумон меравад ин шумор аз даҳҳо ҳазор тан бештар бошад. Дар оташи ин фитна ҳазорон тан аз аҳли илму ҳунар ва пеша ва ҳарф, ҷони худро аз даст доданд, ҷунонки Аҳмадхоҷа Меҳриро дар Регистони Бухоро бар дор карданд, Мирзо Ҳайит Саҳбои Вобкандиро ваҳшиёна дар Қубодиён ба қатл оварданд, Сайидҷон Маҳдуми Назмии Бухороиро дар зиндони Балҷувон куштанд, Маҳмудхоҷа Бехбудиро дар Қаршӣ ба қатл расонданд ва Ҳоҷа Сирочиддинро дар Бухоро куштанд, Садриддин Айниро пас аз задани ҳафтоду панҷ зарбаи ҷуб ба зиндон афканданд ва инқилобиёни рус пайкари ниммурдаи ўро аз зиндон берун оварданд. Агар Ҳоҷӣ Неъматуллои Муҳтарами Бухорой, муаллифи “Тазкират-уш-шуаро” дар 1918 аз теғи Амир ҷон ба дар бурд, дар 1920 ба ҳамон иттиҳомӣ озодихоҳӣ ба дасти болшевикҳо кушта шуд. Писари Домулло Икромчаро дар зиндон куштанд ва ҳудахро аз Бухоро берун ронданд. Мунир Кашмирӣ намоянда ва хабарнигори “Ҳабал-ул-матин”-ро дар 1904 ба савобдиди намояндаи сиёсии ҳукумати подшоҳии Русия аз Бухоро ба Машҳад бадарға карданд. Ҳукумати ваҳшате, ки Амир дар баробари ҷунбиши Ҷавонбухороиён барпо карда буд, зарбаи ҷонкоҳе ба ниҳоди миллату кишвар зад. Дар 1920, ки болшевикҳо ба Бухоро ҳамла карданд, Амир ки тоби истодан дар баробари онҳоро надошт, аз Бухоро гурехт ва ин шаҳр, ки миёни мардуми он ба Қуббат-ул-ислом овоза дошт, бисёр осон ба дасти болшевикҳо афтод. Амир, ки аз нуруи тавоноии фарҳангӣ равшанфикрӣ бебаҳра буд ва мардуми оддӣ вайро фуру гузошта буданд, барои ҳамеша аз саҳифи сиёсати Осиёи

Марказӣ берун рафт. Адибон аз ҷараёни ҷадида, аз қабили айнӣ, мунзим, Ҳамдӣ, Фитрат, Ҳамза ва Авҳадӣ, ки аз бедоду истибдоди амири манғит ба ҷон омада ва дар шиорҳои фуқаропарваронаи болшевикҳо (монанди “замин азони касест, ки рӯи он кор мекунад”, “ҳукумат азони Шӯроҳо” ва “касе ки ор намекунад, намехурад”) ормонҳои худро ёфта буданд, коғазу қаламро яқсара дар хидмати инқилоби сотсиалистӣ дароварданд. Бо ин ҳама, дар маҳфилҳои сиёсӣ ва матбуоти шӯравӣ эътиноӣ чандоне ба адабиёти ҷадида намекарданд ва намоёндагони онро “насионалист” ва “буржуа” меҳонданд. Донишманди тоҷик профессор Холиқ Мирзозодаи Самарқандӣ (1911-1992) ранҷи фаровон кашид ва фишори зиёде таҳаммул кард, то давлати шӯравиро водорад, ки дар адабиёту фарҳанг, мақому мавқеи ҷадидҳоро ҷуноне ки сазовор аст, арзёбӣ кунад.

Манбаъҳо: Инқилоби солҳои 1905-1907 дар Туркистон, А.В. Пясковский, (ба русӣ); “Таърихи инқилоби Бухоро”, Садриддин Айнӣ, Душанбе, 1987; “Қаллодони Бухоро”, ҷ. 4 аз Куллии Айнӣ; Ҷумҳурии Халқии Шӯравии Бухоро, А.А. Эшонӣ, Тошканд, 1969, (ба русӣ); Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 100/1-101; Энциклопедияи шӯравии тоҷик, 1/66; “Ганҷи Заарфшон”, Душанбе, 1991; “Намунаи адабиёти тоҷик”, Москва, 1926, 392-396, 478-480, 494-495; Раҳим Мусулмонӣ Қубодиёнӣ, “Адабиёти нави тоҷикӣ”, Кайҳони фарҳангӣ, соли 9, шумораи 10, саҳ. 26-28; Холиқ Мирзозода, “Адабиёти ҷадидаи демократӣ”, Садои Шарқ, 1969, шумораи 9; М.Ғ. Ваҳобов, “Роҷеъ ба ҳаёати иҷтимоии ҷадидияи Осиёи Миёна ва таҳаввулотии он дар инқилоби қабири Октябр”, маҷаллаи “Таърихи Иттиҳоди Ҷамоҳири Шӯравӣ” (Москва), 1963, шумораи 2, (ба русӣ).

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 69-71.

ادبیات سوویتی

ادبیات سوویتی (a.da.bi.yāt-e.sa.vi.ye.ti)، مجله مصور یهودیان تاجیک زبان آسیای میانه که از ۱۹۳۱ تا ۱۹۴۱ م به فارسی تاجیکی در تاشکند به چاپ می رسید. شماری از آثار عینی، لاهوتی و دیگر ادیبان تاجیک و ترجمه آثار پوشکین، چخوف، مایاکوفسکی، گورکی و جز آنها در کنار مقاله های گوناگون ادبی و فرهنگی در ادبیات سوویتی منتشر می شد.

منابع: ادبیات سوویتی؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۰۶۸

قبادیانی

“Адабиёти советӣ”

“Адабиёти советӣ”, маҷаллаи мусаввари яҳудиёни тоҷикзабони Осиёи Миёна, ки аз 1931 то 1941 ба форсӣ-тоҷикӣ дар Тошканд ба чоп мерасид. Шуморе аз осори Айнӣ, Лоҳутӣ ва дигар адибони тоҷик ва тарҷумаи осори Пушкин, Чехов, Маяковский, Горкий ва ҷуз онҳо дар канори мақолаҳои гуногуни адабӣ ва фарҳангӣ дар “Адабиёти советӣ” мунташир мешуд.

Манбаъ: Адабиёти советӣ; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 68/1.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 77.

ادبیات سوویتی (a.d.a.bl.yat-e-so.vi.ye.ti) ، مجلهٔ مصوریهودیان
 تاجیک زبان آسیای میانه که از ۱۹۳۱ تا ۱۹۴۱ م به فارسی
 تاجیکی در تاشکند به چاپ می‌رسید . شماری از آثار عبیتی ،
 لاهوتی و دیگر ادیبان تاجیک و ترجمهٔ آثار پوشکین ،
 چخوف ، مایاکوفسکی ، گورکی و جز آنها در کنار مقاله‌های
 گوناگون ادبی و فرهنگی در ادبیات سوویتی منتشر می‌شد .
 منابع : ادبیات سوویتی : دایرة المعارف ادبیات و ... تاجیک ،
 ۶۸/۱

ادبیات فارسی و سه شاخه آن

ادبیات فارسی و سه شاخه آن (a.da.bi.yat-e.far.si.va.se.sh.kha-ye.an)، کتابی به فارسی در ادبیات شناسی نوشته خدای نظر عصازاده که در ۱۹۹۱م در دوشنبه به چاپ رسیده است. مطالب کتاب در یک پیش گفتار، دو فصل و هر فصل در چهاربخش به این ترتیب فراهم آمده است: فصل نخست شامل چهار مقاله «برای ادبیات و فرهنگ مرز سیاسی گذاشتن نارواست»، «انواع نثر نو فارسی و تاجیکی و دری»، «نثر عشقی و ماجراپسندی و داستانهای محمد امان وارسته» و «دو چهره ادبی: محمداکرم عثمان و اسدالله حبیب»؛ فصل دوم شامل چهار مقاله «روند بازسازی و ادبیات»، «اندیشه ای چند راجع به نقد نثر»، «دو سخنور برادر خوانده: میرزا تورسون زاده و باقی رحیم زاده»، «واستعداد را قدر باید کرد» درباره آدیسته هاشم آواز خوان نامی تاجیکستان. نویسنده در این اثر به بررسی ادبیات ایران، افغانستان و تاجیکستان و ویژگیهای آثار برخی از ادیبان تاجیکستانی و افغانستانی می پردازد و شماری از آثار ادبی و انتقادی سخنوران فارس و تاجیک را از دیدگاه بازسازی (پروستریکا) گورباچف بررسی میکند. وی رفتار ناشایست حکومت کمونیستی را با نویسندگانی چون میرزا تورسون زاده، ساتم اولوغ زاده، جمعه آدینه و گل رخسار نیز نکوهیده است.

منبع: ادبیات فارسی و سه شاخه آن، سرسخن، دوشنبه، ۱۹۹۱م.

قبادیانی

“Адабиёти форсӣ ва се шоҳаи он”

“Адабиёти форсӣ ва се шоҳаи он”, китобе ба форсӣ дар адабиётшиносӣ навиштаи Худойназар Асозода, ки дар 1991 дар Душанбе ба чоп расидааст. Матолиби китоб дар як пешгуфтор, ду фасл ва ҳар фасл дар чаҳор бахш ба ин тартиб фароҳам омадааст: фасли нахуст шомили чаҳор мақолаи “Барои адабиёт ва фарҳанг марзи сиёсӣ гузоштан норавост”, “Анвоъи насри нави форсӣ ва тоҷикӣ ва дарӣ”, “Насри ишқӣ ва мочарописандӣ ва дostonҳои Муҳаммад Амон Вораства” ва “Ду чехраи адабӣ: Муҳаммадакрам Усмон ва Асадулло Ҳабиб”; фасли дувум шомили чаҳор мақола “Раванди бозсозӣ ва адабиёт”, “Андешае чанд роҷеъ ба нақди наср”, “Ду суҳанвари бародархонда: Мирзо Турсунзода ва Боқӣ Раҳимзода” ва “Истеъдодро қадр бояд кард” дар бораи Одина Ҳошим овозхони номии Тоҷикистон ва вежагиҳои осори бархе аз адибони тоҷикистонӣ ва афғонистонӣ мепардозад ва шуморе аз осори адабӣ ва интиқодии суҳанварони форсу тоҷикро аз дидгоҳи бозсозии (перестройка) Горбачев баррасӣ мекунад. Вай рафтори ношоистаи Ҳукумати камунистиро бо нависандагоне чун Мирзо Турсунзода, Сотим Улуғзода, Ҷумъа Одина ва Гулрухсор низ нақӯҳидааст.

Манбаъ: “Адабиёти форсӣ ва се шоҳаи он”, Сарсухан, Душанбе, 1991.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 89.

ادبیات فارسی و سه شاخه آن (a.d.a.b.i.yāt-e.fārsī.vā.se.šā.xe-)

(yeān) ، کتابی به فارسی در ادبیات‌شناسی نوشته خدای‌نظر
عصازاده که در ۱۹۹۱م در دوشنبه به چاپ رسیده است . مطالب
کتاب در یک پیش‌گفتار ، دو فصل و هر فصل در چهاربخش به
این ترتیب فراهم آمده است : فصل نخست شامل چهار مقاله
«برای ادبیات و فرهنگ مرز سیاسی گذاشتن نارواست» ، «انواع
نثر نو فارسی و تاجیکی و دری» ، «نثر عشقی و ماجراپسندی و
داستان‌های محمد امان وارسته» و «دو چهره ادبی : محمد اکرم
عثمان و اسدالله حبیب» ؛ فصل دوم شامل چهار مقاله «روند
بازسازی و ادبیات» ، «اندیشه‌ای چند راجع به نقد نثر» ، «دو
سخنور برادر خوانده : میرزا تورسون‌زاده و باقی رحیم‌زاده» ،
«استعداد را قدر باید کرد» درباره آدینه هاشم آوازخوان نامی
تاجیکستان . نویسنده در این اثر به بررسی ادبیات ایران ،
افغانستان و تاجیکستان و ویژگی‌های آثار برخی از ادیبان
تاجیکستانی و افغانستانی می‌پردازد و شماری از آثار ادبی و
انتقادی سخنوران فارس و تاجیک را از دیدگاه بازسازی
(پروستریکا) گوریاچف بررسی می‌کند . وی رفتار ناشایست
حکومت کمونیستی را با نویسندگانی چون میرزا تورسون‌زاده ،
ساتم اولوغ‌زاده ، جمعه آدینه و گل‌رخسار نیز نکوهیده است .

منبع : ادبیات فارسی و سه شاخه آن ، سرسخت ، دوشنبه ، ۱۹۹۱م .

قیادپانی

ادبیات و نقد ادبی (a.da.biyat.va.naqd-e.a.da.bi)، کتابی به فارسی تألیف عبدالخالق نبی زاده. این کتاب در دو فصل تدوین یافته است. در فصل نخست که «جستجوها در ادبیات معاصر» نام دارد، مقاله های زیر آمده است: «پستی و بلندی رمان»، «اقتدار معنوی انسان» (درباره آثار او لوغ زاده)، «گوهری سخن» (در همان موضوع)، «نظر عبرت بینی نویسنده» (درباره رمان جمعه آدینه، گذشت ایام)، «زندگی سربه سر سودا است» (درباره کتاب کوهزاد به نام یک سر و صد خیال)، «منان حلال نویسنده» (مروری به روزگار و آثار محی الدین خواجه یوف)، «تدقیق دنیای معنوی انسان» (پژوهشی در نشر معاصر تاجیک)، «مسأله های نشر معاصر» و «در جمعیت مباحثه های نشر». در فصل دوم با نام «بعضی مسأله های علم ادب تاجیک» این مقاله ها جای گرفته است: «نخست اثر ادبیات شناسی شوروی تاجیک» (نمونه ادبیات تاجیک عینی)، «افکار انتقادی نویسنده و آغاز نقد ادبی تاجیک» (در همان موضوع)، «طلب زمان و امر وجدان» (مقام ادیبان در تشکل نقد ادبی در دهه های بیست و سی بیستم میلادی)، «آثار استاد عینی از نگاه پژوهشگر امریکایی»، «نظریه بدیعی شخص و عننه و نوآوری» (نقدی بر کتاب عثمان اوا)، «در راه خودشناسی نقده (نقدی بر کتاب محمدجان شکوری)، اندیشه های ماهیت جو» (نقدی بر کتاب دیگر محمدجان شکوری)، «افقهای شعرانسان» (نقدی بر کتاب عسکر حکیموف)، «عالم پرکاره (مروری بر آثار

عطاخان سيف الله يوف) و «مسئوليت نويسنده و منتقد» (نقدی بر کتاب جوړه

خان بقازاده). ادبيات و نقد ادبی در ۱۹۹۳م در دوشنبه منتشر شده است.

منبع: ادبيات و نقد ادبی.

قبادبائی

“Адабиёт ва нақди адабӣ”

“Адабиёт ва нақди адабӣ”, китобе ба форсӣ таълифи Абдухолиқ Набизода. Ин китоб дар ду фасл тадвин ёфтааст. Дар фасли нахуст, ки “Қустучуҳо дар адабиёти муосир” ном дорад, мақолаҳои зер омадааст: “Пастӣ ва баландии роман”, “Иқтидори маънавии инсон” (дар бораи осори Улуғзода), “Гавҳари сухан” (дар ҳамон мавзӯ), “Назари ибратбинии нависанда” (дар бораи романи Қумъа Одина “Гузашти айём”), “Зиндагӣ сар ба сари савдо аст” (дар бораи китоби Кӯҳзод ба номи “Як сару сад хаёл”), “Нони ҳалоли нависанда” (муруре ба рӯзгору осори Муҳиддин Хоҷаев), “Тадқиқи дунёи маънавии инсон” (пажӯҳише дар насри муосири тоҷик), “Масъалаҳои насри муосир” ва “Дар ҷамъбасти мубоҳисаҳои наср”.

Дар фасли дувум бо номи “Баъзе масъалаҳои илми адаби тоҷик” ин мақолаҳо ҷой гирифтаанд: “Нахустасари адабиётшиносии шуравии тоҷик” (“Намунаи адабиёти тоҷик”-и С. Айнӣ), “Афкори интиқодии нависанда ва оғози нақди адабии тоҷик” (дар ҳамон мавзӯ), “Талаби замон ва амри вичдон” (мақоми адибон дар ташаккули нақди адабӣ дар даҳаҳои бистум ва сивуми асри бистум), “Осори устод Айнӣ аз нигоҳи пажӯҳишгари америкой”, “Назарияи бадеии шахс ва анъана ва навоарӣ” (нақде бар китоби Усмонова), “Дар роҳи худшиносии нақд” (нақде бар китоби Муҳаммадҷон Шакурӣ), “Андешаҳои моҳиятҷу” (нақде бар китоби дигари Муҳаммадҷон Шакурӣ), “Уфукҳои шеърӣ инсон” (нақде бар китоби Аскар Ҳаким), “Олими пуркор” (муруре бар осори Атоҳон Сайфуллоев) ва “Масъулияти нависанда ва мунаққид” (нақде бар китоби Ҷурахон Бақозода).

“Адабиёт ва нақди адабӣ” дар 1993 дар Душанбе мунташир шудааст.

Манбаъ: “Адабиёт ва нақди адабӣ”.

Қубодиёнӣ

*Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 90-91.*

ادبیات و نقد ادبی (a.da.bi.yāt va naqd-e.a.da.bi)، کتابی به فارسی تألیف عبدالخالق نبی زاده. این کتاب در دو فصل تدوین یافته است. در فصل نخست که «جستجوها در ادبیات معاصر» نام دارد، مقاله‌های زیر آمده است: «پستی و بلندی رمان»، «اقتدار معنوی انسان» (درباره آثار اولوغ زاده)، «گوهری سخن» (در همان موضوع)، «نظر عبرت‌بینی نویسنده» (درباره رمان جمعه آدینه، گذشت ایام)، «زندگی سربه‌سر سودا است» (درباره کتاب کوهزاد به نام یک سر و صد خیال)، «نان حلال نویسنده» (مروری به روزگار و آثار محی‌الدین خواجه یوف)،

«تذقیق دنیای معنوی انسان» (پژوهشی در نثر معاصر تاجیک) ، «مسأله‌های نثر معاصر» و «در جست‌وجو مباحثه‌های نثر» . در فصل دوم با نام «بعضی مسأله‌های علم ادب تاجیک» این مقاله‌ها جای گرفته است : «نخست اثر ادبیات‌شناسی شوروی تاجیک» (نمونه ادبیات تاجیک صینی) ، «افکار انتقادی نویسندگان و آغاز نقد ادبی تاجیک» (در همان موضوع) ، «طلب زمان و امر وجدان» (مقام ادیبان در تشکل نقد ادبی در دهه‌های بیست و سی سده بیستم میلادی) ، «آثار استاد صینی از نگاه پژوهشگر امریکایی» ، «نظریه بدیعی شخص و عنعنه و نوآوری» (نقدی بر کتاب عثمان اوا) ، «در راه خودشناسی نقد» (نقدی بر کتاب محمدجان شکوری) ، «اندیشه‌های ماهیت‌جو» (نقدی بر کتاب دیگر محمدجان شکوری) ، «افق‌های شعر انسان» (نقدی بر کتاب عسکر حکیم‌وف) ، «عالم پرکار» (مروری بر آثار عطاخان سیف‌الله‌وف) و «... مسئولیت نویسندگان و منتقد» (نقدی بر کتاب جورخان بقازاده) .

ادبیات و نقد ادبی در ۱۹۹۳م در دوشنبه منتشر شده است .

منبع : ادبیات و نقد ادبی .

قبادبانی

از قعر خزر تا اوج زحل

از قعر خزر تا اوج زحل (azqafr-exa.zar.ti.owj-e.zo.hal) کتابی درباره پیوندهای فارسی تاجیکی و آذری نوشته دکتر ولی صمد. این کتاب که با پیش گفتاری از ولی صمد آغاز می شود، در پنج باب تدوین یافته است. باب یکم «از قعر خزر تا اوج زحل»، باب دوم «هوا خواهند کل اهل شروانش»، باب سوم «درد و آرمان تاجیکان در ملانصرالدین تفلیس»، باب چهارم ادیب آذری، باغبان نهال تمدن تاجیک» و باب پنجم «قفقاز مرا به جای جان خواهد بود» نام دارد. کتاب بر پایه اسناد و مدارک فراوانی نوشته شده و نتایج علمی جالبی گرفته است. از قعر خزر تا اوج زحل در ۱۹۹۲م در دوشنبه به چاپ رسیده است.

قبادیانی

“Аз қаъри Хазар то авчи Зуҳал”

“Аз қаъри Хазар то авчи Зуҳал” китобе дар бораи пайвандҳои форсӣ-тоҷикӣ ва озарӣ, навиштаи Валӣ Самад. Ин китоб, ки бо пешгуфторе аз Валӣ Самад оғоз мешавад, дар панҷ боб тадвин ёфтааст. Боби якум “Аз қаъри Хазар то авчи Зуҳал”, боби дувум “Ҳаво хоҳанд кулли аҳли шарвонаш”, боби сеум “Дарду ормони тоҷикон дар Мулло Насриддини Тифлис”, боби чорум “Адиби озарӣ, боғбони ниҳоли тамаддуни тоҷик” ва боби панҷум “Қафқоз маро ба ҷои ҷон хоҳад буд” ном дорад. Китоб бар пояи аснод ва мадорики фаровоне навишта шуда ва натоиҷи илмӣ ҷолибе гирифтааст. “Аз қаъри Хазар то авчи Зуҳал” дар 1992 дар Душанбе ба ҷоп расидааст.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 98.

از قمر خزر تا اوج زحل (az.qaFr-exa.zar.ta.owj-e.zo.hal) ،
 کتابی درباره پیوندهای فارسی تاجیکی و آذری نوشته دکتر ولی
 صمد . این کتاب که با پیش گفتاری از ولی صمد آغاز می شود ،
 در پنج باب تدوین یافته است . باب یکم «از قمر خزر تا اوج
 زحل» ، باب دوم «هرا خواهند کل اهل شروانش» ، باب سوم
 «درد و آرمان تاجیکان در ملانصرالدین تفلیس» ، باب چهارم
 «ادیب آذری ، باغبان نهال تمدن تاجیک» و باب پنجم «قفقاز مرا
 به جای جان خواهد بوده نام دارد . کتاب بر پایه اسناد و مدارک
 فراوانی نوشته شده و نتایج علمی جالبی گرفته است . از قمر خزر
 تا اوج زحل در ۱۹۹۲م در دوشنبه به چاپ رسیده است .
 قبادبانی

اسد بخارایی

اسد بخارایی (a.sad-e.bo.xa.ra.i)، اسد گل زاده بخارایی، فرزند گل، روستای شوگان ناحیه پیشکوه بخارا ۱۹۳۷م - شاعر تاجیکستانی. در ۱۹۵۴م دوره دبیرستان را در روستای زادگاه خود به پایان رساند. در ۱۹۵۸م رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی را در دانشگاه آموزگاری دوشنبه به پایان برد و تا ۱۹۶۸م در دبیرستانهای بخارا در رشته خود به تدریس پرداخت. پس از آن، در بخش تاجیکی رادیوی محلی سرگرم کار شد. بیشتر برای کودکان شعر سروده است. اشعارش در مطبوعات تاجیکستان و ازبکستان منتشر شده است. از آثارش: مرغابی چه میکاوی؛ لفظ شیرین.

منابع: ادیان بخارای شریف، ۷ - ۱۴؛ گلزار جاویدان، ۱/۹۲؛ اسدگل زاده، «درد شعر»، بخارای شریف، پنجم جولای ۱۹۹۳م.

قبادیانی

Асади Бухорӣ

Асади Бухорӣ, Асадгулзодаи Бухорӣ, фарзанди Гул, рустои Шугони ноҳияи Пешкӯҳи Бухоро 1937 - , шоири тоҷикистонӣ. Дар 1954 давраи дабиристонро дар Донишгоҳи омӯзгории Душанбе ба поён бурд ва то 1968 дар дабиристонҳои Бухоро дар риштаи худ ба тадрис пардохт. Пас аз он дар бахши тоҷикии радиои маҳаллӣ саргарми кор шуд. Бештар барои кӯдакон шеър сурудааст. Ашъораш дар матбуоти Тоҷикистон ва Ёзбекистон мунташир шудааст. Аз осораш: “Мурғобӣ чӣ мековӣ?”, “Лафзи ширин”.

Манбаъҳо: “Адибони Бухорои шариф”, 7-14; “Гулзори ҷовидон”, 91/1; Асадгулзода, “Дарди шеър”, Бухорои шариф, 5 июли 1993.

Қубодиёни

*Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 101.*

اسد بخارایی (asad-e-bakhtiari) ، اسد گل زاده بخارایی ، فرزند گل ، روستای شوگان ناحیه پیشکوه بخارا ۱۹۳۷م - ، شاعر تاجیکستانی . در ۱۹۵۴م دوره دبیرستان را در روستای زادگاه خود به پایان رساند . در ۱۹۵۸م رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی را در دانشگاه آموزگاری دوشنبه به پایان برد و تا ۱۹۶۸م در دبیرستان های بخارا در رشته خود به تدریس پرداخت . پس از آن ، در بخش تاجیکی رادیوی محلی سرگرم کار شد . بیشتر برای کودکان شعر سروده است . اشعارش در مطبوعات تاجیکستان و ازبکستان منتشر شده است . از آثارش : مرغابی چه می کاوی ؛ لفظ شیرین .

منابع : ادیان بخارای شریف ، ۷ - ۱۲ ، گلزار جاویدان ، ۱۹۲/۱

اسدگل زاده ، « درد شعر » ، بخارای شریف ، پنجم جولای ۱۹۹۳م .

قبادبانی

اصیل الدین سمرقندی

اصیل الدین سمرقندی (a.si.lod.din-e.sa.marqandi)، اواخر سده ششم و نیمه یکم سده هفتم هجری، شاعر ایرانی، در شعر چنان پایگاهی داشت که عوفی با اینکه وی شاعری جوان بود، او را ستوده است. عوفی دو رباعی شهر آشوب از او در باب الالباب نقل کرده است.

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱/۱۸۳؛ سخنوران صیقل روی زمین، ۴۶؛ باب الالباب، ۲/۰۸۸۳

قبادیانی

Асилиддин Самарқандӣ

Асилиддин Самарқандӣ, авохири садаи шашум ва нимаи якуми садаи ҳафтуми ҳиҷрӣ, шоири эронӣ, дар шеър чунон пойгоҳе дошт, ки Авфӣ бо ин ки вай шоире ҷавон буд, ӯро сутудааст. Авфӣ дар рубоии Шахрошӯб аз ӯ дар Лубоб-ул-албоб нақл кардааст.

Манбаъҳо: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 183/1; Суханварони сайқали рӯи замин, 46; Лубоб-ул-албоб.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 112.

اصیل الدین سمرقندی (asiloddin-esammarqandi) ، اواخر
 سده ششم و نیمه یکم سده هفتم هجری ، شاعر ایرانی . در شعر
 چنان پایگاهی داشت که عوفی با این که وی شاعری جوان بود ،
 او را ستوده است . عوفی دو رباعی شهر آشوب از او در باب
 الاطرب نقل کرده است .

منابع : دائرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱۸۳/۱ ، سحران
 صیقل روی زمین ، ۴۶ ، ذاب الاطرب ، ۸۸۳/۲ .

فادابانی

اعرج بخارایی

اعرج بخارایی (ag.raj-e.bo.xa.ra.i)، ملاعبداالاحد خواجه، سده نوزدهم میلادی، شاعر تاجیکستانی. شاعری توانا بود. با اینکه فضل و کمال فراوان داشت، در تنگدستی روزگار می گذراند. رحمت الله واضح مؤلف تذکره تحفه الاحباب (- ۱۳۱۱ ق) که با وی دوستی داشت، هنر شاعری وی را می ستاید. از اعرج اشعاری پراکنده در تذکرها و بیاض ها به یادگار مانده است.

منابع: تحفه الاحباب، ۲۲ - ۲۴؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۱۰؛ فهرست دست نویس های شرقی در آکادمی علوم تاجیکستان، ۲/۵۳۲؛ گنج زرافشان، ۸۳ - ۸۴.

قبادیانی

Аърачи Бухорӣ

Аърачи Бухорӣ, Мулло Абдулаҳадхоҷа, садаи нуздаҳуми мелодӣ, шоири тоҷикистонӣ. Шоире тавоно буд. Бо ин ки фазлу камоли фаровон дошт, дар тангдастӣ рӯзгор мегузаронд. Раҳматуллоҳ Возеҳ муаллифи тазкираи “Тухфат-ул-хубоб” (1311- ...), ки бо вай дӯстӣ дошт, ҳунари шоирии вайро меситояд. Аз Аъраҷ ашъоре пароканда дар тазкираҳо ва баёзҳо ба ёдгор мондааст.

Манбаъҳо: Тухфат-ул-хубоб, 22-24; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/210; Феҳристи дастнависҳои шарқии Академияи илмҳои Тоҷикистон, 2/532; “Ганҷи Зарафшон”, 83-84.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 113.

اعرج بخارایی (aE.raji-e.baxai.ra.i) ، ملا عبدالاحد خواجه ، سده
 نوزدهم میلادی ، شاعر تاجیکستانی . شاعری توانا بود . با این که
 فضل و کمال فراوان داشت ، در تنگدستی روزگار می گذراند .
 رحمت الله واضح مؤلف تذکره تحفة الاحباب (- ۱۳۱۱ ق) که با
 وی دوستی داشت ، هنر شاعری وی را می ستاید . لز اعرج
 اشعاری پراکنده در تذکرها و بیاضها به یادگار مانده است .
 منابع : تحفة الاحباب ، ۲۲ - ۲۴ ، دایرة المعارف ادبیات و صنعت
 تاجیک ، ۱/ ۲۱۰ ، فهرست دست نویس های شرقی در آکادمی علوم
 تاجیکستان ، ۵۳۲/۲ ، گنج زرافشان ، ۸۳ - ۸۴ .

قبادبانی

اکبر علی

اکبر علی (akbar.ali)، سمرقند ۱۹۵۱م - ، شاعر تاجیک. دانشگاه دولتی سمرقند را در رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی به پایان رساند. اشعارش در معارف و مدنیت حقیقت ازبکستان، پیانیر تاجیکستان و جوانان تاجیکستان چاپ شده است: گلدسته سمرقند، ۱۲۸ - ۱۳۱.

قبادیانی

Акбар Алӣ

Акбар Алӣ, Самарқанд 1951 - , шоири тоҷик. Донишгоҳи давлатии Самарқандро дар риштаи забону адабиёти форсии тоҷикӣ ба поён расонд. Ашъораш дар “Маориф ва маданият”, “Ҳақиқати Ёзбекистон”, “Пионери Тоҷикистон” ва “Қавонони Тоҷикистон” chop шудааст: “Гулдастай Самарқанд”, 128-131.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва ирриоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 119.

اکبر علی (akbar.ali) ، سمرقند ۱۹۵۱م - ، شاعر
 تاجیک . دانشگاه دولتی سمرقند را در رشته زبان و ادبیات
 فارسی تاجیکی به پایان رساند . اشعارش در معارف و مدیت ،
 حقیقت ازبکستان ، پیانیر تاجیکستان و جوانان تاجیکستان چاپ
 شده است .

منبع : گلستان سمرقند ، ۱۲۸ - ۱۳۱ .

نهادبانی

اکابر

اکابر (aka.ber)، جانی بیگ، روستای روشن (شهرستان کومسومول آباد) ۱۹۵۲م - ، نویسنده تاجیکستانی. در ۱۹۸۰م رشته تاریخ دانشگاه دولتی تاجیکستان را به پایان رساند. از ۱۹۷۱ تا ۱۹۷۸م ویراستار نشریه عرفان، از ۱۹۷۸ تا ۱۹۸۰م خبرنگار خبرگزاری تاجیک، از ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۳م خبرنگار روزنامه مدنیت تاجیکستان / ادبیات و صنعت و از آن پس سردبیر ماهنامه فرهنگ بوده است. وی در ۱۹۸۴م به عضویت کانون نویسندگان شوروی درآمد. نخستین مجموعه داستان وی به نام فرزند در ۱۹۷۶م چاپ شد. وی زندگی مردم کوه نشین و مسائل اخلاقی را دست مایه آثار خود قرار می دهد. اکابر از نخستین کسانی است که آثار شوکشین را از روسی به فارسی تاجیکی برگردانده است. شماری از آثارش به زبانهای روسی، اوکرائینی و جز آنها ترجمه شده است. از آثارش: مجموعه دنیا به امید (۱۹۸۳م)؛ مجموعه خرمن ستاره (۱۹۸۵م)؛ کوهستانی (۱۹۸۷م)؛ مجموعه داستانهای پزماني (۱۹۹۲م).

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۳۱؛ دایرة المعارف

شوروی تاجیک، ۸/۵۱۷

قبادیانی

Акобир

Акобир Ҷонибек, рустои Рӯшан (шаҳристони Комсомолобод) 1952 - , нависандаи тоҷикистонӣ. Дар 1980 риштаи таърихи Донишгоҳи давлатии Тоҷикистонро ба поён расонд. Аз 1971 то 1978 хабарнигори рӯзномаи

“Маданияти Тоҷикистон”, “Адабиёт ва санъат” ва аз он пас сардабири моҳномаи “Фарҳанг” будааст. Вай дар 1984 ба узвияти Иттиҳодияи нависандагони шӯравӣ даромад. Нахустин маҷмуаи достони вай ба номи “Фарзанд” дар 1976 чоп шуд. Вай зиндагии мардуми кӯҳистон ва масоили ахлоқиро дастмояи осори худ қарор медиҳад. Ақиб аз нахустин касоне аст, ки осори Шукшинро аз русӣ ба форсии тоҷикӣ баргардондааст. Шуморе аз осораи ба забонҳои русӣ, украинӣ ва ҷуз онҳо тарҷума шудааст. Аз осораи: маҷмуаи “Дунё ба умед” (1983), маҷмуаи “Хирмани ситора” (1985), “Кӯҳистонӣ” (1987), маҷмуаи “Достонҳои пазмонӣ” (1992).

Манбаъ: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 131/1; Энциклопедияи шӯравии тоҷик 517/8.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 117.

پس سردبیر ماهنامه فرهنگ بوده است. وی در ۱۹۸۴م به عضویت کانون نویسندگان شوروی درآمد. نخستین مجموعه داستان وی به نام فرزند در ۱۹۷۶م چاپ شد. وی زندگی مردم کوهنشین و مسائل اخلاقی را دست مایه آثار خود قرار می دهد. اکابر از نخستین کسانی است که آثار شوکشین را از روسی به فارسی تاجیکی برگردانده است. شماری از آثارش به زبان های روسی، اوکرائینی و جز آن ها ترجمه شده است. از آثارش: مجموعه دنیا به امید (۱۹۸۳م)؛ مجموعه خرمن ستاره (۱۹۸۵م)؛ کوهستانی (۱۹۸۷م)؛ مجموعه داستان های پرمانی (۱۹۹۲م).

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۳۱

دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۵۱۷/۸.

قبادیانی

اکابر (akaber)، جانی بیگ، روستای روشن (شهرستان کومسومول آباد) ۱۹۵۲م - ، نویسنده تاجیکستانی. در ۱۹۸۰م رشته تاریخ دانشگاه دولتی تاجیکستان را به پایان رساند. از ۱۹۷۱ تا ۱۹۷۸م ویراستار نشریه عرفان، از ۱۹۷۸ تا ۱۹۸۰م خبرنگار خبرگزاری تاجیک، از ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۳م خبرنگار روزنامه مدینت تاجیکستان / ادبیات و صنعت و از آن

املح بخارایی

املح بخارایی (aml.iah-e.bo.x.ra.i)، ملا میر عظیم، - بخارا ۱۳۱۲ق، شاعر تاجیک. به گفته واضح و محترم در شاعری طبع بلندی داشته است. نمونه هایی از اشعارش در تذکرهها و بیاضها به جا مانده است.

منابع: تحفه الأحاب، ۳۰ - ۳۲؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۵۰؛ فهرست دست نویس های شرقی در آکادمی علوم تاجیکستان، ۲/۵۰۵؛ فهرست نسخ خطی فارسی انستیتوی آثار خطی تاجیکستان، ۱/۱۷۱؛ گنج زرافشان، ۵۲ - ۵۵.

قبادیانی

Амлаҳи Бухорӣ

Амлаҳи Бухорӣ, Мулло Миразим, Бухоро 1312 қ., шоири тоҷик. Ба гуфтаи Возеҳ ва Мухтарам дар шоирӣ таъби баланде доштааст. Намунаҳое аз ашъораш дар тазкираҳо ва баёзҳо ба ҷо мондааст.

Манбаъ: Тӯҳфат-ул-хубоб, 30-32; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 150/1; Феҳристи нусхаҳои хатии форсии Институти осори хатии Тоҷикистон, 171/1; “Ганҷи Зарафшон”, 52-55.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 131.

املىخ بخارايى (am.lah-e.bo.xā.rā.i) ، مىلا مىر عظيم ، - بخارا
 ۱۳۱۲ق ، شاعر تاجىك . به گفته واضع و محترم در شاعرى
 طبع بلندى داشته است . نمونه هاى از اشعارش در تذكره ها و
 بياض ها به جا مانده است .

منابع : تحفة الاحباب ، ۳۰-۳۲ ، دائرة المعارف ادبيات و صنعت

تاجىك ، ۱۵۰/۱ فهرست دست نويس هاى شرقى در آكادمى علوم

تاجىكستان ، ۵۰۵/۲ فهرست نسخ خطى فارسى استبوى آثار خطى

تاجىكستان ، ۱۷۱/۱ گنج ذوالفشان ، ۵۲-۵۵ .

قياد يانى

امير حاجی سمرقندی

امير حاجی سمرقندی (a.mir.ha.ji-ye.sa.mar.qan.di)، سده يازدهم هجري، شاعر تاجيك. واصفی در بدايع الوقايع از او ياد کرده است. وی از شاعران نامی زمان خود بود و چند شعر از شاعران پيشين را جواب گفته است.

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۵۰؛ سخنوران سیقل روی زمین،

۰۸۷

قبادیانی

Амир Ҳочӣ Самарқандӣ

Амир Ҳочӣ Самарқандӣ, садаи ӯздаҳуми ҳичрӣ, шоири тоҷик. Восифӣ дар “Бадоеъ ул вақоеъ” аз ӯ ёд кардааст. Вай аз шоирони номии замони худ буд ва чанд шеър аз шоирони пешинро ҷавоб гуфтааст.

Манбаъ: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 150/1; Суханварони сайқали рӯи замин, 87.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 133.

یازدهم هجری، شاعر تاجیک. واصفی در بدایع الوقایع از او یاد کرده است. وی از شاعران نامی زمان خود بود و چند شعر از شاعران پیشین را جواب گفته است.

منابع: دائرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۵۰، سخنوران

میقل روی زمین، ۸۷.

قبادیانی

امیری بدخشانی

امیری بدخشانی (a.miri-ye.ba.dax.sa.ni)، ضیاءالدین یوسف، بدخشان حه ۸۹۶ق، شاعر و نویسنده دو زبانه تاجیک. در هرات در دربار شاهرخ تیموری (۸۰۷ - ۸۵۰) می زیست و قصایدی در مدح او و فرزندانش از جمله بایسنقر سروده است. چون درگذشت پیکرش را در ارهنگ بدخشان به خاک سپردند. در غزل پیرو کمال خجندی بود. مثنوی ده نامه، مناظره بنگ و باده و ابیاتی در قالب قصیده و مثنوی از او باقی است. تخصص او در شعر ترکی است. وی در اشعارش با زبانی ساده، تصویری از عشق و مسائل گوناگون فلسفی فراهم می آورد. نسخه ای از دیوانی که از آن شاعری به نام امیری است به شماره ۹۸۲۶ Or در کتابخانه موزه بریتانیا نگه داری می شود که احتمالاً متعلق به او است.

منابع: اوزبیک شاعر لری، ۱۰۹ - ۱۱۲؛ تاریخ نظم و نثر، ۳۰۳؛ تذکره الشعراء، ۳۳۲ - ۳۳۳؛ دایره المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۴۹؛ دایره المعارف شوروی تاجیک، ۱/۱۶۱؛ الذریعه، ۹/۹۸ - ۹۹؛ روز روشن، ۸۲؛ فهرست نسخه های خطی فارسی، ۳/۲۲۳۴؛ مجالس النفائس، ۱۸ - ۱۹، ۱۹۳؛ مخزن الغرائب، ۱/۱۵۲ - ۱۵۴.

قبادبانی

Амирии Бадахшонӣ

Амирии Бадахшонӣ, Зиёиддин Юсуф, Бадахшон 896 қ., шоир ва нависандаи дузабонаи тоҷик. Дар Ҳирот дар дарбори Шохрухи Темурӣ (807-850) мезист ва қасидаҳое дар мадҳи ӯ ва фарзандонаш, аз ҷумла Бойсанқар сурудааст. Чун даргузашт, пайкарашро дар Арҳанги Бадахшон

ба хок супориданд. Дар ғазал пайрави Камоли Хучандӣ буд. Маснавии “Даҳ нома”, мунозираи “Бангу бода” ва байтҳое дар қолаби қасида ва маснавӣ аз ӯ боқӣ аст. Тахассуси ӯ дар шеърӣ туркӣ аст. Вай дар ашъораш бо забоне сода, тасвире аз ишқу масоили гуногуни фалсафӣ фароҳам меоварад. Нусхае аз девоне, ки аз он шоире ба номи Амирӣ аст, ба шумораи 9826 аз дар китобхонаи Музеи Британия нигоҳдорӣ мешавад, ки эҳтимолан мутааллиқ ба ӯ аст.

Манбаъҳо: Ўзбек шоирлари, 109-112; Таърихи назму наср, 303;; Тазкират-ул-шуаро, 332-333; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/149; Энциклопедияи шуравии тоҷик, 1/161; Ал-Зареъа, 99-9/98; Рӯзи равшан, 82; Феҳристи нусхаҳои хаттии форсӣ, 3/2234; Маҷолис-ун-нафоис, 18 – 19, 193; Махзан-ул-ғароиб, 1/152-154.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 133-134.

امیری بدخشانی (a.mlri-ye.badaxšāni) ، ضیاءالدین یوسف ،
 - بدخشان - ۸۹۶ق ، شاعر و نویسنده دو زبانه تاجیک . در
 هرات در دربار شاهرخ تیموری (۸۰۷ - ۸۵۰ق) می زیست و
 قصایدی در مدح او و فرزندانش از جمله بایستقر سروده است .
 چون درگذشت پیکرش را در ارهنگ بدخشان به خاک سپردند .
 در غزل پیرو کمال خجندی بود . مثنوی ده نامه ، مناظره یشنگ و
 باده و ابیاتی در قالب قصیده و مثنوی از او باقی است . تخصص
 او در شعر ترکی است . وی در اشعارش با زبانی ساده ، تصویری

از عشق و مسائل گوناگون فلسفی فراهم می‌آورد. نسخه‌ای از دیوانی که از آن شاعری به نام امیری است به شماره 9826 در کتابخانه موزه بریتانیا نگهداری می‌شود که احتمالاً متعلق به او است.

منابع: اوزبیک شاعر (۱۰۹ - ۱۱۲) تاریخ نظم و نثر، ۱۳۰۳

تذکره الشعراء، ۳۳۲-۳۳۳، دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک،

۱۳۹/۱، دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۱۶۱/۱، الذریعه، ۹۸/۹.

۱۹۹ روز روشن، ۱۸۲ فهرست نسخه‌های خطی فارسی، ۲۲۳۲/۳ |

مجالس الثقات، ۱۸ - ۱۹، ۱۹۳، مخزن التراث، ۱۵۲/۱ - ۱۵۲.

فبادهانی

амини сمرқандӣ

амини сمرқандӣ (amini-ye.sa.mar.qan.di), سده دهم هجری، شاعر تاجیک. از زندگی وی آگاهی چندانی در دست نیست. به گفته مطربی صاحب طبع سلیم و ذهنی تیز بوده و در میان مردم اشعار شاعران دیگر را همراه با قصه هایی عجیب با لحنی گیرا می خوانده است. اmini قصیده ای در مدح سلیمان یکم عثمانی (۹۲۶ – ۹۷۴ق) سرود و سه هزار آقچه عثمانی پاداش گرفت و با این سرمایه به تجارت پرداخت. در پایان عمر به بلخ رفت و در آن دیار تخلص خود را به موجی بگردانید.

منابع: تذکرۃ الشعراء مطربی، در صفحات فراوان؛ دائرة المعارف ادبیات و

صنعت تاجیک، ۱/۱۴۶؛ الذریعه، ۹/۱۰۵؛ سخنوران صیقل روی زمین، ۹۰ – ۹۱؛ مجالس النفائس، ۴۰۶ – ۴۰۷؛ نسخه زیبای جهانگیر، ۲۰۶ – ۲۰۷.

қبادиани

Аминии Самарқандӣ

Аминии Самарқандӣ, садаи даҳуми хиҷрӣ, шоири тоҷик. Аз зиндагии вай огоҳии чандоне дар даст нест. Ба гуфтаи Мутрибӣ соҳиби табъи салим ва зеҳни тез буда ва дар миёни мардум ашъори шоирони дигарро ҳамроҳ бо қиссаҳои ҷаиб бо лаҳни гиро меҳондааст. Аминӣ қасидае дар мадҳи Сулаймони якуми усмонӣ (926-974 қ.) суруд ва се ҳазор оқчаи усмонӣ подош гирифт ва бо ин сармоя ба тичорат пардохт. Дар поёни умр ба Балх рафт ва дар он диёр таҳаллуси худро ба Мавҷӣ бигардонид.

Манбаъҳо: “Тазкират-уш-шуаро”-и Мутрибӣ, дар саҳифаҳои фаровон; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/146; Ал-Зареъа, 9/105; Суханварони сайқали рӯи замин, 90-91; Маҷолис-ун-нафоис, 406–407; нусхаи зебои Ҷаҳонгир, 206-207.

Қубодиёнӣ

*Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 135.*

امینی سمرقندی (a.mi.ni-ye.samar.qan.di)، سده دهم هجری،
 شاعر تاجیک. از زندگی وی آگاهی چندانی در دست نیست. به
 گفته مطربی صاحب طبع سلیم و ذهنی تیز بوده و در میان مردم
 اشعار شاعران دیگر را همراه با قصه‌هایی عجیب با لحنی گیرا
 می‌خوانده است. امینی قصیده‌ای در مدح سلیمان یکم عثمانی
 (۹۲۶-۹۷۴ ق) سرود و سه هزار آقچه عثمانی پادشاه گرفت و
 با این سرمایه به تجارت پرداخت. در پایان عمر به بلخ رفت و
 در آن دیار تخلص خود را به موجی بگردانید.

منابع: تذکره الشعراء مطربی، در صفحات فراوان، دایرة المعارف

ادبیات و صنعت تاجیک، ۱۳۶/۱، الذریعه، ۱۰۵/۹، سخنوران

صیقل روی زمین، ۹۰-۹۱، مجالس الفغان، ۳۰۶-۲۰۷، نسخه

زیای جهانگیر، ۲۰۶-۲۰۷.

قبادیانی

انساب السلاطين و تواریخ الخواکین

انساب السلاطين و تواریخ الخواکین (an.sa.bos.su.la.tin.va)
کتابی در تاریخ فرغانه از سده نهم هجری تا تصرف آن
به دست ارتش روسیه در ۱۲۹۳ / ۱۸۷۶م، تألیف میرزا عالم فرزند داملا میرزا
رحیم تاشکندی. نسخه دست نویس این کتاب به خط مؤلف به شماره ۱/۱۳۱۴
(آپ - ۱۷۹پ) در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم ازبکستان نگه داری
می شود.

منابع: فهرست دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان، ۱/۹۰ - ۹۱؛
میراث اسلامی ایران، ۱/۵۴۹.

قبادیانی

“Ансоб ус-салотин ва таворих ул-хавоқин”

“Ансоб ус-салотин ва таворих ал-хавоқин”, китобе дар таърихи
Фарғона аз садаи нӯхуми ҳиҷрӣ то тасарруфи он ба дасти артиши Русия дар
1293/1876, таълифи Мирзо Олим, фарзанди домолло Мирзо Раҳими
Тошкандӣ. Нусхаи дастанвиси ин китоб ба хати муаллиф ба шумораи 1314/1
(АП-179П) дар Пажӯҳишгоҳи шарқшиносии Фарҳангистони улуми
Ўзбекистон нигоҳдорӣ мешавад.

Манбаъ: Феҳристи дастанвисҳои шарқии Фарҳангистони улуми
Ўзбекистон, 91-90/1; Мероси исломии Эрон, 549/1.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 139.

منابع: فهرست دست‌نویس‌های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان،
۹۰/۱ - ۹۱، میراث اسلامی ایران، ۵۳۹/۱.

فادایانی

انساب السلاطین و تواریخ الخواقین (anas.s. bossalâ.tin.va. ta.vâ.r. xolxa.vâ.qin) کتابی در تاریخ فرغانه از سده نهم
هجری تا تصرف آن به دست ارتش روسیه در ۱۲۹۳ ق /
۱۸۷۶ م، تألیف میرزا عالم فرزند داملا میرزا رحیم تاشکندی.
نسخه دست‌نویس این کتاب به خط مؤلف به شماره ۱۳۱۲/۱
(۱۷۹ پ) در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم
ازبکستان نگهداری می‌شود.

اوتوگراف

اوتوگراف (a.to.ge.rif)، واژه ای در زبان اروپایی (autograph) به معنی امضا و دست نویس، اما در اصطلاح زبان فارسی تاجیکی در دو معنی به کار می رود: یکی به معنی یاد و خاطره ای است که مؤلف برای زنده نگه داشتن آن در گوشه ای از کتابی که خود نوشته، یادداشت میکند و دیگر متنی است که دست نوشته خود مؤلف باشد. دست نوشته های مؤلفان همیشه موثق ترین و معتمدترین اسناد درباره نوشته های آنها است و هرگاه درباره درستی مطالب چاپ شده آنها میان پژوهندگان اختلاف رود، به او توگراف که همان دست نویس اصلی مؤلف است، رجوع میکنند. از این روی، این دست نوشته ها را در جایی که در دسترس همگان باشد، مانند موزه ها و کتابخانه ها، نگه می دارند. مثلاً دست نوشته های صدرالدین عینی در موزه ای که از خانه او ساخته اند و دست نوشته های تورسون زاده نیز در خانه او که به موزه مبدل شده، نگهداری می شود.

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۴۸؛ فرهنگ اصطلاحات ادبیات

شناسی ۷.

قبادیانی

Автограф

Автограф, вожае дар забони аврупой ба маънии имзо ва дастнавис, аммо дар истилоҳи забони форсии тоҷикӣ дар ду маънӣ ба қор меравад: яке ба маънии ёду хотираест, ки муаллиф барои зинда ниғаҳ доштани он дар ғӯшае аз китобе, ки худ навишта, ёддошт мекунад ва дигар матнест, ки дастнавиштаи ҳуди муаллиф бошад. Дастнавиштаҳои муаллифон ҳамеша муваззақтарин ва муътамадтарин аснод дар бораи навиштаҳои онҳо аст ва

ҳар гоҳ дар бораи дурустии матолиби чопшудаи онҳо миёни пажухандагон ихтилоф равад, ба автограф, ки ҳамон дастнависи аслии муаллиф аст, ручуъ мекунанд. Аз ин рӯ, ин дастнавиштаҳоро дар ҷое ки дар дастраси ҳамагон бошад, монанди музейҳо ва китобхонаҳо, ниғаҳ медоранд. Масалан, дастнавиштаҳои Садриддин Айнӣ дар музейе, ки аз хонаи ӯ сохтаанд ва дастнавиштаҳои М. Турсунзода низ дар хонаи ӯ, ки ба музей мубаддал шуда, ниғаҳдорӣ мешавад.

Манбаъ: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/48; Фарҳанги истилоҳоти адабиётшиносӣ 7.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 144.

اوتوگراف (o.to.ge.raḡ) ، واژه‌ای در زبان اروپایی (autograph) به معنی امضا و دست‌نویس ، اما در اصطلاح زبان فارسی تاجیکی در دو معنی به کار می‌رود : یکی به معنی یاد و خاطره‌ای است که مؤلف برای زنده نگه‌داشتن آن در گوشه‌ای از کتابی که خود نوشته ، یادداشت می‌کند و دیگر متنی است که دست‌نوشته خود مؤلف باشد . دست‌نوشته‌های مؤلفان همیشه موثق‌ترین و معتدترین اسناد درباره نوشته‌های آن‌ها است و هرگاه درباره درستی مطالب چاپ شده آن‌ها میان پژوهندگان اختلاف رود ، به اوتوگراف که همان دست‌نویس اصلی مؤلف است ، رجوع می‌کنند . از این روی ، این دست‌نوشته‌ها را در جایی که در دسترس همگان باشد ، مانند موزه‌ها و کتابخانه‌ها ، نگه می‌دارند . مثلاً دست‌نوشته‌های صدرالدین عینی در موزه‌ای که از خانه او ساخته‌اند و دست‌نوشته‌های تورسون‌زاده نیز در خانه او که به موزه مبدل شده ، نگه‌داری می‌شود .

منابع : دایرةالمعارف ادبیات و صنعت ، تاجیک ، ۴۸/۱ : فرهنگ

اصطلاحات ادبیات‌شناسی ۷ .

فہادیانی

۱۳۴۵

اوجی بخارایی

اوجی بخارایی (ow.ji-ye.bo.xa.rai)، ۱۰۱۳ ق ، شاعر تاجیک. در بخارا زاده شد و در همان جا از نثاری بخارایی دانش آموخت. از روی تنگدستی به بلخ کوچید . مطربی سمرقندی شعر وی را ستوده است. نمونه هایی از شعرهای اوجی در تذکره ها و بیاضها مانده است . اوجی نخست سمنی تخلص میکرد.

منابع: تذکره الشعراء مطربی ، ۲۰۷ - ۲۰۸ ؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۵۱؛ نسخه زیبای جهانگیر، ۲۰۶.

قبادیانی

Авҷии Бухорӣ

Авҷии Бухорӣ, 1013 қ., шоири тоҷик. Дар Бухоро зода шуд ва дар ҳамон ҷо аз Нисории Бухорӣ дониш омӯхт. Аз рӯи тангдастӣ ба Балх кӯчид. Муғрибии Самарқандӣ сӯтудааст. Намунаҳое аз шеърҳои Авҷӣ дар таъкираҳо ва баёзҳо мондааст. Авҷӣ нахуст Суманӣ тахаллус мекард.

Манбаъҳо: Таъкират-уш-шуарои Муғрибӣ, 207-208; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/51; Нусхаи зебои Ҷаҳонгир 206.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Тоҳрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 145.

اوجی بخارایی (ow.ji-ye.baxqar.ir)، ز ۱۳۰۱ ق، شاعر تاجیک .
 در بخارا زاده شد و در همان جا از نثاری بخارایی دانش آموخت .
 از روی تنگدستی به بلخ کوچید . مطربی سمرقندی شعری را
 ستوده است . نمونه‌هایی از شعرهای اوجی در تذکرها و
 بیاض‌ها مانده است . اوجی نخست سمنی تخلص می‌کرد .
 منابع : تذکرة الشعراء مطربی ، ۲۰۷ - ۲۰۸ ؛ دایرة المعارف ادبیات و
 صنعت تاجیک ، ۱/۱۵۱ نسخه زیای جهانگیر ، ۲۰۶ .

قبادیانی

www.ji-ye.baxqar.ir

اوراق

أوراق (ow.raq)، عنوانی رسمی در بخارا در روزگار دولت منغیتیان بخارا (۱۱۷۰ – ۱۳۲۹ق) است. این عنوان به تواناترین و بانفوذترین دانشمند داده می شد. هر که این عنوان را داشت، به دربار آمد و شد میکرد و امیر درباره علم و ادب با او رای می زد. احمد مخدوم دانش از اوراق بود.

قبادیانی

Авроқ

Авроқ, унвоне расмӣ дар Бухоро дар рӯзгори давлати манғитиёни Бухоро (1170-1329) аст. Ин унвон ба тавонотарин ва бонуфузтарин донишманд дода мешуд. Ҳар кӣ ин унвонро дошт, ба дарбор омаду шуд мекард ва амир дар бораи илму адаб бо ӯ раъй мезад. Аҳмад Маҳдуми Дониш аз Авроқ буд.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 146.

اوراق (ow.rāq) ، عنوانی رسمی در بخارا در روزگار دولت
منفیتیان بخارا (۱۱۷۰ - ۱۳۲۹ ق) است . این عنوان به
تواناترین و بانفوذترین دانشمندان داده می شد . هر که این عنوان را
داشت ، به دربار آمد و شد می کرد و امیر درباره علم و ادب با او
رای می زد . احمد مخدوم دانش از اوراق بود .

قبادیانی

ایوبزاد (ayyub,zad) ، سلیم، روستای هدیشهر از شهرستان مسجا در وادی زرافشان ۱۹۶۰م - ، روزنامه نگار تاجیکستانی. در ۱۹۸۳م رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی دانشگاه دولتی تاجیکستان را به پایان برد و در روزنامه‌های جوانان تاجیکستان ، چراغ روز، هفته نامه ادبیات و صنعت سرگرم کار شد. چندی مترجم سربازان روس در افغانستان بود. بعدها به فاش کردن خرابی هایی پرداخت که ارتش شوروی در افغانستان بالا آورده بود. در مقاله هایی که در روزنامه چراغ روز به چاپ می رساند، فساد مالی، اخلاقی و دیگر کاستی های جامعه را نکوهش می کرد. شماری از داستانهایش در روزنامه های یاد شده ، ماهنامه صدای شرق و چندین جنگ ادبی به چاپ رسیده است . ایوبزاد در ۱۹۸۸م به عضویت کانون روزنامه نگاران اتحاد جماهیر شوروی درآمد. وی در رادیوی اروپای آزاد به کار سرگرم است. از آثارش: حماسه پیکان (دوشنبه ، ۱۹۸۸م)؛ دروازه های کابل (۱۹۹۲م).

منابع: حماسه پیکان، سرسخن؛ نونهالان باغ ادبیات، ۸۷.

Аюбзод Салим

Аюбзод, Салим, рустои Ҳадишаҳр аз шаҳристонҳои Масчо дар водии Зарафшон, 1960 - ..., рӯзманигори тоҷикистонӣ. Дар 1983 риштаи забону адабиёти форсии тоҷикии Донишгоҳи давлатии Тоҷикистонро ба поён бурд ва дар рӯзномаҳои “Ҷавонони Тоҷикистон”, “Ҷароғи рӯз”, ҳафтаномаи “Адабиёт ва санъат” саргарми кор шуд. Чанде мутарҷими сарбозони рус дар Афғонистон буд. Баъдҳо ба ғош кардани харобихое пардохт, ки артиши

шӯравӣ дар Афғонистон боло оварда буд. Дар мақолаҳое, ки дар рӯномаи “Чароғи рӯз” ба чоп мерасонд, ғасоди молӣ, ахлоқӣ ва игар кистҳои ҷомеаро накуҳиш мекард. Шуморе аз дostonҳояш дар рӯзномашҳои ёдшуда, моҳномаи “Садои Шарқ” ва чанди ҷунги адабӣ ба чоп расидааст. Аюбзод дар 1988 ба узвияти Иттифоқи рӯзноманигорони Иттифоқи Советӣ даромад. Вай дар радиои Аврупои озод ба кор саргарм аст. Аз осорах “Ҳамосаи пайкон” (1988); “Дарвозаҳои Кобул” (1992).

Манбаъҳо: Ҳамосаи пайкон, сарсухан; Навниҳолони боғи адабиёт, 87.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди ислomӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 155.

ایوبزاد (ay.yub.zad) ، سلیم ، روستای هدیشهر از شهرستان مسچا در وادی زرافشان ۱۹۶۰م - ، نویسنده و روزنامه‌نگار تاجیکستانی . در ۱۹۸۳م رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی دانشگاه دولتی تاجیکستان را به پایان برد و در روزنامه‌های جوانان تاجیکستان ، چراغ روز ، هفته‌نامه ادبیات و صنعت سرگرم کار شد . چندی مترجم سریازن روس در افغانستان بود . بعدها به فاش کردن خرابی‌هایی پرداخت که ارتش شوروی در افغانستان بالا آورده بود . در مقاله‌هایی که در روزنامه چراغ روز به چاپ می‌رساند ، فساد مالی ، اخلاقی و دیگر کاستی‌های جامعه را نکوهش می‌کرد . شماری از داستان‌هایش در روزنامه‌های یاد شده ، ماهنامه صدای شرق و چندین جنگ ادبی به چاپ رسیده است . ایوبزاد در ۱۹۸۸م به عضویت کانون روزنامه‌نگاران اتحاد جماهیر شوروی درآمد . وی در رادیوی اروپای آزاد به کار سرگرم است . از آثارش : حماسه پیکان (دوشنبه ، ۱۹۸۸م) ؛ دروازه‌های کابل (۱۹۹۲م) .

منابع : حماسه پیکان ، سرسخت ؛ نونهالان باغ ادبیات ، ۸۷ .

قیادبانی

ايوبى

ايوبى (ayyubi)، صفر محمد، كولا ب (در خستلان) ۱۹۴۵م - ، شاعر تاجيكستانى، در ۱۹۷۶م دانشگاه آموزگارى كولا ب به نام رودكى را به پايان برد . پس از آن خبرنگار روزنامه راه لنين شد. نخستين اشعارش در سالهاى نخست دهه هفتاد به چاپ رسيده است. چند كتاب شعر به نامهاى گل گندم (۱۹۸۱م)، راه سفر (۱۹۸۳م) و شاخه برق (۱۹۸۶م) به چاپ رسانده است . منظومههايى به نامهاى گندم سراجى (۱۹۸۳م) و خاك تشنه (۱۹۸۶م) سروده است. ايوبى اشعار چندي از نيكولاى دوريزو، روبرت روژدستونسكى، ماكسيم گيتويوف، ميرتيمور و ديگران را از روسى به فارسى تاجيكى ترجمه كرده است. وي در ۱۹۸۶م به عضويت اتحاديّه نويسندگان شوروى درآمد.

منبع: دایره المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۱۰ - ۲۱۱.

قباديانی

Аюбӣ

Аюбӣ, Сафармуҳаммад, Кӯлоб (Хатлон) 1945 - ..., шоири тоҷикистонӣ, дар 1976 Донишгоҳи омӯзгории Кӯлоб ба номи Рӯдакиро ба поён бурд. Пас аз он хабарнигори рӯзномаи “Роҳи Ленин” шуд. Нахустин ашъораш дар солҳои нахусти даҳаи ҳафтод ба чоп расидааст. Чанд китоби шеър ба номҳои “Ғули гандум” (1981), “Роҳи сафар” (1983) ва “Шоҳаи барқ” (1986) ба чоп расондааст. Манзумаҳои ба номҳои “Гандуми сирочӣ” (1983), ва “Ҳоки ташна” (1986) сурудааст. Аюбӣ ашъори чанде аз Николай Доризо, Роберт Рождественский, Максим Геттуев, Миртемур ва дигаронро аз русӣ ба форсии тоҷикӣ тарҷума кардааст. Вай дар 1986 ба узвияти Иттифоқи нависандагони Советӣ даромад.

Манбаъ: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/210-211;

Қубодиёнӣ

*Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 115.*

ایوبی (ay.yu.bi)، صفر محمد، کولاب (در ختلان) ۱۹۴۵م -
 ، شاعر تاجیکستانی، در ۱۹۷۶م دانشگاه آموزگاری
 کولاب به نام رودکی را به پایان برد. پس از آن خبرنگار روزنامه
 راه لنین شد. نخستین اشعارش در سال‌های نخست دهه هفتاد
 به چاپ رسیده است. چند کتاب شعر به نام‌های گل گندم
 (۱۹۸۱م)، راه سفر (۱۹۸۳م) و شاخه برق (۱۹۸۶م) به چاپ
 رسانده است. منظومه‌هایی به نام‌های گندم سراجی (۱۹۸۳م)
 و خاک تشنه (۱۹۸۶م) سروده است. ایوبی اشعار چندی از
 نیکولای دوریزو، روبرت روزدستونسکی، ماکسیم گتویوف،
 میرنیمور و دیگران را از روسی به فارسی تاجیکی ترجمه کرده
 است. وی در ۱۹۸۶م به عضویت اتحادیه نویسندگان شوروی
 درآمد.

منبع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/ ۲۱۰-۲۱۱.

قبادیانی

ба امر وجدان

ба امر وجدان (baamr-e.vej.dan)، قصه ای از روزگار صدرالدین عینی، نوشته رحیم هاشم و رادی فیش. نویسندگان در این کتاب به بررسی رویدادهای سیاسی و اجتماعی روزگار عینی - می پردازند. با امر وجدان در ۱۹۷۸م به زبان روسی در دوشنبه و در ۱۹۷۹م به فارسی تاجیکی به چاپ رسیده است.

منابع: ادیبان تاجیکستان، ۴۸۷؛ با امر وجدان، سرسخن؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۹۵، دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۶/۲۲۸.

قبادیانی

“Бо амри вичдон”

“Бо амри вичдон”، қиссае аз рӯзгори Садриддин Айнӣ, навиштаи Раҳим Ҳошим ва Роди Фиш. Нависандагон дар ин китоб ба баррасии рӯйдодҳои сиёсӣ ва иҷтимоии рӯзгори Айнӣ мепардозанд.

“Бо амри вичдон” дар 1978 ба забони русӣ дар Душанбе ва дар 1979 ба форсии тоҷикӣ ба чоп расидааст.

Манбаъҳо: Адибони Тоҷикистон, 487; “Бо амри вичдон”, Сарсухан; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/95; Энциклопедияи шӯравии тоҷик, 6/228.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 157.

با امر وجدان (*ba'amar-e-vedān*) ، قصه‌ای از روزگار صدرالدین عینی ، نوشته رحیم‌هاشم و رادی فیش . نویسندگان در این کتاب به بررسی رویدادهای سیاسی و اجتماعی روزگار عینی می‌پردازند . با امر وجدان در ۱۹۷۸م به زبان روسی در دوشنبه و در ۱۹۷۹م به فارسی تاجیکی به چاپ رسیده است .

منابع : ادیبان تاجیکستان ، ۲۸۷ ، با امر وجدان ، سرسخت ۱
دایرةالمعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۹۵/۱ ، دایرةالمعارف
شوروی تاجیک ، ۲۲۸/۶ .

قیادیانی

بابایونس

بابایونس (ba.ba.yu.nes)، خدای دادزاده، روستای کاسه تراش در ولایت ختلان ۱۸۷۰م - روستای چلچله (در همان ناحیه) ۱۹۴۵م، شاعر تاجیکستانی. وی به مدرسه نرفت. سرودن شعر را از میرزا قربان شاعر مردمی آموخت. از دست حکمران بلجوان گریخت و چندی در خجند، فرغانه، خوقند، تاشکند و سمرقند به سر برد. در ۱۹۱۶م برای مردکاری (کار اجباری در پشت جبهه) به روسیه فرستاده شد و در ۱۹۱۹م به زادگاهش بازگشت و به کشاورزی پرداخت و شعر هم می سرود. او اشعار عامیانه بسیاری سرود که در مطبوعات به نشر می رسید. بابایونس در برخوانی حماسه مردمی کوراوغلی چیره دست بود و آن را به بیست و پنج شاعر دیگر آموخت که صادق رازق، حق نظر کبود و قربان علی رجب از آنانند. از اشعار عامیانه او شعر و داستانها (۱۹۴۱م)، بهادران میدان جنگ میهنی (۱۹۴۳م)، محبت خلق (۱۹۵۱م) و سرودهای حافظ (۱۹۶۷م) را می توان یاد کرد. وی در ۱۹۴۱م به عضویت کانون نویسندگان شوروی درآمد.

منابع: ادیبان تاجیکستان، ۱۱۰-۱۱۳؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۸۴؛ دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۸/۳۴ - ۳۵؛ سخنوران دیار واسع، ۳۰ -

- ۳۲

قبادیانی

Бобоюнус

Бобоюнус, Худои Додзода, рустои Косатарош дар вилояти Хатлон 1870 – рустои Чилчила 1945, шоири тоҷикистонӣ. Вай ба мадраса нарафт. Сурудани шеърро аз Мирзо Қурбон шоири мардумӣ омӯхт. аз дасти ҳукмрони Балҷувон гурехт ва чанде дар Хучанд, Фарғона, Хуканд, Тошканд ва Самарқанд басар бурд. Дар 1916 барои мардикорӣ ба Русия фиристода шуд ва дар 1919 ба зодгоҳаш бозгашт ва ба кишоварзӣ пардохт ва шеър ҳам месуруд. Вай ашъри омиёнаи бисёре суруд, ки дар матбуот ба нашр мерасид. Бобоюнус дар бархонии ҳамосаи мардумии Гуруғлӣ чирадаст буд ва онро ба бисту панҷ шоири дигар омӯхт, ки Содик Розик, Ҳақназар Кабуд ва Қурбоналӣ Рачаб аз ононанд. Аз ашъори омиёнаи ӯ шеърҳои дostonҳо (1941), Баҳодурони майдони ҷанги меҳанӣ (1943), Муҳаббати халқ (1951) ва сурудҳои Ҳофиз (1967)-ро метавон ёд кард. Вай дар 1941 ба узвияти Иттифоқи нависандагонии шӯравӣ даромад.

Манбаъҳо: Адибони Тоҷикистон, 110-113; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/284; Энциклопедияи шӯравии тоҷик, 8/34-35; Суханварони диёри Восеъ, 30-32.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 158.

بابایونس (ba.ba.yu.nes) ، خدای دادزاده ، روستای کاسه تراش در ولایت ختلان ۱۸۷۰م - روستای چلچله (در همان ناحیه) ۱۹۴۵م ، شاعر تاجیکستانی . وی به مدرسه نرفت . سرودن شعر را از میرزا قربان شاعر مردمی آموخت . از دست حکمران بلجوان گریخت و چندی در خجند ، فرغانه ، خوقند ، تاشکند و سمرقند به سر برد . در ۱۹۱۶م برای مزدکاری (کار اجباری در پشت جبهه) به روسیه فرستاده شد و در ۱۹۱۹م به زادگاهش بازگشت و به کشاورزی پرداخت و شعر هم می سرود . او اشعار عامیانه بسیاری سرود که در مطبوعات به نشر می رسید . بابایونس در برخوانی حماسه مردمی کورادغلی چیره دست بود و آنها به بیست و پنج شاعر دیگر آموخت که صادق رازق ، حق نظر کیود و قربان علی رجب از آنانند . از اشعار عامیانه او شعر و داستانها (۱۹۴۱م) ، بهادران میدان جنگ میهنی (۱۹۴۳م) ، محبت خلق (۱۹۵۱م) و سرودهای حافظ (۱۹۶۷م) را می توان یاد کرد . وی در ۱۹۴۱م به عضویت کانون نویسندگان شوروی درآمد .

منابع : ادیان تاجیکستان ، ۱۱۰ - ۱۱۳ دایرة المعارف ادبیات و

صفت تاجیک ، ۱/۲۸۲ دایرة المعارف شوروی تاجیک ، ۳۲/۸ -

۳۵ سخنوران دیار واسع ، ۳۰ - ۳۲ .

فیادپاتی

باقی کاسانی

باقی کاسانی (ba.qi-ye.ka.sa.ni)، امیر، سده دهم هجری، شاعر تاجیک. از سادات کاسان فرارود (ماوراءالنهر) بود. از زندگی وی آگاهی چندانی در دست نیست؛ جز آن که غزل را نیکو می سرود و قصیده ای به پیروی از قصیده کاتبی با ردیف گل سروده است. اشعاری از وی در تذکرهها باقی مانده است.

منابع: تاریخ نظم و نثر، ۱/۶۳۸؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۱۴۷؛ ریاض العارفین، ۱/۱۰۳؛ مذكر احباب، ۴۸۳ –

قبادیانی

Боқии Косонӣ

Боқии Косонӣ, Амир, садаи даҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Дар Содоти Косон (Мовароуннаҳр) буд. Аз зиндагии вай огоҳии чандоне дар даст нест; ҷуз он ки ғазалро некӯ месурӯд ва қасидае ба пайравӣ аз қасидаи Котибӣ бо радифи гул сурудааст. Ашоре аз вай дар тазкираҳо боқӣ мондааст.

Манбаъҳо: Таърихи назму наср, 1/638; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/147; Риёз-ул-орифин, 1/103; Музаққар Аҳбоб, 483.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 163.

باقی کاسانی (bā.qi-ye.kā.sā.nī) ، امیر ، سدهٔ دهم هجری ، شاعر
 تاجیک . از سادات کاسان فرارود (ماوراءالنهر) بود . از زندگی
 وی آگاهی چندانی در دست نیست ؛ جز آنکه غزل را نیکو
 می‌سرود و قصیده‌ای به پیروی از قصیدهٔ کاتبی با ردیف گل
 سروده است . اشعاری از وی در تذکرها باقی مانده است .

منابع . تاریخ نظم و نثر ، ۱/۱۶۳۸ دایرة المعارف ادبیات و صنعت

تاجیک ، ۱/۱۲۷ ریاض العارفین ، ۱/۱۰۳ ، مذكر احباب ، ۲۸۳ .

. ۲۸۲

قبادیانی

باهری

باهری (ba.he.ri)، ناظر جان، کان بادام ۱۹۴۰م -، شاعر تاجیکستانی - در ۱۹۶۴م رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی را در دانشگاه دولتی تاجیکستان به پایان رساند و به روزنامه نگاری پرداخت و بعدها رئیس بنیاد روزنامه نگاران تاجیکستان شد اشعار و آچرکهای وی در نشریات تاجیکستان منتشر شده است. از آثارش: کتابهای شعر اندیشه ها (۱۹۷۵م)؛ تلاش (۱۹۹۰م)؛ آچرک دانش طلب و بزرگی آموز (۱۹۸۸م).

قبادیانی

Боҳирӣ

Боҳирӣ, Нозирҷон, Конибодом 1940 - , шоири тоҷикистонӣ. Дар 1964 риштаи забону адабиёти форсии тоҷикиро дар Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон ба поён расонд ва ба рӯзманигорӣ пардохт ва баъдҳо Райиси Бунёди рӯзманигорони Тоҷикистон шуд. Ашъор ва очеркҳои вай дар нашриёти Тоҷикистон мунташир шудааст. Аз осораш: китобҳои шеърӣ “Андешаҳо” (1975); “Талош” (1990); очерки “Дониш талабу бузургӣ омӯз” (1988).

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 167.

باهری (bā.he.ri)، ناظر جان، کان بادم ۱۹۴۰م - ، شاعر
تاجیکستانی. در ۱۹۶۴م رشته زبان و ادبیات فارسی تاجیکی را
در دانشگاه دولتی تاجیکستان به پایان رساند و به روزنامه‌نگاری
پرداخت و بعدها رئیس بنیاد روزنامه‌نگاران تاجیکستان شد.
اشعار و آچرک‌های وی در نشریات تاجیکستان منتشر شده
است. از آثارش: کتاب‌های شعر اندیشه‌ها (۱۹۷۵م) ۱ تلاش
(۱۹۹۰م) ۲ آچرک دانش طلب و بزرگی آموز (۱۹۸۸م).

قبادیانی

بدري سمرقندی

بدري سمرقندی (bad.ri-ye.sa.mar.qan.di)، امير پولاد خواجه فرزند ديوانه خواجه، سده دهم هجري، شاعر تاجيك. در سمرقند به كسب كمال پرداخت. در علوم متداول زمان خود دست داشت. در ۱۰۱۴ق حاكم يكي از نواحى NSF بود. در سرودن غزل و رباعى توانابود. ابيات پراكنده اى از اشعارش در تذكره ها و بياض ها به جا مانده است.

منابع: تذكره الشعراى مطربى، ۲۴۱؛ دايرة المعارف ادبيات و صنعت تاجيك، ۱/۲۲۸؛ نسخه زيباى جهانگير، ۲۱۵.

قبادياني

Бадрии Самарқандӣ

Бадрии Самарқандӣ, Амир Пӯлодхоча фарзанди Девонахоча, садаи даҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Дар Самарқанд ба касби камол пардохт. Дар улуми мутадовили замони худ даст дошт. Дар 1014 қ. ҳокими яке аз навоҳии Насаф буд. Дар сурудани ғазал ва рубоӣ тавоно буд. Абёти парокандае аз ашъораш дар тазкираҳо ва баёзҳо баҳо мондааст.

Манбаъҳо: “Тазкират-уш-шуаро”-и Мутрибӣ, 241; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/228; Нусхаи зебои Ҷаҳонгир, 215.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 185.

بدری سمرقندی (badri-yeseamar.qandi) ، امیر پولاد خواجه
فرزند دیوانه خواجه ، سدهٔ دهم هجری ، شاعر تاجیک . در
سمرقند به کسب کمال پرداخت . در علوم متداول زمان خود
دست داشت . در ۱۰۱۴ق حاکم یکی از نواحی NSF بود . در
سرودن غزل و رباعی توانا بود . ابیات پراکنده‌ای از اشعارش در
تذکره‌ها و بیاض‌ها به جا مانده است .

منابع : تذکره الشعراء مطری ، ۱۲۲۱ دایرة المعارف ادبیات و صنعت
تاجیک ، ۲۲۸/۱ : نسخهٔ زیبای جهانگیر ، ۲۱۵ .

قبادیانی

برگ سبز

برگ سبز (barg-e-sabz)، کتابی در شرح حال و نمونه اشعار بیست بانوی شاعر تاجیکستانی، تألیف وهاب آدینه. سرسخن آن به قلم گلرخسار صفی اوا است. شاعرانی که زندگینامه آنها در کتاب آمده، راضیه آزاد، گلچهره سلیمانی، موجوده خجندی، آزاد امین زاده، گلرخسار صفی اوا، حدیثه، زلفیه، ناری نسا خجندی، ستاره، شهریه، گلبهار، فرزانه، رفاعت، بحرالنسا، مهرانسا، خاصیت، ماهتاب، صنوبر، نازک و محبوبه نعمت اوا هستند. برگ سبز در ۱۹۸۷م به همت انتشارات ادیب در دوشنبه به نشر رسیده است.

منبع: برگ سبز، دوشنبه، انتشارات ادیب، ۱۹۸۷م.

قبادیانی

“Барги сабз”

“Барги сабз” китобе дар шарҳи ҳол ва намунаи ашъори бист бонуи шоири тоҷикистонӣ, таълифи Ваҳҳоб Одина. Сарсухани он ба қалами Гулрухсор Сафиева аст. Шоироне, ки зиндагиномаи онҳо дар китоб омада, Розия Озод, Гулчеҳра Сулаймонӣ, Мавҷудаи Хучандӣ, Озод Аминзода, Гулрухсор Сафиева, Ҳадиса, Зулфия, Нориниссои Хучандӣ, Ситора, Шаҳрия, Гулбаҳор, Фарзона, Рафоат, Баҳриниссо, Меҳриниссо, Хосият, Моҳтоб, Санавбар, Нозук ва Маҳбуба Неъматова ҳастанд. “Барги сабз” дар 1987 ба ҳиммати интишороти “Адиб” дар Душанбе ба нашр расидааст.

Манбаъ: Барги сабз. Душанбе, интишороти “Адиб”, 1987.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 186.

برگ سبز (barg-esabz)، کتابی در شرح حال و نمونه اشعار
 بیست بانوی شاعر تاجیکستانی، تألیف، وهاب آدینه، سرمسخن
 آن به قلم گلرخسار صفی‌اوا است. شاعرانی که زندگینامه آنها
 در کتاب آمده، راضیه آزاد، گلچهره سلیمانی، موجوده
 خجندی، آزاد امین‌زاده، گلرخسار صفی‌اوا، حدیثه، زلفیه،
 ناری نسا خجندی، سناره، شهریه، گلبهار، فرزانه، رفاعت،
 بهرائنسا، مهرانسا، خاصیت، ماهتاب، صوبور، نازک و
 محبوبه نعمت‌اوا هستند. برگ سبز در ۱۹۸۷م به همت
 انتشارات ادیب در دوشنبه به نشر رسیده است.
 منبع: برگ سبز، دوشنبه، انتشارات ادیب، ۱۹۸۷م.

قبادیانی

бصیری سمرقندی

бصیری سمرقندی (ha.si.ri-ye.sa.mar.qan.di)، نورالدین، سدهٔ دهم هجری، شاعر تاجیک. نیای مادری مطربی سمرقندی است. به گفته مطربی، بصیری نابینا بوده و با وجود این، در حوزه ادبی سمرقند شاعری سرشناس بود. وی در هنگام خواب شعر می سروده و فرزندانش اشعار او را می نوشته اند. نمونه هایی از اشعارش در تذکره ها به یادگار مانده است.

منابع: خاطرات مطربی سمرقندی، زیر «بصیری»؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۴۴؛ روز روشن، ۱۱۳؛ سخنوران صیقل روی زمین، ۶۲؛ مخزن الغرائب، ۱/۳۰۵ - ۳۰۶.

قبادیانی

Басирии Самарқандӣ

Басирии Самарқандӣ, Нуриддин, садаи даҳуми ҳичрӣ, шоири тоҷик. Ниёи модарии Мутрибии Самарқандӣ аст. Ба гуфтаи Мутрибӣ, Басирӣ нобино буда ва бо вучуди ин, дар ҳавзаи адабии Самарқанд шоире саршинос буд. Вай дар ҳангоми ҳаҷ шеър месуруда ва фарзандонаш ашъори ӯро менавиштаанд. Намунаҳое аз ашъораш дар тазкираҳо ба ёдгору мондааст.

Манбаъҳо: Хотироти Мутрибии Самарқандӣ, зери “Басирӣ”; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/244; Рӯзи равшан, 113; Суханварони сайқали рӯи замин, 62; Махзан-ул-ғароиб, 1/305-306.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Тоҷрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 192-193.

بصیری سمرقندی (ba.sl.rl-ye.sar.mar.qan.di) ، نورالدین ، سدهٔ دهم هجری ، شاعر تاجیک . نیای مادری مطربی سمرقندی است . به گفتهٔ مطربی ، بصیری نابینا بوده و با وجود این ، در حوزهٔ ادبی سمرقند شاعری سرشناس بود . وی در هنگام خواب شعر می‌سروده و فرزندانش اشعار او را می‌نوشتند . نمونه‌هایی از اشعارش در تذکرها به یادگار مانده است .

منابع : خاطرات مطربی سمرقندی ، زیر «بصیری» ، دایرةالمعارف

ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱/۲۲۲ روز روشن ، ۱۱۳ سخنوران

میدل روی زمین ، ۱۶۲ مخزن الغائب ، ۱/۳۰۵ - ۳۰۶

قبادپانی

بقای بخارایی

بقای بخارایی (ba.qa-ye.bo.xa.ra.i)، میربقا خواجه میرکانی، سده سیزدهم هجری، شاعر تاجیک. در بخارا کسب دانش کرد. وی از عالمان زمان خود به شمار می رفت. به گفته واضح، در نسف، سمرقند، غزدوان و و بخارا منصب های مهم داشته است. بیشتر غزل، قصیده و مخمس می سرود. نمونه هایی از آثارش در تذکره ها و بیاضها به یادگار مانده است، ملا حامد مطوی پسر او بوده است. منابع: ادبیات تاجیک در نیمه دوم عصر هجده و اول عصر نوزده، ۱۷۱؛ تحفه الأحباب، ۳۲ - ۳۳؛ تذکار اشعار، ۲۵۶ - ۲۵۷؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۴۶؛ فهرست نسخه ای خطی فارسی انستیتوی آثار خطی تاجیکستان، ۲/۶۷؛ گنج زرافشان، ۹۸ - ۹۴.

قبادیانی

Бақои Бухорӣ

Бақои Бухорӣ, Мирбақохоҷаи Мирконӣ, садаи сездаҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Дар Бухоро касби дониш кард. Вай аз олимони замони худ ба шумор мерафт. Ба гуфтаи Возеҳ дар Насаф, Самарқанд, Ғиждувон ва Бухоро мансабҳои муҳим доштааст. Бештар ғазал, қасида ва мухаммас месурӯд. Намунаҳои аз осораи дар тазкираҳо ва баёзҳо ба ёдгори мондааст. Мулло Ҳомиди Матӯй писари ӯ будааст.

Манбаъҳо: Адабиёти тоҷик дар нимаи дувуми асри XVIII ва аввали асри XIX, 171; “Тухфат-ул-хубоб”, 32-33; Тазкори ашъор, 256-257; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/246; Феҳристи нусхаҳои хаттии форсии Институти осори хаттии Тоҷикистон, 2/67; Ганҷи Зарафшон, 94-98;

Қубодиёнӣ

*Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон:
Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 195.*

بقای بخارایی (ba.qā-ye.bo.xā.rā.i) ، میرقا خواجه میرکانی ،
 سده سیزدهم هجری ، شاعر تاجیک ، در بخارا کسب دانش کرد .
 وی از عالمان زمان خود به شمار می رفت . به گفته واضح ، در
 نسف ، سمرقند ، غردوان و بخارا منصب های مهم داشته است .
 بیشتر غزل ، قصیده و مخمس می سرود . نمونه هایی از آثارش
 در تذکرها و بیاض ها به یادگار مانده است . ملا حامد مطوی
 پسر او بوده است .

منابع : ادبیات تاجیک در نیمه دوم عصر مجدد و اول عصر نوزده ،
 ۱۷۱ ، تحفة الاحیاء ، ۳۲ - ۳۳ ، تذکار اشعار ، ۲۵۶ - ۲۵۷ ،
 دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱/ ۲۲۶ ، فهرست نسخه ای
 خطی فارسی استثنوی آثار خطی تاجیکستان ، ۱۶۷/۲ گنج ذراعتان ،
 ۹۲ - ۹۸ .

قبادیانی

بقای تماشای سمرقندی

بقای تماشای سمرقندی (ba.qa-ye.ta.ma.sa-ye.sa.mar.qandi)، فرزند قربان، سده یازدهم هجری، شاعر تاجیک. پیشه اصلی وی بازرگانی بود. سفری به حجاز کرد. در ۱۰۹۹ – ۱۱۰۰ ق به هندوستان رفت. وی از شاعران پرآوازه زمان خود شمرده می شد. خود را از شاگردان میرزا بدیع جمالستانی می دانست. با تخلص معانی نیز شعر سروده است. نمونه هایی از اشعارش در تذکره ها باقی است.

منابع: دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۴۸؛ سخنوران صیقل روی زمین، ۱۳۵ – ۱۳۷.

قبادیانی

Бақои Тамошои Самарқандӣ

Бақои Тамошои Самарқандӣ, фарзанди Қурбон, садаи ёздаҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Пешаи асосии вай бозаргонӣ буд. Сафаре ба Ҳиҷоз кард. Дар 1099-1100 қ. ба Ҳиндустон рафт. Вай аз шоирони пуравозаи замони худ шумурда мешуд. Худро аз шогирдони Мирзо Бадеи Ҷамалистонӣ медонист. Бо таҳаллуси Маонӣ низ шеър сурудааст. Намунаҳое аз ашъораш дар тазкираҳо боқӣ аст.

Манбаъҳо: Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/248; Суханварони сайқали рӯи замин, 135-137;

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 195.

بقای تماشای سمرقندی (ha.qā-ye.ta.māshā-ye.sa.mar.qan.di)

فرزند قربان ، سده یازدهم هجری ، شاعر تاجیک . پیشه اصلی وی بازرگانی بود . سفری به حجاز کرد . در ۱۰۹۹ - ۱۱۰۰ ق به هندوستان رفت . وی از شاعران پرأولزه زمان خود شمرده می شد . خود را از شاگردان میرزا بدیع جمالستانی می دانست . با تخلص معانی نیز شعر سروده است . نمونه هایی از اشعارش در تذکرها باقی است .

منابع : دائرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱/ ۲۴۸ ، سخنوران

عیقل روی زمین ، ۱۳۵ - ۱۳۷ .

فیادپانی

بقایى سمرقندى

بقایى سمرقندى (ba.qa.i-ye,sa.mar.qan.di)، - ۹۲۸ / ۹۳۹ ق، شاعر تاجیک. در موسيقى و خوشنویسى دست داشت. صاحب مجالس النفائس وى را جامع فضایل و کمالات علمى و عملى دانسته است. در غزل دستى توانا داشت. دیوانى مرتب کرد؛ اما اکنون در دست نیست. نمونه هاى از اشعارش در تذکره ها به جا است. منابع: تاریخ نظم و نثر، ۳۴۳؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۴۸؛ الذریعه، ۹/۱۳۹؛ مجالى النفائس، ۳۷۹.

قبادیانى

Бақои Самарқандӣ

Бақои Самарқандӣ, 928/939 қ., шоири тоҷик. Дар мусиқӣ ва хушнависӣ даст дошт. Соҳиби “Маҷолис-ун-нафоис” вайро ҷомеи ғазоил ва камолоти илмӣ ва амалӣ доништааст. Дар ғазал дасте тавоно дошт. Девоне мураттаб кард; аммо акнун дар даст нест. Намунаҳое аз ашъораш дар тазкираҳо баҳо аст.

Манбаъҳо: Таърихи назму наср, 343; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/248; Ал-зария, 9/139; Маҷолис-ун нафоис, 379.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 195-196.

بقای سمرقندی (ba.qa.i-ye.samar.qan.di) ، - ۹۲۸ / ۹۲۹ ق ،
شاعر ناجیک . در موسیقی و خوش نویسی دست داشت .

صاحب مجالس الفنايس وى را جامع فضایل و کمالات علمى و
عملى دانسته است . در غزل دستى توانا داشت . دېوانى مرتب
کرد ؛ اما اکنون در دست نیست . نمونه‌هایی از اشعارش در
تذکره‌ها به جا است .

منابع : تاریخ نظم و نثر ، ۲۲۲ : دایرة المعارف ادبیات و صنعت

تاجیک ، ۲۲۸/۱ ، الذریعه ، ۱۳۹/۹ ، مجالس الفنايس ، ۲۷۹ .

قبادیانی

بهار حصار

بهار حصار (ba.har-e.he-sar)، کتابی به فارسی در شرح احوال و نمونه آثار شماری از نویسندگان تاجیکستان، گرد آورده فتح الله عزیز. این اثر در دو بخش تدوین یافته است. بخش یکم که نظم نام دارد، زندگینامه و نمونه هایی از اشعار حکمت رحمت، صابر ذاکرزاده، نازک علی زاده، سیف الدین اکرم، همراه عثمان، خاصیت احمد جان، زبیدالله شریف زاده، شادی بیگ صابری، ایگم نذرالله، سعیدجان اوراقی، فتح الله عزیز، احمد مردان، صلاح صدرالدین، سلطان مرادی، محمدعلی قلندر، حسین نصرالدین، هدایت الله رحمانی، عنایت الله شریفی، شیرین بانوی حیت، میرزا نظر، شیرعلی تبر، ظهورابری، معروف نیازی، مقدس رحیم، سنگین مرادبابا، اکبر علی عظیم زاده، والله محمدشریفی، اسدالله دولت، حلیم قربان، حبیب الله ملک زاده، عبدالقادر بابایار، عبدالحلیم صالح و سیون تاش است. بخش دوم که نثر نام دارد، زندگینامه و یکی از داستانهای کوتاه عطا همدم، حکیم علی نظر علی، موسی مولوی، امام الدین رحیمی، جاوید مقیم، ظفر دوست، تاج الدین پیرنظر، هادی حلیم، شاه نظر بقازاده، علی جوهره، نصرالله یوسفیان، مؤمن مرادی، روزی بای شریفی، عبدالرزاق محمدی یف و گل اندام یعقوبی است.

بهار حصار در ۱۹۹۱م در دوشنبه به نشر رسیده است.

قبادیانی

“Баҳори Ҳисор”

“Баҳори Ҳисор”, китобе ба форсӣ дар шарҳи аҳвол ва намунаи осори шуморе аз нависандагони Тоҷикистон, гирдовардаи Фатҳулло Азиз. Ин асар дар ду бахш тадвин ёфтааст. Бахши якум, ки “Назм” ном дорад, зиндагиномава намунаҳое аз ашъори Ҳикмат Раҳмат, Собир Зокирзода, Нозук Ализода, Сайфиддин Акрам, Ҳамроҳ Усмон, Хосияти Аҳмадҷон, Зубайдулло Шарифзода, Шодибек Собирӣ, Эгам Назрулло, Саидҷон Авроқӣ, Фатҳулло Азиз, Аҳмад Мардон, Салоҳ Садриддин, Султон Муродӣ, Муҳаммадалӣ Қаландар, Ҳусейн Насриддин, Ҳидоятулло Раҳмонӣ, Иноятуллоҳ Шарифӣ, Ширинбонуи Ҳайит, Мирзо Назар, Шералӣ Табар, Зухур Абзорӣ, Маъруф Ниёзӣ, Муқаддас Раҳим, Сангинмурод Бобо, Акбаралӣ Азимзода, Валлоҳ Муҳаммадшарифӣ, Асадулло Давлат, Ҳалим Қурбон, Ҳабибулло Маликзода, Абдуқодир Бобоёр, Абдуҳалим Солеҳ ва Саюнтош аст.

Бахши дувум, ки “Наср” ном дорад, зиндагинома ва яке аз дostonҳои кӯтоҳи Ато Ҳамдам, Ҳакималӣ Назаралӣ, Мусо Мавлавӣ, Имомиддин Раҳимӣ, Ҷовид Муқим, Зафар Дӯст, Тоҷиддин Пирназар, Ҳодӣ Ҳалим, Шохназар Бақозода, Алӣ Ҷӯра, Насрулло Юсуфиён, Муъмин Муродӣ, Рӯзибой Шарифӣ, Абдураззоқ Маҳмадиев ва Гуландом Яъқубӣ аст.

“Баҳори Ҳисор” дар соли 1991 дар Душанбе ба нашр расидааст.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 205-206.

بهار حصار (ba.har-e.he.sār)، کتابی به فارسی در شرح احوال و نمونه آثار شماری از نویسندگان تاجیکستان، گرد آورده فتح‌الله عزیز. این اثر در دو بخش تدوین یافته است. بخش یکم که نظم نام دارد، زندگینامه و نمونه‌هایی از اشعار حکمت رحمت، صابر ذاکرزاده، نازک علی‌زاده، سیف‌الدین اکرم، همراه عثمان،

خاصیت احمد جان ، زبیدالله شریفزاده ، شادی بیگ صابری ،
 ایگم نذرالله ، سعیدجان اوراقی ، فتحالله عزیز ، احمد مردان ،
 صلاح صدرالدین ، سلطان مرادی ، محمدعلی قلندر ، حسین
 نصرالدین ، هدایتالله رحمانی ، صنایتالله شریفی ، شیرین
 بانوی حیت ، میرزا نظر ، شیرعلی تبر ، ظهورابواری ، معروف
 نیازی ، مقدس رحیم ، سنگین مرادبابا ، اکبرعلی عظیمزاده ، ولله
 محمدشریفی ، اسدالله دولت ، حلیم قربان ، حبیبالله
 ملکزاده ، عبدالقادر بابایار ، عبدالحلیم صالح و سیون تاش
 است . بخش دوم که نشر نام دارد ، زندگینامه و یکی از داستانهای
 کوتاه عطا همد ، حکیم علی نظرعلی ، موسی مولوی ،
 امامالدین رحیمی ، جاوید مقیم ، ظفر دوست ، تاجالدین
 پیرنظر ، هادی حلیم ، شاه نظر بقازاده ، علی جوره ، نصرالله
 یوسفیان ، مؤمن مرادی ، روزی بای شریفی ، عبدالرزاق
 محمدی پف و گل اندام یعقوبی است . بهار حصار در ۱۹۹۱م در
 دوشنبه به نشر رسیده است .

فیادینی

بهار کابل

بهار کابل (ba.har-e.ka.bol)، کتابی به فارسی در شرح احوال و نمونه اشعار بیست و سه تن از شاعران افغانستان گردآورده سیف الله سعیدوف. این شاعران عبارتند از محمدابراهیم خلیل، محمد قاسم واجد، خلیل الله خلیلی، محمدابراهیم صفا، محمد علم غواص، یوسف آینه، محمد عثمان صدقی، عبدالحسین توفیق، عبدالرحمان پژواک، ضیا قاری زاده، مایل هروی، عبدالله بختانی، عبدالحق واله، محمدرحیم الهام، سلیمان لایق، سرشار شمالی، بارق شفیع، عبدالحکیم بهجت، عبدالقادر ابهر، عبدالحی آرین پور، محمود فارانی، پاییز حنیفی و اسدالله حبیب. بهار کابل در ۱۹۷۷م در دوشنبه به چاپ رسیده است.

قبادیانی

“Баҳори Кобул”

“Баҳори Кобул”, китобе ба форсӣ дар шарҳи аҳвол ва намунаи ашъори бисту се нафар аз шоирони Афғонистон, гирдовардаи Сайфулло Саидов. Ин шоирон иборатанд аз Муҳаммадиброҳим Халил, Муҳаммадқосим Воҳид, Халилуллоҳ Халилӣ, Муҳаммадиброҳим Сафо, Муҳаммадилм Ғаввос, Юсуф Ойна, Муҳаммадусмон Сиддиқӣ, Абдулҳусейн Тавфиқ, Абдурахмон Пажвок, Зиё Қоризода, Мойили Ҳаравӣ, Абдулло Бахтонӣ, Абдулҳақ Вола, Муҳаммадраҳим Илҳом, Сулаймон Лоиқ, Саршори Шимолӣ, Борақ Шафеъӣ, Абдуҳақим Бехчат, Абдуқодир Абҳар, Абдулҳай Оринпур, Маҳмуд Форонӣ, Пойиз Ҳанифӣ ва Асадулло Ҳабиб.

“Баҳори Кобул” дар соли 1977 дар Душанбе ба чоп расидааст.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва ирриоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 206.

بهار کابل (ba.hār-e.kābol)، کتابی به فارسی در شرح احوال و نمونه اشعار بیست و سه تن از شاعران افغانستان گردآورده سیف‌الله سعیدوف. این شاعران عبارتند از محمدابراهیم خلیل، محمد قاسم واجد، خلیل‌الله خلیلی، محمدابراهیم صفا، محمد علم غواص، یوسف آینه، محمد عثمان صدقی، عبدالحسین توفیق، عبدالرحمان پژواک، ضیا قاری‌زاده، مایل هروی، عبدالله بختانی، عبدالحق واله، محمدرحیم الهام، سلیمان لایق، سرشار شمالی، بارق شفیمی، عبدالحکیم بهجت، عبدالقادر ابهر، عبدالحی آرین‌پور، محمود فارابی، پاییز حنیفی و اسدالله حبیب. بهار کابل در ۱۹۷۷م در دوشنبه به چاپ رسیده است.

قبادیانی

بهجت بخارایی

بهجت بخارایی (bahjat-e.bo.xa.ra.i)، عبدالله، سده یازدهم هجری، شاعر تاجیک. در آفرینکند بخارا زاده شد. در بخارا دانش آموخت و در مدرسه میرعرب این شهر به تدریس علوم دینی پرداخت. چندی نیز قاضی بود. به گفته ملیحا، شاعری دانشمند، حاضر جواب، مجلس آرا و صاحب دیوان بود. وی از موسیقی به خوبی آگاهی داشت. بهجت در بخارا درگذشت.

منابع: تذکره ملیحای سمرقندی، ۲۸؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک،

۱/۲۵۸.

قبادیانی

Бехчати Бухорой

Бехчати Бухорой, Абдулло, садаи ёздаҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Дар Офринканди Бухоро зода шуд. Дар Бухоро дониш омӯхт ва дар мадрасаи “Мирараб”-и ин шаҳр ба тадриси улуми динӣ пардохт. Чанде низ қозӣ буд. Ба гуфтаи Малехо, шоире донишманд, ҳозирчавоб, маҷлисоро ва соҳибдеворон буд. Вай аз мусиқӣ ба ҳубӣ огоҳӣ дошт. Бехчат дар Бухоро даргузашт.

Манбаъҳо: Тазкираи Малехои Самарқандӣ, 27; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/258.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Тоҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 207-208.

بهجت بخارایی (bahjat-e-bakhtiari) ، عبدالله ، سده یازدهم
هجری ، شاعر تاجیک . در آفرینکند بخارا زاده شد . در بخارا
دانش آموخت و در مدرسه میرعرب این شهر به تدریس علوم
دینی پرداخت . چندی نیز قاضی بود . به گفته ملیحا ، شاعری
دانشمند ، حاضر جواب ، مجلس آرا و صاحب دیوان بود . وی از

موسیقی به خوبی آگاهی داشت . بهجت در بخارا درگذشت .

منابع : تذکره : ملحقای سمرقندی ، ۲۸ ، دائرة المعارف ادبیات و صنعت

تاجیک ، ۱ / ۲۵۸ .

قیادیانی

بهجت خوقندی

بهجت خوقندی (bah.jat-e.xu.qan.di)، میرزا ایوب فرزند مشرف اسفهره ای، سده نوزدهم میلادی، شاعر تاجیک. در اسفهره، از نواحی خجند زاده شد. پدرش شاعر بود. دانش های ابتدایی را در زادگاهش آموخت؛ سپس به خوقند رفت و در مدرسه خان تحصیل کرد و در همان شهر به سرودن شعر پرداخت. در روزگار محمد عمر خان، خان خوقند (۱۸۰۹ - ۱۸۲۲ م) در کار خود بسیار پیشرفت کرد. فضلی نمگانی در مجموعه الشعراء، از وی همچون شاعر، دانشمند و خوشنویسی پرآوازه یاد کرده است. و با نسبت اسفهره ای نیز خوانده شده است، صد و شانزده غزل و قصیده و یک مخمس بهجت در تذکره های سید عمر سلطان نقل شده است.

منابع: تحفه الاحباب، ۳۶؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۵۸؛ دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۱/۴۴۱؛ گنج زرافشان، ۱۰۰ - ۱۰۱؛ مجموعه الشعراء فضلی نمگانی، زیر «بهجت»؛ نمونه ادبیات تاجیک، ۲۲۶ - ۲۲۷؛ یاد یار مهربان: ۴۵۱ - ۴۵۴.

قبادیانی

Бехчати Хукандӣ

Бехчати Хукандӣ, Мирзо Айюб, фарзанди Машрафи Исфараӣ, садаи нуздаҳуми мелодӣ, шоири тоҷик. Дар Исфара, аз навоҳии Хучанд зода шуд. Падараш шоир буд. Донишҳои ибтидоиро дар зодгоҳаш омӯхт; сипас ба Хуканд рафт ва дар мадрасаи “Хон” таҳсил кард ва дар ҳамон шаҳр ба сурудани шеър пардохт. Дар рӯзгори Муҳаммад Умархон, хони Хуканд (1809-1822) дар кори худ бисёр пешрафт кард. Фазли Намангонӣ дар “Маҷмӯа-ул-шуаро”, аз вай ҳамчун шоир, донишманд ва хушнависи пуर्वоза ёд кардааст. Ва бо нисбати Исфараӣ низ хонда шудааст, садӯ шонздаҳ ғазал ва қасида ва як мухаммаси Бехчат дар тазкираҳои Сайид Умар Султон нақл шудааст.

Манбаъҳо: Тухфат-ул-албоб, 36; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/258; Энциклопедияи шӯравии тоҷик, 1/441; Ганҷи Зарафшон, 100-101;

“Маҷмуат-ул-шуаро”-и Фазлии Намангонӣ, зери “Беҳҷат”; Намунаи адабиёти тоҷик, 226-227; Ёди ёри меҳрубон, 451-454.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 208.

بهجت خوقندی (bab.jat-e.ku.qan.di) ، میرزا ایوب فرزند مشرف
 اسفهرای ، سده نوزدهم میلادی ، شاعر تاجیک . در استره ، از
 نواحی خجند زاده شد . پدرش شاعر بود . دانش‌های ابتدایی را
 در زادگاهش آموخت ؛ سپس به خوقند رفت و در مدرسه خان
 تحصیل کرد و در همان شهر به سرودن شعر پرداخت . در روزگار
 محمد عمر خان ، خان خوقند (۱۸۰۹ - ۱۸۲۲ م) در کار خود
 بسیار پیشرفت کرد . فضلی نمگانی در مجموعه الشعرا ، از وی
 همچون شاعر ، دانشمند و خوش‌نویسی پرآوازه یاد کرده است .
 او با نسبت اسفهرای نیز خوانده شده است . صد و شانزده غزل و
 قصیده و یک مخمس بهجت در تذکرة‌های سید عمر سلطان نقل
 شده است .

منابع : تحفة الاحباب ، ۳۶ ، دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ،

۲۵۸/۱ ، دایرة المعارف شوروی تاجیک ، ۲۲۱/۱ ، گنج زرافشان ،

۱۰۰ - ۱۰۱ ، مجموعه الشعرا فضلی نمگانی ، زیر « بهجت » ؛ نمونه

ادبیات تاجیک ، ۲۲۶ - ۲۲۷ ، یاد یار مهربان ، ۲۵۱ - ۲۵۲

بیانی ختایی

بیانی ختایی (ba.ya.ni-ye.xa.ta.i)، سده دهم هجری، شاعر تاجیک . وی بیشتر در خوارزم زیست و در خدمت شاهزاده محمد رحیم سلطان خوارزمی به سر می برد. علوم رسمی زمانش را آموخت. در شاعری مشهور بود. نمونه هایی از اشعارش در تذکره ها و بیاضها باقی است.

منابع: تذکره الشعراء مطربی، ۲۵۹؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۲۸.

قبادیانی

Баёнии Хатойӣ

Баёнии Хатойӣ, садаи даҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Вай бештар дар Хоразм зист ва дар хизмати шоҳзода Муҳаммад Раҳим Султони хоразмӣ басар мебурд. Улуми расмӣи замонашро омӯхт. Дар шоирӣ машҳур буд. Намунаҳое аз ашъораш дар тазкираҳо ва баёзҳо боқӣ аст.

Манбаъҳо: “Тазкират-уш-шуаро”-и Мутрибӣ, 259; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/228.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 222.

بیانی ختایی (ba.yā.ni-ye.xā.tā.i) ، سده دهم هجری ، شاعر
 تاجیک . وی بیشتر در خوارزم زیست و در خدمت شاهزاده
 محمد رحیم سلطان خوارزمی به سر می برد . علوم رسمی
 زمانش را آموخت . در شاعری مشهور بود . نمونه هایی از
 اشعارش در تذکرها و بیاض ها باقی است .

منابع : تذکره الشعراء مطربی ، ۱۲۵۹ دایرة المعارف ادبیات و صحت

تاجیک ، ۲۲۸/۱ .

قبادیانی

بیانی خوارزمی

بیانی خوارزمی (bayani-ye.xa.raz.mi)، محمد یوسف فرزند باباجان بیگ، روستای بدرخان خیوه ۱۸۵۸ - خوارزم ۱۹۲۳م، شاعر فارسی گوی ازبک. به زبانهای فارسی و ترکی در قالبهای گوناگون نظم، شعر می سرود. وی اشعار خود را در دیوانی فراهم آورده که سه دست نویس از آن به شماره های ۱۱۲۰، ۷۴۲۱ و ۶/۶۶۶۶ در پژوهشگاه خاورشناسی تاشکند نگهداری می شود. بیانی در نثر نیز دست داشت؛ چنانکه در اثری به نام شجره خوارزم شاهی (۱۹۱۱ - ۱۹۱۴م)، به بیان تاریخ خوارزم از هنگام استیلای مغول تا آغاز سده بیست میلادی پرداخته است. از دیگر آثارش می توان از ترجمه تاریخ طبری و شیبانی نامه بنایی از فارسی به ترکی یاد کرد.

منابع: دایرة المعارف شوروی تاجیک، ۱/۳۴۹؛ فهرست دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان، ۷/۲۰۷ - ۲۰۸؛ فهرست نسخه های خطی فارسی انستیتوی آثار خطی تاجیکستان، ۲/۵۱

قبادیانی

Баёнии Хоразмӣ

Баёнии Хоразмӣ, Муҳаммадҷусуф фарзанди Бобоҷонбек, рустои Бадрахони Хева 1858 – 1923 Хоразм, шоири форсигуи узбек. Ба забонҳои форсӣ ва туркӣ дар қолабҳои гуногуни назм шеър месурӯд. Вай ашъори худро дар девоне фароҳам оварда, ки се дастнавис аз он ба шумораҳои 1120, 7421 ва 6/6666 дар Пажӯҳишгоҳи шарқшиносии Тошканд нигоҳдорӣ мешавад. Баёний дар наср низ даст дошт; чунонки дар асаре ба номи “Шаҷараи Хоразмшоҳӣ” (1911-1914), ба баёни таърихи Хоразм аз Ҳангоми истилои муғул то оғози садаи XX мелодӣ пардохтааст. Аз дигар осораи

метавон аз тарҷумаи “Таърихи Табарӣ” ва “Шайбонинома”-и Биноӣ аз форсӣ ба туркӣ ёд кард.

Манбаъҳо: Энциклопедияи шӯравии тоҷик, 1/349; Феҳристи дастнависҳои шарқии Фарҳангистони улуми Ёзбекистон, 7/207-208; Феҳристи нусхаҳои хаттии форсии Институти осори хаттии Тоҷикистон, 2/51.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 223.

بیانی خوارزمی (bayānī-ye-xā.rāz.mī) ، محمد یوسف فرزند باباجان بیگ ، روستای پدرخان خیوه ۱۸۵۸ - خوارزم ۱۹۲۲ م ، شاعر فارسی‌گوی ازبک . به زبان‌های فارسی و ترکی در قالب‌های گوناگون نظم ، شعر می‌سرود . وی اشعار خود را در دیوانی فراهم آورده که سه دست‌نویس از آن به شماره‌های ۱۱۲۰ ، ۷۳۲۱ و ۶۶۶۶/۶ در پژوهشگاه خاورشناسی تاشکند نگه‌داری می‌شود . بیانی در نثر نیز دست داشت ؛ چنان‌که در اثری به نام شجره خوارزم‌شاهی (۱۹۱۱ - ۱۹۱۴ م) ، به بیان تاریخ خوارزم از هنگام استیلای مغول تا آغاز سده بیست میلادی پرداخته است . از دیگر آثارش می‌توان از ترجمه تاریخ طبری و شیانی‌نامه بنایی از فارسی به ترکی یاد کرد .

منابع : دایرةالمعارف شوروی تاجیک ، ۱/۳۲۹ ، فهرست

دست‌نویس‌های شرقی فرهنگستان علوم ازبکستان ، ۷/۲۰۷ - ۲۰۸ ،

فهرست نسخه‌های خطی فارسی اسبکوی آثار خطی تاجیکستان ،

۵۱/۲ .

قبادیانی

بی باک بخارایی

بی باک بخارایی (bi.bak-e.bo.xa.ra.i)، سید محمد خواجه، سده نوزدهم میلادی، شاعر تاجیک. در بخارا دانش آموخت و در مدارس همانجا به تدریس پرداخت. در شعر از بیدل پیروی میکرد؛ اما اشعار خوبی در این سبک نسوده است. بیشتر بیباک تخلص میکرد؛ اما در سالهای پایانی عمر، آن را به نظم بگردانید. دو دیوان داشته که در یکی بیباک و در دیگری نظم تخلص کرده است. نسخه های خطی این دو دیوان به شماره های ۸۵۹ و ۱۳۵۹ در گنجینه دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم تاجیکستان نگه داری می شود. برخی از سروده هایش در تذکره ها و بیاضها نیز آمده است.

منابع: ادبیات تاجیک در نیمه دوم عصر هجده و اول عصر نوزده، ۲۱؛ تذکره الشعراء عبدي، ۲۵۳ - ۲۵۶؛ تذکره الشعراء محترم، ۵۰؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱/۲۵۹؛ فهرست دست نویس های شرقی در آکادمی علوم تاجیکستان، ۲/۵۰۷؛ فهرست نسخه های خطی فارسی انستیتوی آثار خطی تاجیکستان، ۲/۴۸؛ گنج زرافشان، ۹۹ - ۱۰۰؛ یاد یار مهربان، ۵۸۹ - ۵۹۶.

قبادیانی

Бебоки Бухорой

Бебоки Бухорой, Сайидмуҳаммадхоҷа, садаи 19 мелодӣ, шоири тоҷик. Дар Бухоро дониш омухт ва дар мадарасҳои ҳамон ҷо ба тадрис пардохт. Дар шеър аз Бедил пайравӣ мекард; аммо ашъори хубе дар ин сабк насурудааст. Бештар Бебок таҳаллус мекард; аммо дар солҳои поёнии умр онро ба Назим бигардонд. Ду девон дошта, ки дар яке Бебок ва дигарӣ Назим таҳаллус кардааст. Нусхаҳои хаттии ин ду девон ба шумораҳои 859

ва 1359 дар Ганчинаи дастнависҳои шарқии Академияи илмҳои Тоҷикистон нигоҳдорӣ мешавад. Бархе аз сурудаҳои дар тазкираҳо ва баёзҳо низ омадааст.

Манбаҳо: Адабиёти тоҷик дар нимаи дувуми асри XVIII ва аввали асри XIX, 21; “Тазкират-уш-шуаро”-и Абдӣ, 253-256; “Тазкират-уш-шуаро”-и Мухтарам, 50; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/259; Феҳристи дастнависҳои шарқии Фарҳангистони улуми Тоҷикистон, 2/507; Феҳристи нусхаҳои хаттии форсии Институти осори хаттии Тоҷикистон, 2/48; Ганҷи Зарафшон, 99-100; Ёди ёри меҳрубон, 589-596.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Теҳрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 223.

بیرویی بخارایی

بیرویی بخارایی (bi.ru.i-ye.bo.xa.ra.i)، سده دهم هجری، شاعر تاجیک. در بخارا زاده شد، دانش آموخت و به سرودن شعر پرداخت. در انواع شعر دست داشت و در روزگار خویش شاعری پرآوازه بود. مثنویهایی در برابر یوسف و زلیخا و تحفه الاحرار جامی سرود. به گفته مطربی که شش ماه در نزد وی زیست، در کهنسالی درگذشت.

منابع: تذکره الشعراء مطربی، زیر بیرویی بخارایی؛ دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱/۲۷۰.

قبادیانی

Беруии Бухорой

Беруии Бухорой, садаи даҳуми ҳиҷрӣ, шоири тоҷик. Дар Бухоро зода шуд, дониш омӯхт ва ба сурудани шеър пардохт. Дар анвоъи шеър даст дошт ва дар рӯзгори ҳеш шоире пуровоза буд. Маснавиҳое дар баробари “Юсуф ва Зулайхо” ва “Тухфат-ул-аҳрор”-и Ҷомӣ суруд. Ба гуфтаи Мутрибӣ, ки шаш моҳ дар назди вай зист, дар куҳансолӣ даргузашт.

Манбаъҳо: “Тазкират-уш-шуаро”-и Мутрибӣ; Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, 1/270.

Қубодиёнӣ

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 224.

بیرویی بخارایی (hi.ru.i-ye.bo.xā.rā.i) ، سده دهم هجری ، شاعر
 تاجیک . در بخارا زاده شد ، دانش آموخت و به سرودن شعر
 پرداخت . در انواع شعر دست داشت و در روزگار خویش
 شاعری پرآوازه بود . مثنوی‌هایی در برابر یوسف و زلیخا و تحفة
 الاحرار جامی سرود . به گفته مطربی که شش ماه در نزد وی
 زیست ، در کهنسالی درگذشت .

منابع : تذکرة الشعراء مطربی ، زیر «بیرویی بخارایی»
 دایرة المعارف ادبیات و صنعت تاجیک ، ۱/ ۲۷۰ .

فیادانی

بیست و سه ادیبه (bis.to.se.a.di.be)، تذکره ای در شرح احوال بیست و سه بانوی شاعر فارسی گو، نوشته تاجی عثمان. مؤلف پس از آوردن دیباچه ای درباره تذکره ها و پاره ای کتاب های پژوهشی، سخنی درباره روزگار این بانوان شاعر می گوید؛ آنگاه به شرح زندگی آنها می پردازد و سرانجام نمونه ای از آثارشان را می آورد. این شاعران عبارتند از رابعه بلخی، عصمتی سمرقندی، عایشه سمرقندی، مهستی خجندی، ستی خانم، مطربه کاشغری، جهان خاتون، مهری هراتی، کامله بیگم دهلوی، نهانی، منیره مشفق، زیب النساء، زینت النساء، بزرگی کشمیری، نورجان بیگم، زهرامه لقای حیدرآبادی، لاله خاتون، عفتی اسفراینی، تاج الدوله، محزونه، نادره، فاطمه و طاهره.

بیست و سه ادیبه در ۱۹۵۷م به زبان فارسی تاجیکی و به خط سیریلیک در استالین آباد (دوشنبه) به چاپ رسیده است. با اینکه مؤلف نام کتابش را بیست و سه ادیبه گذاشته، بیست و چهار زندگینامه در کتاب آورده است.

قبادیانی

“Бисту се адиба”

“Бисту се адиба”, таъкирае дар шарҳи аҳволи бисту се бонуи шоири форсигу, навиштаи Тоҷӣ Усмон. Муаллиф пас аз овардани дебочае дар бораи таъкираҳо ва поре китобҳои паҷуҳишӣ суҳане дар бораи рӯзгори ин бонувони шоир меғӯяд; он гоҳ ба шарҳи зиндагии онҳо мебардозад ва саранҷом намунае аз осорашонро меоварад. Ин шоирон иборатанд аз Робияи Балхӣ, Исмати Самарқандӣ, Ойишаи Самақандӣ, Маҳастии Хуҷандӣ, Сити Хонум, Мтрибаи

Кошғарӣ, Ҷаҳон Хотун, Меҳрии Ҳиротӣ, Комила Бегим Дехлавӣ, Ниҳонӣ, Мунира Мушфиқӣ, Зебунниссо, Зинатунниссо, Бузургии Кашмирӣ, Нурҷаҳон Бегим, Заҳромалиқо Ҳайдарободӣ, Лола Хотун, Афтии Исфаройинӣ, Тоҷулдавла, Маҳзуна, Нодира, Фотима ва Тоҳира.

“Бисту се адиба” дар 1957 ба забони форсии тоҷикӣ ва ба хатти сирили дар Сталинобод (Душанбе) ба чоп расидааст. Бо ин ки муаллиф номи китобашро “Бисту се адиба” гузоштааст, бисту чор зиндагинома дар китобаш овардааст.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон:

Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 224-225.

بیست و سه ادبیه (bia.to.se.adi.be) ، تذکره‌ای در شرح احوال
بیست و سه بانوی شاعر فارسی‌گو ، نوشته تاجی عثمان .
مؤلف پس از آوردن دیباچه‌ای درباره تذکرها و پاره‌ای
کتاب‌های پژوهشی ، سخنی درباره روزگار این بانوان شاعر
می‌گوید ؛ آنگاه به شرح زندگی آن‌ها می‌پردازد و سرانجام
نمونه‌ای از آثارشان را می‌آورد . این شاعران عبارتند از رابعه
بلخی ، عصمتی سمرقندی ، عایشه سمرقندی ، مهستی
خجندی ، سنی خانم ، مطربه کاشغری ، جهان‌خاتون ، مهری
هراتی ، کامله بیگم دهلوی ، نهانی ، منیره مشفق ، زیب النساء ،
زینت النساء ، بزرگی کشمیری ، نورجان بیگم ، زهرامه لقای
حمیدرآبادی ، لاله‌خاتون ، عفتی اسفراینی ، تاج‌الدوله ،
محزونه ، نادره ، فاطمه و طاهره . بیست و سه ادبیه در ۱۹۵۷م به

زبان فارسی تاجیکی و به خط سیریلیک در استالین آباد
(دوشنبه) به چاپ رسیده است . با این که مؤلف نام کتابش را
یست و سه ادبیه گذاشته ، یست و چهار زندگینامه در کتاب
آورده است .

قبادیانی